

Universitatea Politehnica Timișoara
Facultatea de Arhitectură și Urbanism

TEZĂ DE ABILITARE

EXPERIMENTAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN CONTEXTUL PEISAJULUI CULTURAL

Conf.dr.arh.Gabriela Domokos - Pașcu

CUPRINS:

REZUMAT LUCRARE

PREAMBUL

capitolul I:

DEFINIREA ȘI SEMINIFICAȚIA CONCEPTULUI DE PATRIMONIU CONSTRUIT ȘI PEISAJ CULTURAL

- I.1. Viziunea lucrării. Interpretarea conceptului de peisaj cultural, de patrimoniu construit și percepția lui în contextul european și românesc.
- I.2. Peisajul cultural în perspectiva românească.
- I.3. Carte internațională și documente ajutătoare bază a lucrării, din punct de vedere al evoluției și percepției patrimoniului construit și peisajului cultural.

capitolul II:

PROIECTE ȘI STUDII DE FUNDAMENTARE CE VIZEAZĂ VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ȘI A PEISAJULUI CULTURAL

- II.1. Proiect de elaborare Plan Urbanistic General comuna Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara. Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban.
- II.2. Studiu istoric de fundamentare pentru elaborarea Planului Urbanistic General al orașului Anina, jud. Caraș – Severin.
- II.3. Propunere traseu patrimonial – patrimoniu industrial în cadrul Municipiului Reșița, jud. Caraș – Severin.
- II.4. Studiu istoric de fundamentare – Evoluția amplasamentului fostului Abator Comunal, Timișoara.
- II.5. Studiu de fundamentare în vederea clasării în lista monumentelor istorice a ansamblului industrial Fabrica de Oțet Margina, comuna Margina, jud. Timiș.
- II.6. Intervenții de urgență privind punerea în siguranță a bisericii de lemn 'Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril' (sat Povergina), biserica 'Cuvioasa Paraschiva' (sat Jupânești), moara Îndărătnică (comuna Eftimie Murgu).
- II.7. Proiecte diverse și concursuri.

capitolul III:

PROIECTE DE CERCETARE ȘI PROIECTE CULTURALE IMPLEMENTATE ÎN DOMENIUL PATRIMONIULUI CULTURAL

III.1. Proiect de cercetare Peisaje Culturale în Banat.

III.2. Proiect de cercetare internațional Interreg DANUrb+ Shrinking Cities DTP3 – 433-2.2.

III.3. Proiect internațional FORCOPAR 2 (Formation Professionnelle á distance en archeologie industrielle (Conservation/Reconversion. De la Faisabilité a l'operationnalite.)

III.4. Proiect cultural Mina de Idei Anina.

III.5. Proiecte culturale (de scurtă durată): Peisaje despre Mină și Oameni la Brad, Proiect cultural Tur de Arhitectură, Ziua Minelor Deschise Petrita.

capitolul IV:

ȘCOLI DE VARĂ ȘI WORKSHOPURI, ACTIVITĂȚI REALIZATE PENTRU A PROGREA ȘI PENTRU A TRANSMITE

IV.1. În calitate de participant.

IV.1.1. Forumul internațional al Tinerilor Arhitecți Kosice, Slovacia.

IV.1.2. ESPON European Observation Network for Territorial Development and Cohesion.

IV.1.3. Workshop 1 și 2, Strategie de Dezvoltare Locală prin Patrimoniu, organizat de ADR Vest și Institutul Patrimoniului din Bavaria, Hofheim in Unterfranken.

IV.2. În calitate de organizator.

IV.2.1. Seria de workshopuri internaționale FAU (Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara, România) și FA+U (Facultatea de Arhitectură și Urbanism Mons, Belgia) pe tematica patrimoniului militar și industrial.

IV.2.2. Școala de vară de restaurare 'Casa cu Har', Topârcea, jud. Sibiu.

IV.2.3. Ateliere de patrimoniu industrial Mina de Idei Anina, jud. Caraș – Severin.

IV.3. Premii, granturi și burse.

IV.4. Conferințe și workshopuri ce au facilitat dezvoltarea de rețele internaționale.

capitolul V:

ACTIVITATE DIDACTICĂ ASOCIATĂ DOMENIULUI PATRIMONIULUI ȘI PEISAJULUI CULTURAL

V.1. Cursuri și seminarii.

V.2. Proiecte.

V.3. Coordonare de diplome și disertații.

capitolul VI:

PROPUNERE DE DEZVOLTARE A CARIEREI ACADEMICE, ȘTIINȚIFICE ȘI PROFESIONALE

VI.1. Dezvoltarea carierei academice.

VI.2. Dezvoltarea carierei științifice.

VI.3. Dezvoltarea carierei profesionale.

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Rezumat

Această lucrare este rezultatul a doisprezece ani de activitate profesională și de cercetare și unsprezece ani de activitate didactică, dintre care șapte ani de activitate post-doctorală, ani pe care se și concentrează. Subiectul abordat este unul de actualitate *Experimentarea patrimoniului construit, în contextul peisajului cultural*. Actualitatea acestuia, este dată nu de noutatea conceptelor de bază pe care le abordează *patrimoniul* și *peisaj cultural*, ci de modalitățile în care acestea sunt înțelese separat dar mai ales împreună; și totodată de modalitățile în care ele pot fi aplicate în practica din România.

Studiile internaționale tratează încă din anii 1980- 1990 punctual, conceptul de patrimoniu în contextul unui peisaj cultural mai larg, ce în timp se poate dezvolta într-o rețea patrimonială valoroasă și mai puternică din punct de vedere al prezenței teritoriale, decât păstrarea unor obiecte de arhitectură izolate în spațiu. Lucrările și studiile pe acest subiect în România sunt puține, și de fiecare dată tratează și delimitează, în cel mai bun caz un peisaj cultural punctual, izolat. Printre studiile ce au stat la baza acestei lucrări pot fi amintite: *Landscape Atlas. Landscape identification and Character Assessment in the Romania – Bulgaria cross border area*¹ și *Metodologia de identificare și de evaluare a peisajului. Studiu-pilot: zona naturală și construită de interes național Bordușani*².

În cadrul acestei lucrări sunt prezentate mai multe tipuri de abordări, ceea ce au ajutat la înțelegerea și aplicarea acestor două concepte la toate scările (teritorială, urbană, rurală, sit, ansamblu și obiect de arhitectură). Sunt prezentate proiecte și studii ce abordează problematica patrimonială prin elemente individuale de arhitectură în contextul unui peisaj mai larg, prin rețele patrimoniale în contexte ample, dar și experimentări la scară teritorială majoră (Banatul românesc) în ceea ce privește aplicarea conceptului de peisaj cultural.

Pentru o explicitare și o tratare corectă a subiectului, lucrarea este structurată în cinci capitole ce abordează subiectului de la:

- tratarea lui teoretică – *Capitolul I (Definirea și semnificația conceptului de patrimoniu construit și al peisaj cultural)*, unde sunt definite tipologiile de peisaj, termeni și concepte utilizate cu precădere în cadrul proiectelor, studiilor și dimensiunile principale pe care le au peisajele culturale;
- aplicarea acestora în diverse proiecte și la scări diferite de intervenție (intervenție la nivel teritorial, intervenție arhitecturală punctuală, proiecte de cercetare sau culturale) și studii (de fundamentare) – tratate în *Capitolele II (Proiecte și studii de fundamentare ce vizează valorificarea patrimoniului și a peisajului cultural)* și *III (Proiecte de cercetare și proiecte culturale implementate în domeniul*

¹ Proiect dezvoltat în cadrul programului Spatial. Common strategy for Sustainable Territorial Development of the cross – border area Romania – Bulgaria.

² Irina Popescu – Criveanu, Quattro Design, Muzeul Național de Istorie a României, Point Zero.

patrimoniului cultural). Aceste proiecte (intervenții majoritar pe obiecte de patrimoniu din zone rurale sau din așezări de dimensiune medie și mică) și studii vizează tratarea unor elemente de arhitectură prin perspectiva încadrării lor într-un context mai amplu, acela al unui peisaj cultural (Abatorul din Timișoara, Fabrica de Oțet Margina etc.), sau identificarea lor ca peisaje culturale în sine; identificarea peisajelor culturale la scara unei așezări; sau experimentarea unităților și subunităților de peisaj la scara unor teritorii macro, cum este dimesiunea Banatului românesc.

- *Capitolul IV (Școli de vară și workshopuri. Activități realizate pentru a progresa și pentru a transmite)* este dedicat activităților extradidactice sau academice, fiind prezentate diverse școli de vară sau workshopuri în cadrul cărora am participat sau pe care le-am organizat. Participarea la astfel de activități permite progresul într-un astfel de domeniu, în special prin interacțiunea cu personalități și specialiști din alte medii științifice, profesionale și academice. În zona patrimoniului în ultimii ani s-a dezvoltat foarte mult inclusiv partea de tehnică și tehnologie. Aceste școli de vară, ateliere și workshopuri sunt o oportunitate pentru studenții coordonați în cadrul universității pentru a intra în contact cu partea mult mai aplicată a domeniului. În cadrul acestui capitol au fost alese workshopuri (Workshop 1 și 2 ADR Vest, Institutul Patrimoniului din Bavaria; workshopurile pentru dezvoltarea zonelor rurale prin rețeaua internațională ESPON, workshopurile internaționale dintre FAUT și FA+U Mons) și școli de vară (Școala de vară de restaurare de la Topârcea, Atelierele de patrimoniu industrial de la Anina, din cadrul proiectului Mina de Idei Anina), pentru că au o importanță deosebită din punct de vedere practic, dar și experimental în modul de interacționare cu patrimoniul.

- *Capitolul V (Activitate didactică asociată domeniului patrimoniului și peisajului cultural)* punctează activitatea și rezultatele câtorva dintre cursurile, seminariile și proiectele pe care le coordonez în acest domeniu.

- *Capitolul VI (Propunere de dezvoltare a carierei academice, științifice și profesionale)* este dedicat propunerii de dezvoltare al carierei academice, științifice și profesionale, ce în cazul arhitecturii sunt foarte înlănțuite. Zona de dezvoltare rămâne în continuare cea a patrimoniului și peisajului cultural.

Lucrarea este o sinteză a activității desfășurate, ce punctează și descrie anumite proiecte mai importante sau de anvergură, activități extradidactice și rezultate, fără a epuiza totalitatea activității desfășurate. Totodată aceasta face trimiteri spre site-uri online, unde pot fi consultate anumite publicații sau proiecte pentru o mai bună aprofundare a acestora.

Preambul

Această teză prezintă activitatea profesională, de cercetare și didactică desfășurată cu precădere în perioada postdoctorală 2015 - 2022. Activitatea principală este în domeniul arhitecturii, al patrimoniului construit și al peisajului cultural. În cadrul activității pe care am desfășurat-o până în prezent și al acestei teze am pornit de la aserțiunea că patrimoniul construit și peisajul cultural sunt conectate și rezultate a unei interferențe disciplinare dintre: arhitectură, urbanism, geografie, sociologie, antropologie, arheologie, științe politice etc, din acest punct de vedere proiectele prezentate sunt la scări diferite (teritorială, urbană, rurală, sit, ansamblu și obiect arhitectural) pentru că a înțelege patrimoniului în deplinătatea sa presupune o abordare interdisciplinară și pluriscalară. Patrimoniul și peisajul sunt urme a unor activități diverse, explorări și utilizări funcționale, religii și culturi. Cele două concepte nu ar trebui să fie disociate unul de celălalt. Acest aspect l-am urmărit și în această teză prin proiectele, studiile și lucrările prezentate sintetic.

Totodată consider că cele trei direcții de activitate profesională, didactică și de cercetare se completează și se susțin ca înțelegere și dezvoltare una pe cealaltă.

Principalele teme de cercetare în care am fost și sunt implicată sunt: conservarea și revitalizarea siturilor și ansamblurilor industriale, al patrimoniului vernacular și tradițional; și identificarea și analiza peisajului cultural.

Cercetarea în acest domeniu a început cu lucrarea de doctorat cu titlul "Patrimoniul industrial – minier, factor de dezvoltare teritorială. Complexitate și discrepanțe în România în comparație cu Franța și Marea Britanie" (RO)/ "Le patrimoine industriel – minier facteur de développement territorial. Complexité et enjeux en Roumanie, en comparaison avec la France et la Grande – Bretagne." (FR), ce a fost dezvoltată în cadrul unei burse de doctorat în cotutelă, finanțată prin programul Burselor Guvernului Francez (2012 – 2015). Teza a fost coordonată de doi profesori recunoscuți pe plan internațional, prof.dr.arh. Teodor – Octavian Gheorghiu (RO) și prof.dr.Jacqueline Bayon (FR). Prin intermediul acestora, pe parcursul tezei am cooperat cu specialiști din țară și din străinătate în ceea ce privește valorificarea patrimoniului industrial și am participat în calitate de invitat și vizitator în cadrul mai multor proiecte dezvoltate pe această temă, în special în Franța și Marea Britanie.

Teza a fost evaluată în România (Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara) – domeniul de cercetare – *Arhitectură*, cu calificativul *excellent*, iar în Franța (Școala doctorală ED 483 Lyon 2

istorie, geografie, amenajare, urbanism, arheologie, științe politice, antropologie) – domeniul de cercetare – *Amenajare, teritoriu și patrimoniu*, cu calificativul *mention très honorable avec félicitations* (2% din tezele franceze primesc acest calificativ). Juriul a fost internațional și alcătuit din 7 membrii: prof.dr.arh.Smaranda Bica (Universitatea Politehnica Timișoara – președinte), prof.dr.arh. Nicolae Lascu (Universitatea de Arhitectură și Urbanism “Ion Mincu”), prof.dr.arh. Radu Radoslav (Universitatea Politehnica Timișoara), prof.dr.Essaid Bilal (École Nationale Supérieure des Mines de Saint – Etienne), prof.dr.Pierre Lamard (Université de Technologie Belfort – Montbéliard) și cei doi coordonatori de teză. Teza a fost susținută public în 2 iunie 2015 la Timișoara.

Imagine cu publicarea tezei pe site-ul național de cercetare theses.fr. Teza publicată la Editura Politehnica Timișoara în 2015.
<https://www.theses.fr/2015STET2204>

Subiectul tezei consider că este în continuare de actualitate, luând în considerare faptul că este dificil de răspuns la întrebări precum: Care este viitorul fostelor așezări miniere de dimensiuni mici și mijlocii din România? Ce rol poate avea patrimoniul industrial - minier în acest context ? Motivațiile studiului au fost și sunt în continuare multiple: slaba cunoaștere a întinderii și efectelor abandonării zonelor miniere, cunoașterea redusă a patrimoniului industrial românesc, etc. Pentru analiza evoluției industriei miniere românești a fost necesară încadrarea acesteia în contextul european, folosind ca repere Marea Britanie și Franța (primele țări industrializate), cu care teritoriul românesc a avut interacțiuni pe parcursul evoluției în domeniul minier și industrial.

Teza a fost structurată în trei părți, prima parte cuprinde o cercetare a evoluției istorice a industriei miniere în contextul european, situația industriei miniere în prezent și trecerea anumitor situri și ansambluri spre statutul de patrimoniu minier. În cea de a doua parte, studiul se restrânge la cele trei țări: Marea Britanie, Franța și România. Pe baza studiilor de caz engleze, scoțiene și în special franceze, sunt evidențiate metode de lucru și strategii pentru valorificarea patrimoniului minier în contextul dezvoltării teritoriale. În partea a treia studiul se restrânge la România. Un prim pas este

inventarierea așezărilor miniere pentru stabilirea portretului tip al așezării miniere românești din trei județe (Hunedoara, Arad și Alba). Totodată această parte cuprinde metodologia de cercetare și intervenție pentru cazul românesc și propunerea de strategii pentru zona Ghelari (exploatare minieră de fier), Brad (exploatare minieră de metale prețioase) și Valea Jiului (exploatare minieră de cărbune).

Concluziile tezei au fost diverse: de la implicațiile industriei miniere la nivel european, tipuri de intervenții asupra patrimoniului minier, metode economice și sociale, caracteristici urbanistice și arhitecturale ale așezărilor miniere românești, similitudini la nivel european, strategii și recomandări.

Elaborarea unei teze de doctorat internațional mi-a permis înțelegerea de timpuriu a ceea ce înseamnă gestionarea unui proiect internațional, desfășurarea activității într-un laborator de cercetare pluridisciplinar și internațional, echilibrarea studiului în cadrul mai multor domenii de cercetare și îndeplinirea simultană a condițiilor de realizare a unei teze în laboratoare și țări diferite.

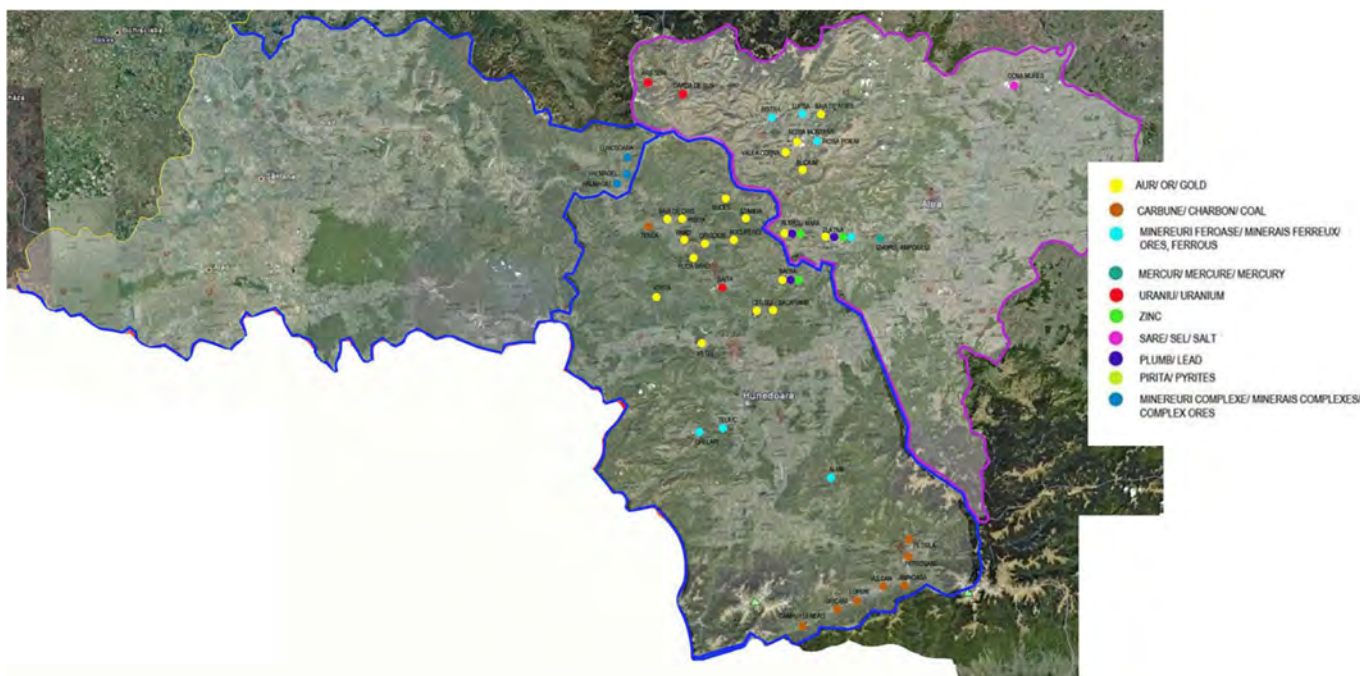

Fig.1. Zona de inventariere a siturilor miniere (județele Arad, Hunedoara și Alba) din cadrul tezei de doctorat.

În perioada doctoratului și după finalizarea acestuia, am participat ca membru sau coordonator în cadrul mai multor proiecte naționale și internaționale, cu importantă componentă de cercetare, ce au reprezentat un pas important în elaborarea tezei de doctorat.

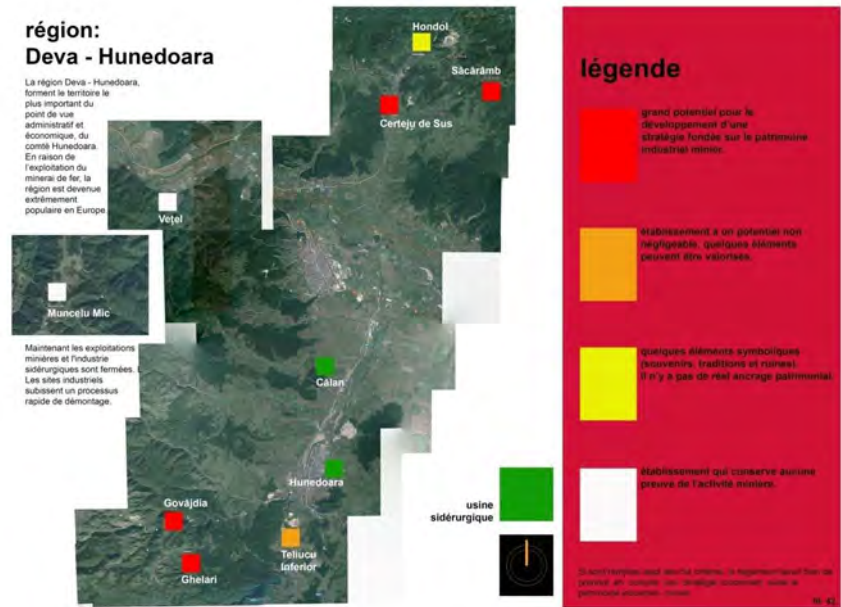

Fig.2. Hartă de identificare a exploatărilor de fier, aur și cărbune din zona Deva - Hunedoara.

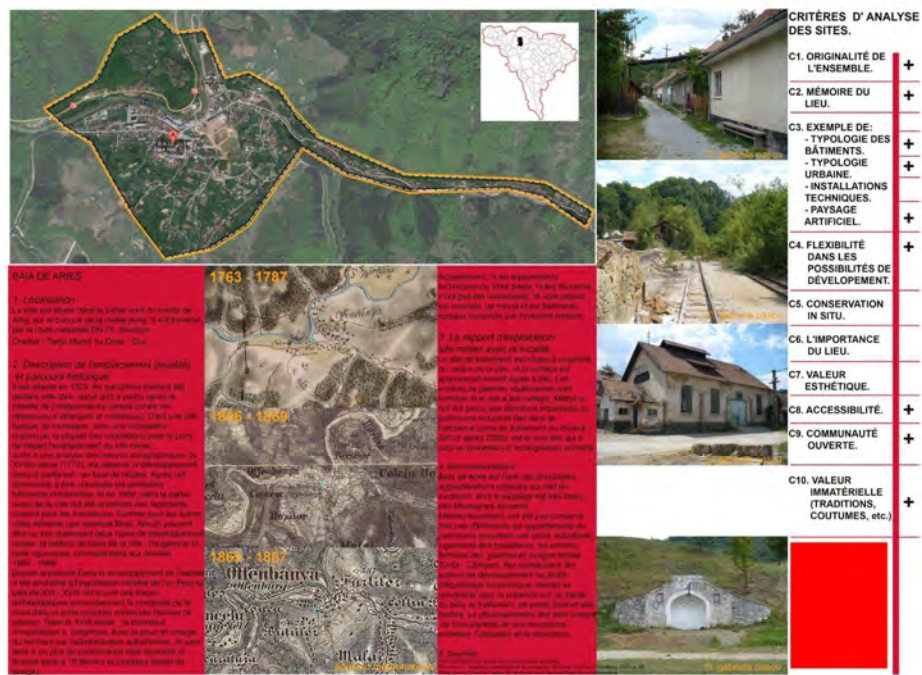

Fig.3. Fișă de analiză a unei așezări și al unui sit industrial.

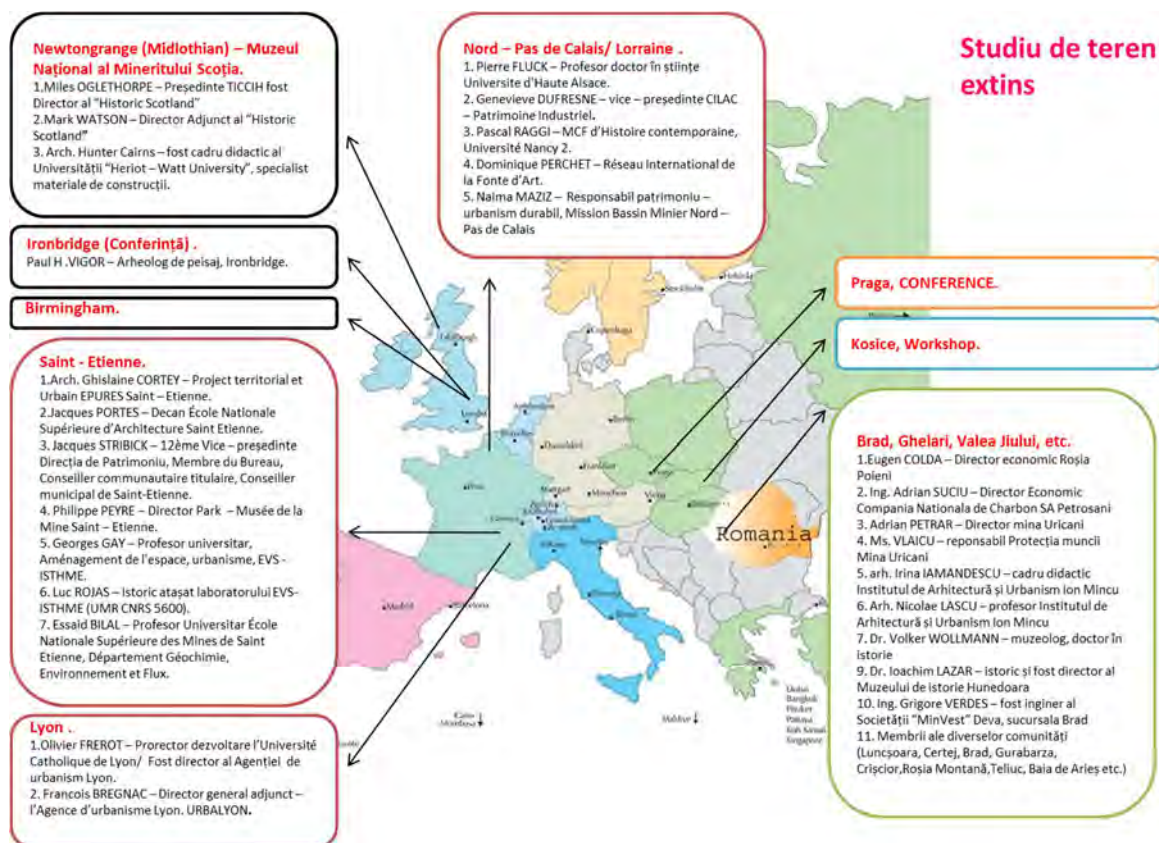

Fig.4. Studiu de teren extins la nivel european, realizat în perioada doctoratului.

Continuând tema lucrării de doctorat, am dezvoltat studii și proiecte ce se încadrează în tematica inventarierii, identificării și valorificării patrimoniului cultural material și imaterial. Majoritatea activității profesionale și de cercetare postdoctorală s-a desfășurat în cadrul a diferite proiecte de cercetare (naționale și internaționale), proiecte culturale, activitate de publicare (cărți și articole), dar și lucrări de proiectare de arhitectură, intervenții pe clădiri cu valori patrimoniale și studii de fundamentare istorice, urbanistice și de peisaj.

În acest context, principalele direcții de activitate și acțiuni sunt următoarele:

- inventarierea structurilor patrimoniale – industriale din zone punctuale ale vestului și centrului României (zona Brad – Gurabarla, Anina, Reșița, Margina, Săcărâmb, Bucium, Zlatna etc.);
- crearea de modele 3D prin fotogrametrie pentru anumite obiecte de patrimoniu industrial (Puțul I Anina etc.);
- workshop-uri educative în cadrul comunităților cu privire la temele mai sus menționate (Brad, Anina, Petrila, Timișoara);
- organizarea de conferințe și dezbateri pe teme relaționate celei de patrimoniu și peisaj cultural (Timișoara, Brad, Anina);
- publicarea și redactarea de articole științifice;

- publicarea în format tipărit și online a unor cărți și broșuri;

Totodată, ca o continuare firească a temei de doctorat sunt proiectele de cercetare, culturale sau de analiză a patrimoniului, la care am participat și care sunt bazate pe identificarea, înțelegerea, interpretarea și monitorizarea peisajelor culturale, ce vor fi prezentate pe scurt în părțile următoare ale lucrării.

Această lucrare este intitulată *Experimentarea patrimoniului construit în contextul peisajului cultural* datorită implicării mele în proiecte ce au și au avut ca subiect principal protejarea peisajului cultural și patrimoniului construit, datorită nevoii de cercetare în acest domeniu în România, conturării unui statut mult mai clar al acestora, creșterii numărului de proiecte ce trec prin procese de restaurare incoerente, dar totodată și datorită existenței în România a multor comunități ce păstrează tradiția, memoria locului și coerența peisajului.

Literatura de specialitate europeană și nu numai a abordat și abordează acest subiect încă dinainte de publicarea documentului ce stă la baza cercetării și intervențiilor în acest domeniu – Convenția Europeană a Peisajului (2000), prin proiecte de cartare, identificare, valorificare, protecție pentru că peisajul poate sta la baza unei mult mai bune înțelegeri a patrimoniului construit și natural, dar și pentru că privind elementele valoroase la nivel de ansamblu - context pot fi identificate metode mai bune de conservare și valorificare prin utilizare a acestora.

În acest context proiectele și studiile ce vor fi prezentate în această teză de abilitare au la bază cartele internaționale, legislația românească, dar și studii internaționale (*Cultural Heritage, Landscape and Rural Development. HISTCAPE: Historic Assets and Related landscapes* 2014, *Landscape Atlas. Landscape identification and character assessment in the Romania - Bulgaria Cross Border Area* 2014, *Les Atlas de paysages. Méthode pour l'identification, la caractérisation et la qualification des paysages*). Prin intermediul acestora au putut fi dezvoltate metodologii clare și parțial inovative de intervenție și cercetare pe peisaje culturale și structuri patrimoniale de dimensiuni diferite.

Baza acestei teze este o activitate susținută în timp, ce poate fi împărțită în trei categorii:

- A. Proiecte de arhitectură, de intervenții pe patrimoniu și de valorificare al acestuia; și proiecte de studiu și analiză a patrimoniului la scară teritorială și urbană.
- B. Proiecte de cercetare și proiecte culturale în domeniul patrimoniului construit, peisajului cultural.
- C. Activitatea didactică din cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism/ UPT (2015 - în prezent) și din cadrul Facultății de Științe Politice, Departamentul Administrație Publică/ UVT (2020 - în prezent).

Rezultatele acestei activități sunt materializate prin proiecte, articole, capitole de cărți sau cărți, participări la conferințe, workshopuri, organizare de evenimente, expoziții și premii, majoritatea dintre acestea urmând să fie prezentate în capitolele II, III și IV ale acestei lucrări.

Pornind de la premisa importanței transmiterii de informații și sprijinirii inițiativelor spre acest domeniu de lucru și de cercetare, am coordonat mai multe lucrări de diplomă și de disertație.

Datorită activității pe care o desfășor sunt membră în cadrul unor organizații naționale și internaționale: Ordinul Arhitecților din România – OAR (Membru), Registrul Urbaniștilor din România – RUR (stagiar), Asociația pentru Patrimoniu Activ – PACT (Membru fondator și președinte 2015 - 2020), Comitetul Internațional pentru Conservarea Patrimoniului Industrial (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) – TICCIH (Membru), Asociația Națională a Patrimoniului Industrial Franța – CILAC (Membru 2014 – 2015) și comisia CTATU din cadrul primăriei Municipiului Timișoara.

Perspectivă în direcția satului Ohaba Română, 2021 ©Peisaje Culturale în Banat

CAPITOLUL 1: DEFINIREA ȘI SEMNIFICAȚIA CONCEPTULUI DE PATRIMONIU CONSTRUIT ȘI PEISAJ CULTURAL

În fiecare clipă, există mai mult decât pot vedea ochii, mai mult decât poate auzi urechea, un cadru sau o imagine care așteaptă să fie explorată. Nimic nu este experimentat de la sine, dar întotdeauna în raport cu împrejurimile sale, secvențele evenimentelor care duc la el, memoria experiențelor din trecut.

Kevin Lynch, The image of the city

I.1. Viziunea lucrării. Interpretarea conceptului de peisaj cultural, de patrimoniu construit și percepția lui în contextul european și românesc.

Această lucrare are ca scop evidențierea potențialului peisajului cultural în scopul valorificării patrimoniului construit. Peisajul poate fi modelul cel mai relevant de identificare și de raportare al unei comunități la spațiul pe care îl locuiește și pe care și-l modelează psihologic în raport cu proprii percepție, pentru că include atât aspecte legate de caracteristicile materiale, cât și de cele imateriale.

Peisajul cultural este un concept, poate fi o scară de operare, iar proiectele și cercetarea acestuia pot fi o unealtă de lucru care reunește și integrează informații și imagini specifice mai multor domenii de studiu și activitate: dezvoltare teritorială, patrimoniu, arhitectură, geografie, antropologie, arheologie, sociologie, demografie, fotografie etc. Prin urmare diversitatea și modalitățile de interpretare ale acestuia sunt foarte diverse, iar în ceea ce privește analiza acestora este relaționată, de cele mai multe ori, cu caracteristicile echipei de specialiști ce întreprind analiza teritoriului.

Cu toate acestea, relația dintre peisajul cultural și patrimoniu este una clară, peisajul fiind pânza unificatoare a diverselor straturi structurante și generatoare ale unui patrimoniu. Peisajele culturale sunt areale ce au fost influențate sau modelate de implicarea umană. Un peisaj cultural poate fi asociat cu o persoană sau un eveniment și are o suprafață variabilă, putând fi o proprietate imensă, un sit industrial, un parc, o grădină, un cimitir, un campus și multe altele. În mod colectiv, peisajele culturale sunt opere de artă, narațiuni ale culturii și expresii ale identității regionale.

Peisajul exprimă relația comunității sau comunităților cu teritoriul, indiferent dacă discutăm despre teritorii cu valoare patrimonială sau obișnuite (urbane, periurbane și rurale).³ Toate tipurile de peisaje merită să fie analizate cu atenție. În general, pot fi identificate patru categorii: peisaje remarcabile, peisaje ale cotidianului, peisaje ale spațiilor degradate și peisaje de interes local. Peisajul este un martor al experiențelor prezente și trecute, experiențelor economice, al modului de utilizare al terenului (agricol, silvic, industrial sau minier etc.), al modului de dezvoltare urbană, amenajării istorice și prezente al teritoriului, dezvoltării rețelelor de transport și de turism și catastrofelor naturale. Patrimoniul este chintesența unor valori individuale sau împărtășite, iar peisajul este o sinteză și o evoluție a mai multor demersuri. Prin urmare pot fi identificate următoarele tipuri de peisaje:

1. Peisaj remarcabil – sunt cele cărora le sunt atribuite de către populație valori patrimoniale. Acestea se află, de obicei, sub un anumit sistem de protecție (național, regional și local). Aprecierea unui peisaj este variabilă și evoluează în timp și spațiu.

2. Peisaj al cotidianului – este cel care corespunde modului de viață a unei populații cât mai numeroase. Sunt teritorii considerate a fi importante pentru calitatea vieții.

3. Peisaj degradat – este peisajul caruia populația nu îi atribuie valori pozitive. Degradarea acestuia poate fi cauzată de transformarea sistemului de valori al populației asociate, ce percepe o

³ Les Atlas des paysages. Méthode pour l'identification, la caractérisation et la qualification des paysages., p.5.

parte din teritoriu ca fiind negativ. Poate fi cauzat totodată de degradări lente sau rapide cu care populația nu își mai asociază valorile.

4. Peisaj de interes local – sunt peisaje sau părți de peisaje, cărora populația locală le atribuie o valoare particulară, la scara unității de peisaj.

Perspectiva din Statele Unite ale Americii (<https://tclf.org/places/about-cultural-landscapes>) este într-o anumită măsură asemănătoare cu cea europeană, dar peisajele sunt în general încadrate în trei categorii:

1. **Peisaj proiectat** este un peisaj cultural care a fost proiectat sau organizat în mod conștient de către un arhitect peisagist, un maestru grădinar, arhitect sau horticultor conform principiilor de proiectare sau un grădinar amator care lucrează într-un stil sau tradiție recunoscut.

2. **Siturile istorice** sunt peisaje culturale semnificative pentru asocierea lor cu un eveniment istoric, activitate sau persoană.

3. **Peisaj vernacular** sunt peisaje care au evoluat prin utilizarea de către persoanele ale căror activități sau ocupare au modelat acele peisaje. Prin atitudini sociale sau culturale ale unui individ, familie sau comunitate, peisajele reflectă caracterul fizic, biologic, cultural și etnografic al acelor vieți de zi cu zi.

Peisajul cultural și patrimoniul sunt o moștenire a fiecăruia dintre noi, putând dezvălui aspecte inedite ale originilor și evoluției unui teritoriu sau a unei țări, și sunt o materializare a relației comunităților cu cadrul natural. Acestea pot să ofere oportunități scenice, economice, ecologice, sociale, recreative și educaționale, prin care factorul uman, ce este purtătorul direct al acestora, poate să se înțeleagă mai bine. Neglijarea și dezvoltarea necorespunzătoare pot pune în pericol această moștenire, adică un peisaj cultural de neînlocuit. Prea des deciziile miope de astăzi amenință supraviețuirea și continuitatea patrimoniului comun. Îngrijirea continuă și interpretarea acestor situri îmbunătățesc calitatea vieții și aprofundează sentimentul de loc și identitate pentru generațiile viitoare.

Proiectele ce tratează aspecte legate de peisajul cultural pot fi o unealtă de organizare și dezvoltare teritorială, fiind mai flexibile și mai extinse decât un plan urbanistic general – PUG; implicând mai multe așezări și comunități.

*“ Peisajul este modelul cel mai relevant de identificare și de raportare a unei comunități cu spațiul ce-l locuiește și modelează în acord cu unele imagini – tipar ce au fost construite și transmise din generație în generație. Prin urmare peisajul – segment secționat din corpul spațiului, întrunește două dublete semantice: simbol și simbolism.”*⁴

“ Peisajul poate fi considerat în unitatea sa simbol, dar poate fi în complexitate o sursă de simboluri. Prin eterogenitatea aspectelor ce le edifică, la rândul ei se construiește ca peisaj religios, etnografic, istoric, arheologic, natural și mozaicat. Funcțiile simbolice ale peisajului sunt modalități de

⁴ Onica Dorina, Peisajul: simbol și simbolism, p.30. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/59896 (Instrumentul bibliometric național) consultat în 15.02.2022.

plăsmuire și oglindire a mărcilor identitare. Prezența unei juxtapuneri, suficient de structurată, între simbol și identitate în perimetrul fizic al unui spațiu, are rolul și capacitatea înaltă de a construi și releva mărcile identitare ale comunității.”⁵

Termenii și conceptele utilizate cu precădere în cadrul proiectelor și studiilor dezvoltate până în prezent și descrise în această lucrare sunt:

Peisaj - desemnează o parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și/sau umani, indiferent de încadrarea administrativă a acestuia sau de calitatea sa estetică au scenică (Reglementări specifice peisajului cultural și ariilor protejate, Hotărâre 905/2016).

"Peisaj" înseamnă o zonă, în percepția oamenilor, al cărei caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii unor factori naturali și/sau umani (Consiliul Europei, 2000).

Peisaj - zona terestră ce se poate delimita clar, cu o structură și caracteristici specifice, cu valori și structuri naturale specifice, incluzând și elemente ale culturii umane, unde elementele naturale și cele create prin activitate umană se influențează reciproc.

Unitate teoretică de peisaj - zonă teritorială rezultată prin suprapunerea unor straturi de date (L 451/2002 pentru ratificarea Convenției Europene a Peisajului. Anexa nr.2.a). Metodologia de identificare și evaluare a peisajelor).

Limite peisagere - Limite clare, bazate pe elemente geomorfologice de peisaj cum ar fi taluzuri abrupte sau margini de pădure (metodologia de identificare și evaluare a peisajelor).

- *Limitele vizuale* – constituite de orice obstacol; mărginesc și închid spațiile percepute de un observator; pot fi fizice sau virtuale. Orice modificare a acestora este percepută cu acuitate maximă.
- *Caz particular de limită - orizontul* (orizontul extern – limita vizibilității și cel intern – ecrane în interiorul câmpului de vizibilitate). Liniile culmilor formează orizontul; amenajarea lor este totdeauna sensibilă.
- Limitele definesc *profundimea câmpului vizual*. Perceperea reliefului obiectelor se diminuează cu distanța; astfel, se disting mai multe planuri:
 - prim-planul, într-o rază de 50 m, care reprezintă zona detaliilor;
 - planul mediu, care reprezintă zona formelor și raporturilor de masă; nu se percep detaliile;
 - planul îndepărtat, la distanțe de peste 1 km, unde se percep numai volumele; la peste 2-3 km, nu se percep decât marile ansambluri (topografice, vegetale, urbane).
- Profundimea câmpului determină *lungimea vederilor*. Vederile lungi sunt atractive, fiind relaxante pentru privitor. Vederile scurte favorizează remarcarea detaliilor; de aceea, calitatea detaliilor de proximitate influențează aprecierea globală a peisajului: un prim-plan mediocru compromite întreaga perspectivă.

⁵ Ibid, p.31.

- Scara peisajului este evaluată în relație cu *un reper* ale cărui dimensiuni pot fi apreciate; de aici, necesitatea prezenței reperelor familiare.

Peisaje de tranziție – sunt zone întinse sau restrânse, unde se face trecerea de la o unitate de peisaj la alta (L 451/2002 pentru ratificarea Convenției Europene a Peisajului. Anexa nr.2.a). Metodologia de identificare și evaluare a peisajelor).

Element peisager – Caracteristică de peisaj identificată în urma aplicării unui criteriu de identificare a peisajului (L 451/2002 pentru ratificarea Convenției Europene a Peisajului. Anexa nr.2.a). Metodologia de identificare și evaluare a peisajelor).

Peisaj protejat: arie protejată administrată în principal pentru conservarea peisajului si recreere" (O.U.G. nr. 236/2000, privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, aprobată prin Legea nr. 462/2001, modificata si completata prin Legea nr. 345/2006).

O tematică importantă este organizarea vizuală a peisajului și modul în care acesta este percepută de către privitor - elementele componente ale peisajului au o importanță diferită în cadrul acestuia în funcție de criteriile de dominanță care le stabilesc (linii de forță; puncte de apel - stabilite la intersecția liniilor de forță; efecte de contrast; factorii de ambianță; factorii de variabilitate - observatorul, poziția observatorului, mobilitatea observatorului și factorii climatici).

Totodată conceptul de peisaj poate fi interpretat ca având nouă dimensiuni principale ce necesită să fie investigate:

1. Încadrarea teritorial - sistemică. Prin intermediul acesteia fiind stabilită scara la care este dezvoltat peisajul respectiv. Aceasta este determinată prin muncă de teren și studierea diverselor reprezentări cartografice.
2. Încadrarea orografică. Aceasta este realizată în funcție de marile unități de relief, diferențele majore rezultând din variațiile de geologie, de geneza reliefului, de climă și de vegetație determinate de schimbarea climei și altitudinii.
3. Încadrarea structurală. Prin intermediul acesteia este evidențiat conținutul și funcționarea majoră a peisajelor.
4. Încadrarea geomorfologică. Aceasta stabilește forma de relief în care sunt stabilite limitele unui peisaj și funcționarea morfodinamica al acestuia.
5. Încadrarea bio-pedo-climatică este o diferențiere a principalelor peisaje în funcție de principalele etaje climatice și subetaje de sol și vegetație.
6. Încadrarea cultural - istorică. Prin aceasta sunt stabilite principalele tipuri de valori culturale ale elementelor de peisaj sau ale locuitorilor acestora, în ansamblu.
7. Încadrarea funcțională. Este stabilirea caracterului funcțional sau ale arealelor funcționale din cadrul unui peisaj cultural. Prin aceasta realizându-se diferențierea peisajelor în funcție de încărcarea și suportabilitatea acestora la activități antropice.

Aceste concepte și unelete de lucru sunt prezente, după cum poate fi observat, punctual în

carte internaționale preluate în legislația românească, dar sunt foarte puține studii la nivel național ce analizează patrimoniului și prin prisma peisajului cultural sau al peisajului înconjurător.

I.2. Peisajul cultural în perspectiva românească.

“O expresie cu iz proaspăt de primăvară plutește prin aerul României: peisaj cultural. Mai ales când este asociată cu dezvoltare durabilă, sintagma pare însă o invenție din seria ‘Mințiți poporul cu televizorul’, adică un termen nou din neo-limbajul de lemn al capitalismului global și/sau a politicii locale. Dar nu este așa !”⁶

“Din această perspectivă, s-ar putea spune că peisajul cultural este un soi de revenire, revăzută și adăugită, la loc: peisajul cultural este deci un mediu interior, nu un mediu înconjurător, un spațiu identitar în și prin care se definește și exprimă o cultură particular.”⁷

Noțiunea de peisaj cultural a primit abia în ultima decadă o ușoară atenție și o dimensiune ce începe să se definească în țara noastră, dar cu toate acestea studiile asupra peisajului nu constituie încă un corp bine încheiat de documente; și nu este încă înțeles acest concept și modul lui posibil de aplicare și utilizare, nici de către specialiști din domenii conexe acestuia, nici de către administrații sau comunități ce locuiesc în perimetrul acestora.

Din cadrul definițiilor referitoare la protejarea patrimoniului cultural, o consider ca cea mai importantă cea referitoare la păstrarea valorilor, conform căreia protejarea patrimoniului cultural are ca scop păstrarea și transmiterea resursei culturale către generațiile viitoare, în forma lor autentică și nealterată.

Peisajul este un element fundamental al patrimoniului cultural național și un posibil mecanism extraordinar de dezvoltare durabilă, prin urmare o reevaluare a modului său de analiză prin prisma studiilor de patrimoniu este imperativă. În cadrul noilor politici de protejare a patrimoniului cultural și natural, peisajul poate și trebuie să reprezinte instrumentul integrator al politicilor de dezvoltare și de protejare. *Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului Cultural* fac trimiteri clare spre acest concept și un posibil mod de utilizare al acestuia în viitor, prin referire la diferitele planuri urbanistice și scări cu care se lucrează în legislația românească.

⁶ Mihăilescu V., Peisaje culturale, Dilema Veche, nr.633, 7-13 aprilie 2016.

Articol consultat online 28.10.2019 <https://dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/peisaje-culturale>

⁷ Ibidem.

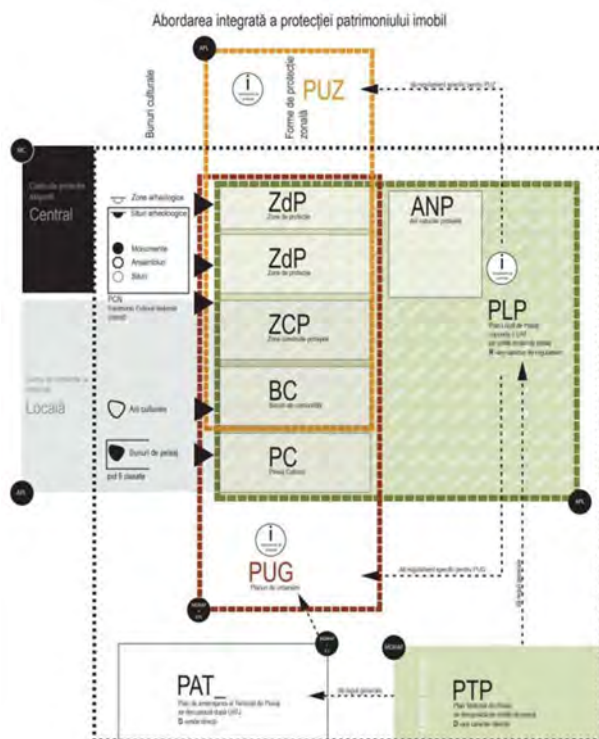

Fig.5. Figură extrasă din Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului, p.4.

Zone de protecție, Zone construite protejate, Peisaj Cultural, Plan Local de Peisaj.

http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/TEZE_PREALABILE_CODUL_PATRIMONIULUI_fin041016.pdf

În ceea ce privește legislația românească nu există o lege dedicată special acestei tematici, dar există un cadru legal ce amintește conceptul de peisaj cultural, ce vine în susținerea protejării și utilizării patrimoniului construit⁸. Totodată pot fi amintite anumite studii și proiecte realizate până în

⁸ 1. Legea nr. 157/1997 privind ratificarea “Convenției pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei”, adoptată la Granada la 3 octombrie 1985, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 274 din data: 10/13/1997.

2. Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a - zone protejate;

3. Legea nr. 378/2001 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național;

4. Legea nr. 422/2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice;

5. Legea nr. 451/2002 pentru ratificarea “Convenției europene a peisajului”, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000 Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 536 din 23 iulie 2002;

6. Ordinul ministrului transporturilor, construcțiilor și turismului nr. 562-2003 pentru aprobarea Reglementării tehnice „Metodologie de elaborare și conținutul cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ), Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 125 bis din 11.II.2004.

7. Metodologia de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ), aprobată prin ORDIN nr. 562 din 20 octombrie 2003 pentru aprobarea Reglementării tehnice "Metodologie de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ)" https://www.mdrap.ro/userfiles/reglementari/Domeniul_XXIX/29_6.pdf

8. Metodologie din 2004 M.Of. 380 din 30-apr-2004, Metodologie din 1 aprilie 2004 privind monitorizarea monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial.

prezent ce sunt adevărate exemple de analiză a peisajului cultural, ce au fost surse bibliografice importante pentru această lucrare.⁹

I.3. Carte internațională și documente ajutătoare bază a lucrării, din punct de vedere al evoluției și percepției patrimoniului construit și peisajului cultural.

Conform **Cartei de la Veneția 1964**, conceptul de monument istoric 'evadează' din scara obiectului izolat, incluzând situri din zone urbane și rurale cu importanță patrimonială. Totodată a fost accentuat faptul că analiza premergătoare intervenției restaurative sau de conservare este necesar să fie realizată într-un context interdisciplinar.

Carta pentru protejarea și managementul patrimoniului arheologic 1990 – punctează necesitatea analizării unui sit în profunzime, prin tehnici neinvazive, pentru o mai bună înțelegere a straturilor de evoluție istorică, condiții de viață etc.

Carta turismului cultural internațional 1999

Explorarea unui teritoriu, ce poate fi chiar asimilat unui peisaj cultural, prin turism este necesar să aducă beneficii comunităților gazdă. Proiectele de promovare trebuie să protejeze și să scoată în valoare caracteristicile patrimoniului cultural și natural.

Carta patrimoniului vernacular 1999

Este posibil ca peisajul vernacular să fie modalitatea cea mai coerentă, simplă și delicată de exprimare a relației dintre cadru natural și comunitate. Prin urmare poate fi considerată o primă categorie deosebit de importantă a peisajului cultural. Lucrările de orice tip la nivelul patrimoniului vernacular trebuie să respecte tradițiile culturale și să fie în acord cu spiritul, materialele, arhitectura locului.

Carta ICOMOS pentru trasee culturale 2008

Conceptul de traseu cultural, poate pune în valoare un anumit sector patrimonial și poate

9. Lista Monumentelor Istorice anexă la Ordinul MCC 2314/2004 actualizată în 2010, și reactualizată și republicată în 2015 - Cod LMI conform publicării oficiale în M.O. din 15 februarie 2016, Nr. 113 bis „Ordinul ministrului culturii nr. 2.828 / 2015 pentru modificarea anexei nr. 1 la Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314 / 2004 privind aprobarea Listei monumentelor istorice, actualizată și a Listei monumentelor istorice dispărute, cu modificările ulterioare”;

10. Ordinul nr.1964/2007 al Ministerului mediului și dezvoltării durabile, privind instituirea regimului de arie naturală protejată a siturilor de importanță comunitară, ca parte integrantă a rețelei ecologice europene Natura 2000 în România;

11. Ordin al Ministrului Culturii și Cultelor nr. 2260 din 18/04/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 540 din 17/07/2008;

12 Legea Monumentelor Istorice 422/2001.

⁹ Exemple: Metodologie de identificare și de evaluare a peisajului. Studiu pilot: zona protejată naturală și construită de interes național Bordușani. S.C. QUATTRO DESIGN S.R.L. – proiectant general, MUZEUL NATIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI, S.C. POINT ZERO S.R.L. 2008; sau Peisajul Cultural Minier Roșia Montană <https://rosiamontana.world/>

facilita transferul de informații. Acesta poate fi înțeles ca o metodă de comunicare sau transport. Traseele culturale nu sunt numai simple modalități de comunicare și de conectare între utilizatori și între patrimoniu și utilizatori.

Managementul acestora presupune o abordare pluridisciplinară prin care să fie ilustrate și transmise informațiile, stimulând în acest fel interacțiunea cu patrimoniul. Un traseu cultural trebuie să se dezvolte din tendințe organice de deplasare a utilizatorilor în teritoriu; schimburi reciproce de bunuri, idei, cunoștințe și valori între oameni, țări, regiuni și continente – în perioade semnificative de timp.

Un traseu cultural trebuie să fie definit prin următoarele componente: context (natural sau cultural la ai cărui definire poate să participe), conținut (să existe elemente tangibile – martori ai unui eveniment istoric, elementele intangibile au doar rolul de a întregi povestea); valoare la nivel de ansamblu (ce este mai presus decât valoarea elementelor în parte); caracter dinamic.

Traseul cultural poate fi atât o modalitatea de experimentare a unui singur peisaj cultural, cât și o modalitate de relaționare a mai multor peisaje culturale.

Carta ICOMOS pentru interpretarea și prezervarea siturilor cultural - patrimoniale 2008

Metodologia enunțată în cadrul acestei carte reprezintă baza minimă necesară pentru analiza și înțelegerea unui teritoriu. Aceasta specifică faptul că în procesul de interpretare și de conservare al siturilor cu valoare patrimonială este nevoie să fie luate în considerare următoarele: accesibilitatea și modul de transmitere al informației, corectitudinea surselor, atenția la contextul lărgit, prezervarea autenticității, managementul sustenabilității, preocuparea pentru incluziunea variaților actori, importanța cercetării, trainingului și al evoluției.

ICOMOS - IFLA principii pentru peisajul patrimonial rural 2017

Această carte tratează peisajul rural, unul dintre tipurile de peisaj cultural, distribuite pe o suprafață impresionantă în teritoriul românesc. Peisajul rural este un spațiu produs ca urmare al interacțiunii dintre om și natură. Peisajele rurale sunt resurse multifuncționale. În același timp toate spațiile rurale au semnificații culturale ce le sunt atribuite de persoane sau comunități: toate spațiile rurale sunt peisaje.

Peisajele rurale sunt sisteme dinamice ce înglobează locuri, produse, comunități ce sunt gestionate prin metode tradiționale, tehnici, cunoștințe acumulate și practici culturale. Acestea cuprind areale bine gestionate, dar și degradate - ce pot fi recuperate sau reutilizate. Putem introduce în această categorie spații imense rurale sau zone periurbane. Peisajele rurale înglobează suprafețele terestre, solul, subsolul cu resursele lor, spațiul aerian de deasupra și suprafețe aflate permanent sub ape.

Peisajul rural ca patrimoniu: se definește ca fiind patrimoniul material și imaterial al zonelor rurale. Acesta este o resursă esențială pentru viitorul societății umane la nivel mondial.

Modalitățile de acțiune și interacțiune recomandate sunt:

1. recunoașterea faptului că toate peisajele rurale au valori patrimoniale;
2. documentarea valorilor patrimoniale ale peisajelor rurale;

3. dezvoltarea unei baze de date ce cuprinde caracteristicile fizice și culturale ale peisajului rural;
4. inventarierea peisajelor rurale;
5. dezvoltarea bazelor de date pentru a permite realizarea unei comparații între diversele peisaje rurale;
6. recunoașterea faptului că populațiile locale sunt purtători de cunoștințe;
7. promovarea unei cooperări aprofundate și permanente între instituții, organizații non-guvernamentale și universități;

Modalitatea de protejare a peisajului rural și a valorilor sale patrimoniale:

1. realizarea unor cadre juridice și politice de desfășurare a activităților;
2. punerea în valoare de politici bazate pe reglementări politice, susținere culturală și partajare de informații;
3. punerea în operă de strategii și de acțiuni de conservare dinamice, de recuperare, inovare, transformare adaptivă, de mentenanță și gestiune pe durată lungă;
4. valorile patrimoniului rural sunt de factură economică, socială, culturală, spirituală și spațială;
5. definirea strategiilor de implementare, aplicare și monitorizare;

Atât modalitatea de acțiune și interacțiune, cât și modalitatea de protejare a peisajelor rurale pot fi extrapolate cu modificări și completări și spre alte tipologii ale peisajelor culturale.

Dintre toate acestea, cea mai importantă este însă Convenția europeană a peisajului (2000) ce definește concepte importante ce necesită gestionare în momentul analizei sau intervenției din cadrul unui peisaj.

(extras din convenție) În sensul prezentei convenții, termenii de mai jos au următoarele semnificații:

a) peisajul - desemnează o parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și/sau umani;

b) politica peisajului - este o expresie prin care autoritățile publice competente desemnează principii generale, strategii și linii directoare care permit adoptarea de măsuri specifice care au ca scop protecția, managementul și amenajarea peisajului;

c) obiectiv de calitate peisajeră - desemnează formularea de către autoritățile publice competente, pentru un anumit peisaj, a aspirațiilor populațiilor cu privire la caracteristicile peisagere ale cadrului lor de viață;

d) protecția peisajului - cuprinde acțiunile de conservare și menținere a aspectelor semnificative sau caracteristice ale unui peisaj, justificate prin valoarea sa patrimonială derivată din configurația naturală și/sau de intervenția umană;

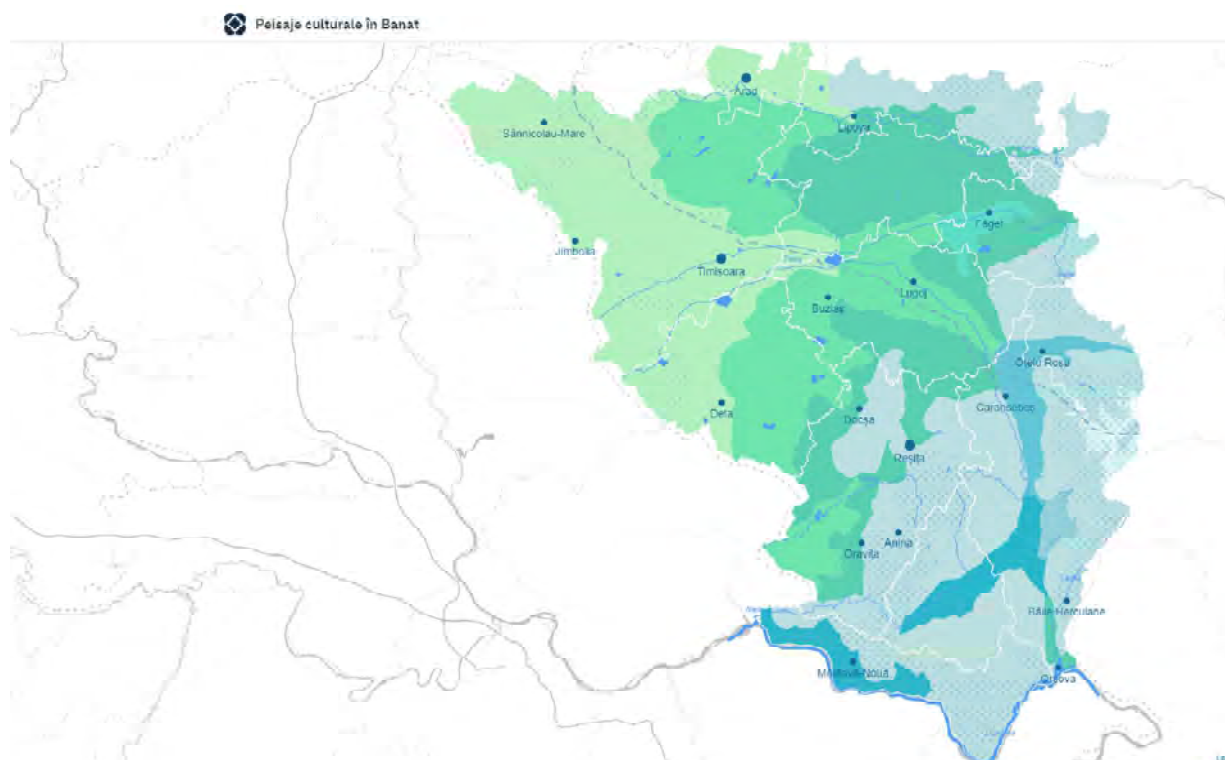
e) managementul peisajelor - cuprinde acțiunile vizând, într-o perspectivă de dezvoltare durabilă, întreținerea peisajului în scopul direcționării și armonizării transformărilor induse de evoluțiile sociale, economice și de mediu;

f) amenajarea peisajului - reprezintă acțiunile cu caracter de perspectivă ce au ca scop

dezvoltarea, restaurarea sau crearea de peisaje.

Prin intermediul acestui capitol am explicat cadrul metodologic și conceptual avut în vedere pentru elaborarea acestei teze, dar și al proiectelor și studiilor ce urmează să fie prezentate în capitolul următor.

Concluzionez acest capitol punctând faptul că peisajul cultural poate fi analizat din punct de vedere obiectiv prin analiza suprapunerii de layere: cadru natural, caracteristici hidrogeomorfologice, funcționalitate și potențial agricol, urbanism și dezvoltare teritorială, patrimoniu și arhitectură; dar și printr-o analiză subiectivă, ce conferă specificitate și suflet aceluia peisaj. În cadrul acesteia din urmă atenția este concentrată pe aspecte etnografice, antropologice, simbolice și imateriale.

Harta Unităților și Subunităților de Peisaj identificate la nivelul Banatului românesc, © Peisaje Culturale în Banat, 2021.

CAPITOLUL II: PROIECTE ȘI STUDII DE FUNDAMENTARE CE VIZEAZĂ VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ȘI A PEISAJULUI CULTURAL

Proiectele realizate până în prezent au avut o componentă importantă și consistentă de studiu de peisaj cultural în scopul analizării și înțelegerii elementelor de patrimoniu, dar și în scopul înțelegerii intrinseci al peisajelor. Acest capitol este structurat pe baza diferitelor tipuri de proiecte și studii realizate pornindu-se de la cele la scară teritorială, până la proiecte și studii aplicate clar pe un element de patrimoniu construit, vizând analiza și înțelegerea patrimoniului la diversele sale scări de intervenție.

Prin fiecare proiect s-au identificat și punctat mai multe aspecte specifice metodologiei de analiză a peisajelor culturale și de valorificare a patrimoniului construit în contextul acestora, ce am considerat important de evidențiat pentru fiecare.

II.1. Proiect de elaborare Plan Urbanistic General comuna Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara. Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban.

Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban.

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la:

Definirea limitelor peisajului cultural.

Identificarea elementelor componente.

Organizarea vizuală a peisajului.

Sat Bucium, comuna Orăștioara de Sus, 2019.
drd. arh. Mihai Danciu

Proiectul de elaborare al Planului Urbanistic General al comunei Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara a început în anul 2018. Acesta este realizat prin intermediul centrului de cercetare din cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara și este coordonat de conf.dr.arh. Cătălina Bocan. Echipa este alcătuită din: As.arh Mihai Danciu, Ș.L.dr.arh. Maja Bâldea, Conf.dr.arh. Gabriela Domokos-Pășcu, Prof.dr.arh. T.O. Gheorghiu și studenții masteranzi: arh. Alexandra Sabo, arh. Emanuel Tămaș și arh. Alexandru Todirică. În cadrul acestui proiect aportul cel mai important adus a fost și este la partea de analiză și reprezentare al situației actuale a teritoriului, realizarea studiului de

fundamentare - *Studiu de peisaj cultural, arhitectură și urbanism* (în colaborare cu specialist în urbanism istoric Maja Bâldea, expert T.O. Gheorghiu și Ș.L.dr.arh. Cristina Povian) și a propunerilor de intervenție în cadrul peisajului cultural și al cetăților UNESCO de pe teritoriul comunei.

Comuna Orăștioara de Sus este încadrată în Peisajul Cultural al Munților Șureanu, ce conțin un număr important de situri arheologice (cetăți, locuire etc.) din perioada dacică, cu statut de protecție local (B), național (A) și UNESCO. Analizarea acestei comune din perspectiva peisajului cultural în care este situată permite: înțelegerea modului de amplasare și de relaționare al cetăților dacice - spina pe care s-au dezvoltat mai târziu vetrele satelor, modul în care toate aceste situri arheologice și elemente de patrimoniu construit pot fi cuprinse într-un plan de management comun de conservare și valorificare, ce poate să prevină afectarea în timp a uneia dintre elementele componente ale peisajului.

Munții Șureanu prezintă două subdiviziuni importante, Munții Sebeșului la Vest și Munții

Orăștiei la est. Aceștia sunt situați pe extremitatea central vestică a Carpaților Meridionali, formând sectorul nord-vestic al Grupei Parâng, un edificiu motan important. Suprafața ocupată este de aproximativ 1585 km², fiind caracterizați de înălțimi medii și mici, lipsiți de creste zvelte și custuri glaciare și având suprafețe de eroziune întinse. Cele mai importante obiective antropice sunt: Cetatea Sarmisegetusa-Regia, Cetatea Blidaru, Cetatea Costești, Cetatea Piatra Roșie, Cetatea de la Peștera Bolii (Bănița), Cetatea de la Cugir, Cetatea de la Căpâlna; Fortificații feudale: Cetatea feudală de la Sibîșel, Turnul medieval de la Crivadia, Cetatea feudală de la Săsciori.

Din punct de vedere al încadrării geografice, comuna Orăștioara de Sus (alcătuită din satele: Bucium, Orăștioara de Sus, Ludeștii de Jos, Ludeștii de Sus, Ocolișul Mic, Costești, Costești Deal și Grădiștea de Munte) face parte din ținutul Orăștiei, areal amplasat în partea de est a județului Hunedoara.

Mărturiile arheologice găsite în zonă, certifică existența activităților umane încă din 2500-1800 î.Hr., continuate mai apoi de apogeul civilizației dacice și de invazia romană, care după retragere a lăsat loc popoarelor maghiare și ulterior otomane să își împartă teritoriile. În pofida existenței acestor mărturii, abia din 1850 se ține o evidență a evoluției demografice din zonă, după anexarea Transilvaniei de către Regatul Maghiar și ulterior constituirii Imperiului Austro-Ungar.

În 1850 comună Orăștioara de Sus avea o populație de 2955 de locuitori, peste 95% fiind de etnie română și de religie ortodocși, iar aceasta a avut o creștere ușoară ajungând în anul 1910 la un număr maxim 3629 de locuitori majoritari de etnie română și religie ortodoxă. De la această dată populația a avut o descreștere lentă pe fondul îmbătrânirii populației și migrației tinerilor în căutare unui trai mai bun. La recensământul din 2009 populația de 2271 de locuitori avea o medie de vârstă de 60 de ani și 98% erau de religie ortodoxă. Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Orăștioara de Sus se ridică la 2.079 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 2.442 de locuitori.¹⁰

¹⁰ Studiu istoric comuna Orăștioara de Sus. Arheolog *Adriana Pescaru*.

Pentru cercetarea și analizarea peisajului cultural din care face parte Orăștioara de Sus a fost conturată o metodologie de lucru ce punctează metoda de identificare a peisajului, metoda de evaluare a peisajului, încadrarea teritoriului în marile categorii de peisaj, încadrarea teritoriului în clasificarea peisajelor geografice din România, identificarea și delimitarea microunităților de peisaj, stabilirea factorilor care individualizează peisajul zonei studiate, evaluarea peisajului, elaborarea planului de identificare a peisajului și elaborarea planului de reglementare și de protecție al peisajului.

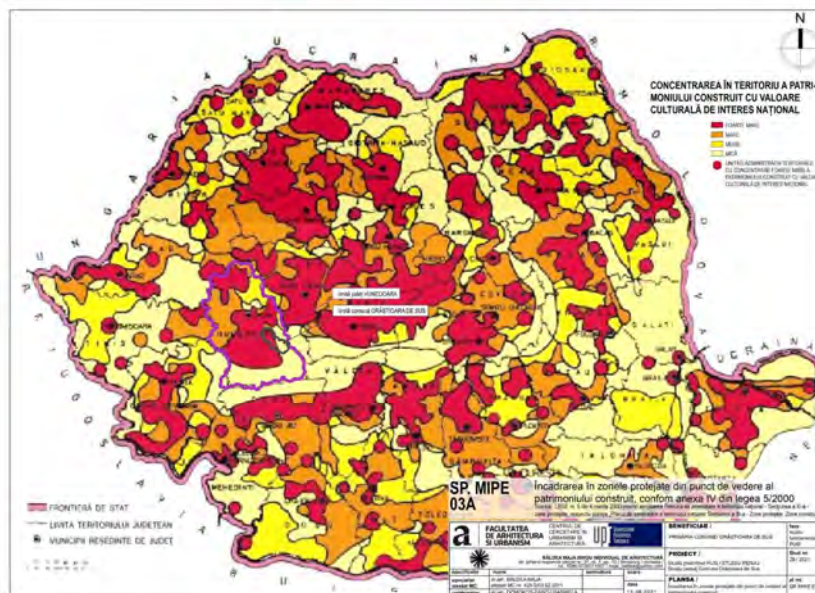

Fig.6. Concentrarea în teritoriu a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național. Sursă: Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos - Pașcu

Studiul concluzionat până în acest moment și predat a stabilit următoarele premise de pornire în cadrul metodologiei de intervenție în teritoriul comunei Orăștioara de Sus:

- cadrul natural deosebit, peisajul rural ce păstrează caracteristici importante ale țesutului original tradițional;
- modul de dispunere al gospodăriilor în raport cu relieful și strada;
- modul de dispunere al construcțiilor în cadrul gospodăriei;
- utilizarea materialelor de construcție originale;
- analizarea peisajului tradițional cu ferme de subzistență;
- participarea crescută a pădurilor în peisaj;
- o dinamică rurală stabilă, fără existența unor semne de declin cu impact mare în cazul satelor cu dezvoltare în vale (Bucium, Orăștioara de Sus, Ludeștii de Jos, Ocolișu Mic, Costești); satele ce se dezvoltă pe munte denotă semne importante de depopulare (Ludeștii de Sus, Costești Deal, Grădiștea de Munte);
- evenimente festive de importanță locală, dar cunoscute înafara zonei studiate;

- este observată în general o evoluție a peisajului bazată pe elemente progresive (generate în perioada recentă în cadrul peisajul cultural - extinderea comunității datorită prezenței siturilor cu valoare universală ce atrag populație exterioară comunității locale, în special în satul Costești și Grădiștea de Munte);
- potențial și valori culturale puțin valorificate.

Pe baza acestora se propune dezvoltarea unor strategii de valorificare și protejare a patrimoniului cultural la scara teritoriului comunei Orăștioara de Sus - ce trebuie relaționat la localitățile înconjurătoare (Boșorod, Pui și Beriu) și specific la nivelul cetăților dacice.

La nivel zonal - local metodologia de intervenție pornește de la ideea de valorificare a peisajului rural din punct de vedere socio - cultural, economic și ecologic. Din acest punct de vedere s-au propus următoarele :

socio - cultural - inventarierea, identificarea și valorificarea tradițiilor culturale autohtone și reale, eliminând 'tradiții dacice' apărute ulterior ce nu au o bază istorică certă;

- implementarea unui ghid de arhitectură la nivel local, ce poate fi inspirat din Ghidul de arhitectură rurală OAR;

-dezvoltarea unor sisteme de spații publice la nivel teritorial dedicate evenimentelor în aer liber, ce duc mai departe o tradiție locală deja dezvoltată;

- introducerea unui set de reguli urbanistice mai stricte, din punct de vedere al modului de inserție al clădirilor noi pe parcele, volumetriei și materialelor acceptate în satele Costești, Grădiștea de Munte și Ludeștii de Sus.

economic - crearea unor sate atractive pentru populația tânără prin conectivitatea cu centrele urbane din vecinătate, transport public, infrastructură și dotări;

-valorificarea agriculturii autohtone;

-implementarea unui program de management al ansamblurilor cu valoare patrimonială universală (UNESCO).

ecologic - creșterea suprafețelor verzi întreținute de-a lungul râului;

-realizarea de panouri de informare la nivel de teritoriu cu privire la flora și fauna existentă; inserarea în cadrul Parcului Național Grădiștea Muncelului - Cioclovina a unui sistem de signalistică integrat și fără impact negativ la nivelul peisajului;

Metodologia de intervenție poate urmări integrarea și valorificarea punctelor cheie ale zonei, introducerea unor noi puncte de interes și rezolvarea conexiunii dintre acestea, prin intermediul

traseelor, relațiilor vizuale și mentale. Peisajul are rolul de cadru, dar și de actor în definirea elementelor antropice, jucând un rol esențial în pregătirea psihologică a locuitorului și vizitatorului, făcându-i conștienți de contextul istoric în care se află.

La nivelul siturilor arheologice - Cetatea Dacică Costești, Cetatea Blidaru și Sarmizegetusa Regia propunerile de intervenție ar trebui să țină cont de următoarele recomandări:

- este necesară introducerea unui sistem de pază, întreținere, restaurare și management al siturilor arheologice;
- utilizarea unor sisteme potrivite pentru protecția urmelor arheologice și care să nu impacteze negativ modul de percepție al acestora;
- amenajarea de zone dedicat pentru odihnă cu un caracter reversibil pe parcursul traseelor;- amenajarea de circuite turistice, prin implementarea unor elemente cu un caracter reversibil;
- evitarea semnalizării duble, și utilizarea uneia unice complete (ce cuprinde informații atât pentru semnalizarea monumentelor UNESCO, cât și ale Parcului Natural Cioclovina - Grădiștea Muncelului);
- amenajarea în localitatea a unui centru turistic dedicat special valorilor arheologice dacice și caracterului natural deosebit;
- desfășurarea în afara perimetrelor rezervațiilor științifice cu regim strict de protecție, numai a activităților științifice și educative și activități de ecoturism care nu necesită realizarea de construcții; ¹¹

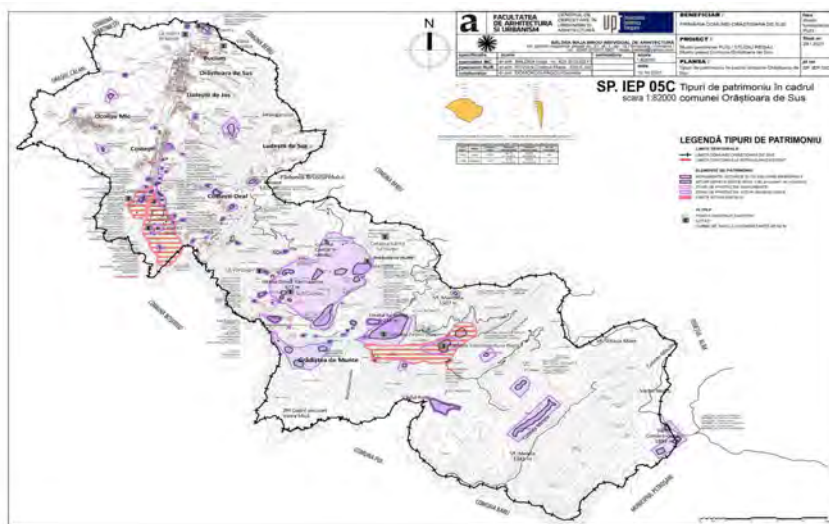

Fig.7. Tipuri de patrimoniu identificate la nivelul teritoriului comunei Orăștioara de Sus. Sursă: Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos - Pașcu

¹¹ Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos - Pașcu

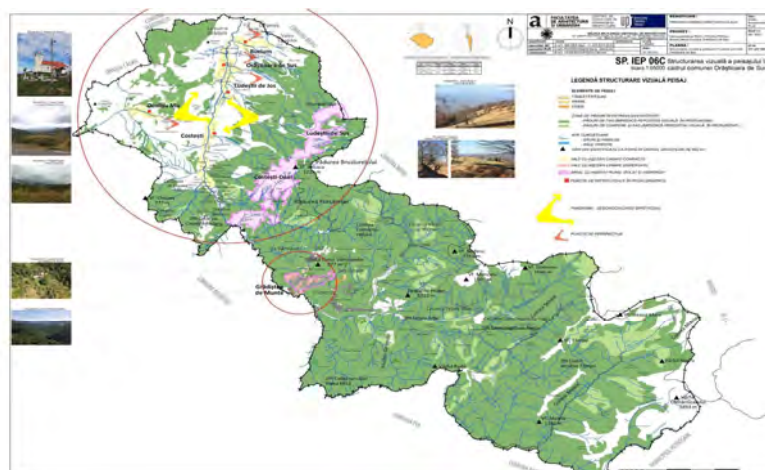

Fig.8. Structurarea vizuală a peisajului comunei Orăștioara de Sus. Sursă: Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos - Pașcu

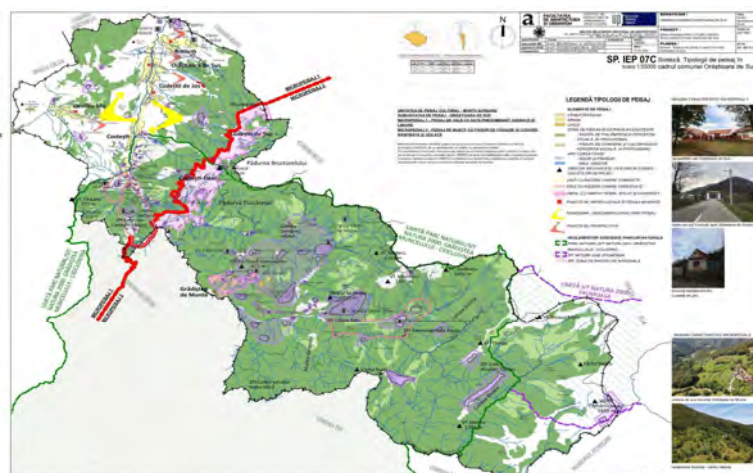

Fig.9. Tipologii de peisaj identificate, conuri de vizibilitate, panorame și puncte de perspectivă identificate în cadrul teritoriului comunei și al vecinătăților acesteia. Sursă: Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos - Pașcu

În cadrul acestui studiu de peisaj, urbanism și arhitectură s-a realizat analiza peisajului cultural, atât la scara lui extinsă - Munții Șureanu, cât și la scara mai redusă a comunei Orăștioara de Sus. Abordarea analizei la nivelul unor scări multiple a permis identificarea unor perspective diverse de valorificare a patrimoniului existent și de relaționare a diverselor tipologii: situri arheologice, patrimoniu vernacular, patrimoniu culinar, tradiții, obiceiuri etc.

Material selectat obținut până în prezent în cadrul acestui proiect a fost prezentat și publicat în cadrul conferinței internaționale SAHC2021. Acest articol a fost realizat împreună cu Conf.dr.arh. Cătălina Bocan și Ș.L.dr.arh. Alexandra Keller, *Dacian Fortresses in Oraștie Mountains: Management of Heritage Structures*.

II.2. Studiu istoric de fundamentare pentru elaborarea Planului Urbanistic General al orașului Anina, jud. Caraș - Severin.

Studiu istoric de fundamentare pentru elaborarea Planului Urbanistic General al orașului Anina.

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la:

Definirea limitelor peisajului cultural.

Identificarea elementelor componente.

Organizarea vizuală a peisajului.

Profundimea câmpului vizual.

Definirea și percepția scării peisajului.

Proiect Mina de Idei Anina, 2018.

Acest studiu istoric a fost realizat în colaborare cu arh. Oana Țiganea și expert Ministerul Culturii și Cultelor prof.dr.arh.T.O. Gheorghiu, în scopul elaborării noului plan urbanistic general al orașului Anina. Unul dintre premisele de pornire ale acestui PUG fiind acela de valorificare și evidențiere a potențialului patrimoniului local și al peisajului industrial în scopul valorificării sale prin turism. Din acest punct de vedere a fost analizată evoluția urbano - istorică a așezării raportată la dezvoltarea activității industriale (aparitia zonelor de exploatare, a coloniilor, infrastructurii sociale etc.), transformarea zonei dintr-una industrială într-o zonă cu un bogat patrimoniu industrial clasat (conform LMI 2016 în localitatea Anina sunt cele mai multe monumente și ansambluri de patrimoniu industriale clasate comparat cu alte localități foste industriale) și evoluția peisajului industrial atât în

trecut, cât și în prezent.¹²

Orașul Anina a avut de-a lungul timpului mai multe denumiri: Steyer-Dorf, Steierdorf, Steierdorf - Anina, Stajerlak - Anina și Anina. Primii coloniști ce au sosit în zona Aninei au fost din Stiria în anul 1773 și aceștia au fost aduși în mare parte pentru exploatarea pădurii și producerea de mangel. În jurul primei jumătăți a sec. al XIX-lea, hărțile și documentele de arhivă menționează existența a două nuclee distincte: Steierdorf (prima colonie de muncitori dezvoltată în zonă) și Anina (colonia muncitorească formată din trei străzi paralele, dispuse pe curbe de nivel și aflată în proximitatea sitului metalurgic inițiat între 1857 - 1861).¹³

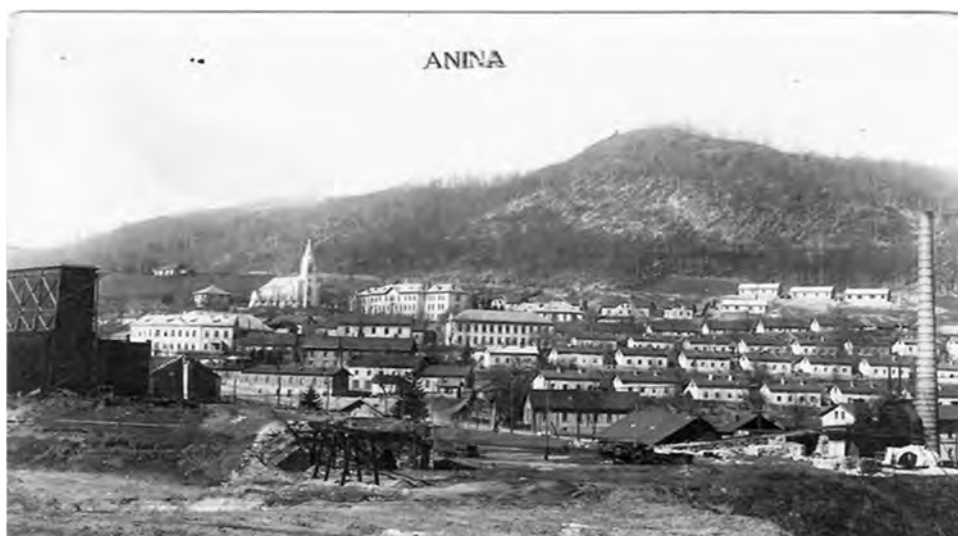

Fig.10. Vederi poștale din Anina – început de sec. XX

Sursă: arhivă privată – Anina

Observații: (*sus*) vedere dinspre situl metalurgic spre colonia Anina (biserica romano-catolică și spitalul în fundal), datare cca. 1913 - 1920; (*jos*) vedere dinspre zona industrială amplasată în Valea Anina spre colonia Thinfeld (biserica romano-catolică în fundal), datare cca. 1900 - 1913.

În prezent, când se face referire la localitatea Anina, se înțelege întregul său teritoriu administrativ format din mai multe nuclee care și-au păstrat structura spațială a coloniilor muncitorești care le-au generat: Celnic, Anina, Brădet, Sigismund, Steierdorf și Orașul Nou.

Evoluția așezării Anina este strâns legată de evoluția industriei, în special a celei extractive de cărbune, amplasată pe teritoriul său și în apropiere. De fapt această industrie a dus la generarea peisajului cultural industrial Anina.

Perimetrul administrativ sub care se prezintă orașul astăzi, prezintă un model de dezvoltare specific unui teritoriu industrial, în care totalitatea legăturilor și interacțiunilor dintre componentele sale - atât tangibile, cât și intangibile - au fost direct condiționate de factorul eficienței economico –

¹² Acest studiu a fost realizat în colaborare cu arh. Oana Țiganea.

¹³ Referințe la primele locuințe construite pe teritoriul actual al Aninei (fosta colonie Anina), se regăsesc în Mosoroceanu C.L., Muntean A., 2015, p.5.

industriale. Mai exact, amplasarea și dezvoltarea structurilor industriale în peisaj a fost condiționată în mod direct de existența materiei prime, ce a determinat apariția tuturor nucleelor funcționale și de locuire. Dezvoltarea spațial - teritorială, se încadrează în reperele istoriei industriale a Banatului Montan în toată complexitatea sa, prezentând fenomene semnificative pentru istoria zonei în diferitele contexte politico-economice străbătute.

Elementul care a schimbat și influențat în mod direct dinamica colonizării, și ca atare a dezvoltării teritoriului a fost descoperirea huilei în 1790.¹⁴ Astfel indiferent de contextul politic - economic ce s-a succedat acestei date - administrația habsburgică (1790 - 1867) și ulterior austro - ungară (1867 - 1918), sau cea românească în diferitele sale etape politice (1920 - 2007) - prioritar în investițiile teritoriale s-a aflat exploatarea huilei, dar și a celorlalte materii prime descoperite în timp precum minereul de fier, argilă refractară și șisturile bituminoase. Iar pentru ca o investiție să devină eficientă era nevoie de optimizarea la maxim a teritoriului sistematizat: orice galerie nouă sau puț de extracție nou presupunea forță de muncă specializată atât în executarea lor efectivă, cât și în exploatarea minieră ulterioară, amplasată în strânsă relație cu locul de muncă, cu acces facil și direct, și condiții de viață care să favorizeze stabilirea temporară sau permanentă a acestora în zonă. Realizarea fiecărui puț de extracție din Anina se află în strânsă legătură spațială cu coloniile muncitorești, care în majoritatea cazurilor preiau numele puțului (ex: puțul Reitz - colonia Reitz, puțul Thinfeld - colonia Thinfeld etc.). pe baza acestui principiu de folosire eficientă a teritoriului și a resurselor, se justifică evoluția întregii localități, chiar și în cazul dezvoltării ulterioare a unor industrii diferite de cea minieră.

Elemente de structurare a teritoriului și a peisajului:

Colonia (definitoriu în plan orizontal și reper vizual) este elementul ce stă la baza dezvoltării teritoriale a Aninei. Apariția și dezvoltarea în timp a acestor colonii a dus la definirea unor nuclee spațial - teritoriale ale așezării. În momentul actual țesutul (morfologia) așezării depinde de geometria rețelei stradale, suprapuse peste cea a coloniilor dezvoltate începând cu anul 1773. Noțiunea de colonie, întâlnită în special în materialul cartografic, face referire la o înșiruire de locuințe individuale în lungul unei căi de acces orientate în special spre direcția puțurilor sau a galeriilor de extracție. Colonia este echivalată în acest caz unei străzi.

Puțul de extracție (definitoriu în plan vertical și reper vizual). În prezent pe teritoriul Aninei se mai păstrează trei puțuri de extracție (Puțul I, Puțul II și Puțul IV) din totalitatea de 14 puțuri (numărul a variat în funcție de perioada istorică).

¹⁴ Descoperirea huilei de la Anina îi este atribuită colonistului Matthias Hammer, în zona valea lui Andrei, actuala zonă Sigismund. Feneșan C., 1991, p.14 - 15.

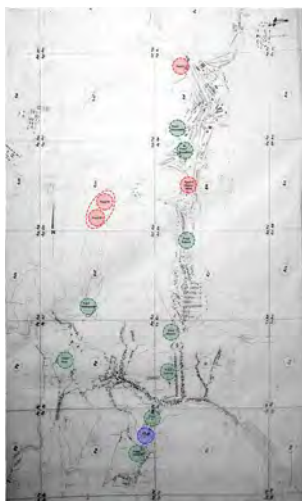

Fig.11.Evidențierea puțurilor dezvoltate pe teritoriul Steierdorf – Anina, rezultate în urma studiului istoric.

Observații: în roșu sunt marcate puțurile care încă mai sunt prezente la nivelul teritoriului (de sus în jos): Puțul I (Anina / Central), Puțul II (Gustav) și Exploatarea Puțul III – IV (din care mai există doar puțul IV).

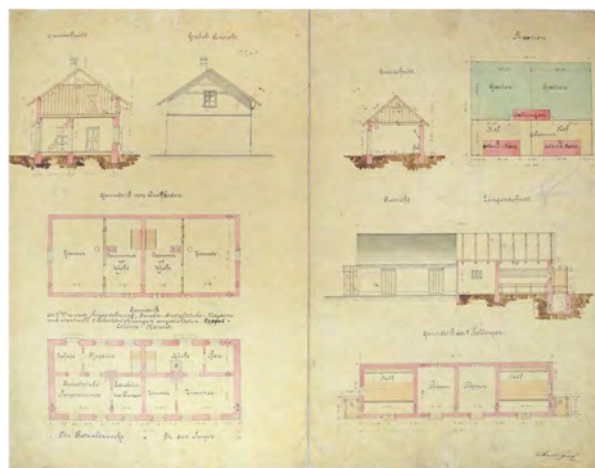

Fig.12.„Einfamilien Arbeitwahnhaus” (Locuință pentru o familie muncitorească)

Sursă: colecție privată Anina

Observații: în planimetria din stânga se observă împărțirea construcției în două apartamente independente cu dispunerea spațiilor funcționale la nivelul parterului și a mansardei. În planșele din dreapta, apare însă reprezentată dispunerea construcției pe limita de proprietate, relația cu vecinătățile, cu curtea aferentă, anexele gospodărești (în acest caz grajdul) și cu grădina.

Infrastructura - rutieră, feroviară și hidrotehnică.

Relația spațiu construit - spațiu verde, zone loisir și amenajări peisagistice

Coloniile, în percepția lor actuală de *străzi*, s-au dezvoltat pentru a stabili în mod prioritar accesul facil la nivelul reperelor industriale care se aflau pe teritoriul Aninei în diferitele sale perioade de evoluție industrială și teritorială. Ca atare, trama stradală actuală a păstrat tiparul *coloniilor* oferind conectivitate din punct de vedere funcțional, dar și acces la ceea ce în timp au devenit obiectivele de interes patrimonial – arhitectural.

Dispunerea caselor la nivelul *coloniilor/străzilor* se prezintă în câteva tipologii diverse, posibil de analizat în funcție de zona unde era amplasată noua colonie și mai ales în funcție de statutul social al proprietarilor (de la simpli muncitori la funcționari și directori).

În toate cazurile casa este amplasată, cu latura lungă, pe limita de proprietate spre stradă. În anumite zone, datorită parcelărilor înguste, s-a creat un front continuu (Steierdorf, Fuchsenthal, colonia Roșie / Ferdinand). Însă tipologia care domină la nivelul coloniilor, este amplasarea casei pe limita de proprietate spre stradă cu respectarea limitelor / distanțelor față de vecinătăți, creându-se un front la stradă dominat de un ritm constant, sacadat, de spațiu construit – spațiu verde (colonia Anina, Kapellen, Whercolonie).

Puține sunt cazurile în care locuințele sunt amplasate central pe lot, în zone izolate față de

colonii și în relație directă cu obiective industriale. Acesta este cazul vilelor destinate funcțiilor reprezentative de conducere – spre exemplu casa inginerului de mină amplasată în imediata proximitate a puțului Anina / Ronna, izolată de colonie și împrejmuită de zona de pășune sau vila directorului Uzinelor de fier Anina, dispusă în axul de acces la nivelul sitului industrial și sistematizată asemeni unei vile neoclase extraurbane de secol XIX, dotată de spații verzi amenajate (parc și grădină proprie cu un desen peisager neoclasic).

Disponerea caselor din colonii în lungul străzilor pentru a forma un front continuu, precum și respectarea topografiei zonei prin amplasarea lor pe curbele de nivel, a contribuit în timp la crearea unei imagini de alternanță între mediul construit și spațiul verde, ceea ce îi oferă localității un caracter identitar specific.

Pe lângă regula strictă de amplasare a locuințelor pe lot în raport cu vecinătățile dar și cu mediul forestier (pășuni, grădini etc), la nivelul teritorial al Aninei se observă câteva intervenții peisagistice posibil de datat cu exactitate, rezultate din dezvoltarea unor funcțiuni de loisir: parcul stațiunii Sommerfrische (1893), zona Mărghițaș (1910 – 1917, 1940), dar și prin dezvoltarea unor funcțiuni sociale și de cult considerate reprezentative pentru comunitate, cum este cazul celor două biserici romano-catolice din Steierdorf (1873) și respectiv Anina (1901) sau parcului spitalului și a azilului (1913). De altfel, întreaga zonă unde a fost construit spitalul la începutul secolului XX, cuprinzând în nucleul său și biserica romano-catolică, prezintă o gândire peisagistică mai elaborată spre deosebire de alte zone ale coloniiei Anina.

În cursul sec. XX, s-au observat unele intervenții peisagere de amenajare în poziții diferite față de cele menționate mai sus, și în legătură directă cu noi obiective inserate în trama urbană precum este cazul bisericii ortodoxe (1930) și a spațiului înconjurător amenajat (zona fostului puț Thinfeld), sau cazul noului centru urban din cartierul Breuner (anii '60) și a promenadei din fața teatrului (în anii '90) și considerată de comunitatea locală ca „parcul orașului”.

În ceea ce privesc intervenții post – 1945 la nivelul *coloniilor / cartierelor* realizate (Brădet, Crivina și Orașul Nou), nu se poate vorbi în mod specific de o gândire peisagistică elaborată care să valorifice relația spațiu construit – spațiu verde. Însă, datorită amplasării acestor noi cartiere înconjurate de fondul forestier, și mai mult, datorită izolării lor spațiale s-a contribuit la crearea unei relații echilibrate între mediul construit și cel natural. Fapt favorizat și de scara mică de intervenție teritorială a cartierelor.

Relația echilibrată între mediul construit și spațiul verde (public și/sau privat) – mai ales în cazul alternării și intercalării fâșiilor verzi la nivelul așezării – se dovedește a reprezenta un element caracteristic, identitar, la nivelul întregii așezări.

Elemente de patrimoniu cultural, de la punctual la peisaj cultural

În cazul Aninei se poate discuta despre o dublă valoare patrimonială: cea punctuală a fiecărui obiectiv de patrimoniu în parte și o valoare colectivă, ce poate fi asociată cu valoarea unui peisaj

cultural. Recunoașterea unui teritoriu ca peisaj cultural înseamnă protejarea valorilor și caracteristicilor sale ca întreg.

În ceea ce privește teritoriul Steierdorf – Anina, principalul element șlefuitor a fost comunitatea prin intermediul industriei. Mineritul a fost cel care a susținut dezvoltarea teritoriului, încă de la începuturi. Chiar și acum, după închiderea minelor spațiul are coerență tot prin intermediul istoriei industriei miniere. Puțurile ce stau „străjeri” ai unei activități apuse și micile case de mineri, străzile Aninei, spun în continuare povestea exploatării cărbunelui.

Steierdorf – Anina este o suprapunere de *straturi* istorice dar și topografice. Primul dintre ele este cel natural, antropizat pe alocuri de industrie (minieră, metalurgică, etc.) sau de exploatarea de material lemnos. Acest cadru natural este în continuu sub o constantă cercetare, datorită valoroaselor descoperiri de fosile umane (Peștera oaselor) sau a parcurilor naturale (Parcul Natural Semenic, Parcul Natural Cheile Nerei). Puțurile și coloniile sunt un prim strat antropoc - cultural, peste care se suprapun funcțiunile asociate industriei, funcțiuni menite să îmbunătățească și să completeze viața comunităților (cinema Minerul, casa de cultură, stadion, spital, biserici, etc.) - cel de-al treilea strat. Toate acestea țin de ceea ce înseamnă patrimoniu material (tangibil). Dar putem vorbi despre un al patrulea *strat*, ce este rezultatul imaterial al interacțiunii dintre comunitate și teritoriu, acesta face parte din patrimoniul imaterial (intangibil), și făcând referire la aspecte directe ale vieții comunității, la tradiții și obiceiuri, la transmiterea memoriei locale și a modului de viață a coloniștilor în relație cu diferitele perioade istorice.

Printre acestea ar putea fi amintite varietatea de asociații culturale dezvoltate de-a lungul timpului la Anina, printre care fanfara din Anina (încă funcțională ocazional), festivalurile culturale asociate cu cazinoul suboficianților („... prin procurarea de lectură corespunzătoare, aranjarea de petreceri, joc șah și biliard să promoveze viața intelectuală și dezvoltarea culturală a membrilor săi”¹⁵), reuniunea română de cântări, muzică și lectură. Toate acestea sunt date uitării sau au rămas doar în memoria celor în vârstă, celor care au simțit și și-au trăit viața condusă de mină, viață condusă de ritmul și frecvența „șuturilor” din subteran și de mirosul cărbunelui scos la lumină prin atât de multe pierderi de vieți. Mai mult, parte componentă din evoluția comunității și a minei în sine este și istoria lungului șir de accidente subterane.¹⁶

Unele fără celelalte nu ar mai avea aceeași logică și același înțeles. Prin urmare elementele analizate doar individual și-ar pierde din valoare și din coerența urbană, arhitecturală și istorică. Mai mult, a nu lua în considerare aspectele complexe ale vieții cotidiene a minerilor, ale vieții sociale și culturale în relație cu spațiile arhitecturale și urban-teritoriale care le-au susținut, înseamnă a nu înțelege complexitatea de manifestare a patrimoniului industrial.¹⁷ Bineînțeles că teritoriul evoluează

¹⁵ Feneșan C., Graf R., Zaberca V.M., Popa I., *Din istoria cărbunelui. Anina 200.*, Muzeul de istorie al județului Caraș – Severin, Reșița, 1991, p.135.

¹⁶ Mosoroceanu C.L. 200

¹⁷ Arh. Irina Iamandescu în interviu cu Liviu Chelcea inclus în cartea *“Bucureștiul post-industrial: memorie,*

Într-o direcție sau în alta, dar cu cât sunt păstrate mai multe elemente ce dau coerență și cu cât se urmărește mai bine și se explică modul de conservare, restaurare sau extindere, șansele ca Steierdorf – Anina să își păstreze elementele de unicitate, și ca atare de valoare patrimonială, sunt mai mari.

Prin urmare considerăm în acest caz, deosebit de importantă păstrarea și protecția unui peisaj, individualizat atât pe verticală (prin turnurile puțurilor, prin coșul de fum al termocentralei sau prin turnurile de răcire), pe orizontală prin linearitatea și așezarea în trepte succesive a coloniilor și prin caracterul unei comunități ce nu are voie să se piardă, ci din contră care trebuie să le redescopere.

Fig.13. Puțul I (Central), aprox. început de sec. XX.

Sursa: Wollmann V., *Volumul I - Patrimoniu preindustrial și industrial în România*, Editura Honterus Sibiu, 2010, p.198.

Totodată prin intermediul acestui studiu istoric, teritoriul a fost divizat pentru înțelegerea elementelor singulare – puțuri, colonii etc., dar și recompus pentru a-l înțelege prin perspectiva unui peisaj cultural industrial. În acest fel s-a negociat cu mai multe scări ale teritoriului – urban, sit și obiect de arhitectură.

Acest studiu a fost completat de cei 5 ani de proiect cultural Mina de Idei Anina, de o serie de cărți și articolele publicate, ateliere de lucru, expoziții naționale și internaționale etc., ceea ce au dus la cunoașterea și aprecierea acestuia pe plan național, dar și internațional. Printre articolele cele mai importante, poate fi amintit articolul *Mina de Idei Anina. Peisajul industrial Anina: reprezentări și interpretări patrimoniale*, *Arhitectura. Arheologie industrială* 4-5/2017 (670 - 671), iar printre expoziții, expoziția internațională de fotografie de la Verona (Italia), galeria Quasi Fotografo, noiembrie 2018.

II.3. Propunere traseu patrimonial – patrimoniu industrial în cadrul Municipiului Reșița, jud. Caraș – Severin.

Propunere traseu turistic – patrimoniu industrial în cadrul Municipiului Reșița.

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la:
Investigația de natură cultural - istorică și funcțională a peisajului.
Identificarea unui traseu patrimonial.

Proiectul *External expertise: in road signage, in describing tourist attractions/natural and historical heritage, in drafting touristic maps*¹⁸, a vizat identificarea și punerea în valoare a elementelor de patrimoniu industrial și a legăturii dintre acestea în cadrul Municipiului Reșița. Orașul Reșița este una dintre localitățile României cu cea mai mare concentrare încă vizibilă de elemente aparținând patrimoniului industrial. Au putut fi identificate în cadrul proiectului desfășurat în perioada 2018 - 2019, ce a avut la bază o intensă cercetare bibliografică și arhivistică, un număr de 40 de componente al parcursului propus. Acestea variază de la instalații, clădiri, străzi până la cartiere de locuințe muncitorești și situri industriale de dimensiuni considerabile. Acest parcurs poate fi considerat coloana vertebrală a peisajului industrial reșițean. Elementele de patrimoniu studiate individual se remarcă prin calități arhitecturale, tehnice sau istorice, dar analizate și urmărite sub forma unui parcurs - ansamblu dobândesc mai multă importanță la nivelul orașului, dar în special a regiunii Banatului Montan.

Selecția elementelor componente ale parcursului s-a bazat pe importanța pe care acestea o aveau în momentul funcționării industriei, modalitatea în care acestea au rămas în percepția locală, calitățile arhitecturale și estetice, valorile istorice și urbane și potențialul de referință din cadrul peisajului cultural industrial al Reșiței.

¹⁸ Proiect dezvoltat prin intermediul firmei S.C. Atelier Pașcu & Țiganea PAU Srl - D. În cadrul acestui proiect am colaborat cu arh. Oana Țiganea și arh. Ovidiu Micșa.

Lista obiectivelor selectate:

Nr. obiectiv: 1. Denumire: Muzeul
Banatului Montan
Adresa: Bd. Republicii nr. 10

Nr. obiectiv: 2.
Denumire: Monumentul Eroilor Neamului
Adresa: Bd. Republicii nr. 11

Nr. obiectiv: 3.
Denumire: Cinematograful Dacia
Adresa: Str. Progresului nr. 1

Nr. obiectiv: 4.
Denumire: Gara Reșița Nord
Adresa: Str. Gării nr. 1

Nr. obiectiv: 5.
Denumire: Muzeul Locomotivelor cu Abur
Adresa: Str. Timișoarei nr.1
Protecție: Lista Monumentelor și Siturilor
Istorice (2015), CS-II-a-A-10905

Nr. obiectiv: 6.
Denumire: Cartierul muncitoresc
Lunca Pomostului. Rezervație
urbană și de arhitectură
Adresa: Zona urbană delimitată
între Str. Gratz și Universitatea
„Eftimie Murgu” (P-ța Traian
Vuia), Bd. Alexandru Ioan Cuza și
Bd. Revoluției din Decembrie.

Nr. obiectiv: 7.
Denumire: Universitatea „Eftimie
Murgu” și Muzeul Cineastului
Amator
Adresa: P-ța Traian Vuia nr. 1 – 4

Nr. obiectiv: 8.
Denumire: Gara Reșița Sud
Adresa: Str. Horia nr.7A
Protecție: Lista Monumentelor și Siturilor
Istorice (2015), CS-II-m-B-10920

Nr. obiectiv: 9.
Denumire: Fântâna cinetică a
sculptorului Constantin Lucaci
Adresa: P-ța 1 Decembrie 1918

Nr. obiectiv: 10.
Denumire: Biserica Ortodoxă „Sfinții
Arhangheli Mihail și Gavril”/ Bis.
Petru Iacob
Adresa: P-ța 1 Decembrie 1918
Protecție Ro.: în area de protecție a
Palatului Culturii.

Nr. obiectiv: 11.
Denumire: Palatul Cultural
Adresa: P-ța 1 Decembrie 1918 nr. 5
Protecție: Lista Monumentelor și Siturilor
Istorice (2015), CS-II-m-B-10910

Nr. obiectiv: 12.
Denumire: Podul Pentru Iacob
(Podul de la Vamă)
Adresa: P-ța 1 Decembrie 1918
nr. 5
Protecție: Lista Monumentelor și
Siturilor Istorice (2015), CS-II-m-
B-10911

EXPERIMENTAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN CONTEXTUL PEISAJULUI CULTURAL

Nr. obiectiv: 13.

Denumire: Funicular

Adresa: P-ța 1 Decembrie 1918

Nr. obiectiv: 14.

Denumire: Vila Koch, astăzi Casa

Corpului Didactic Caraș – Severin

Adresa: Str. Horia nr.1

Protecție: Lista Monumentelor și Siturilor
Istorice (2015), CS-II-m-B-10913

Nr. obiectiv: 15.

Denumire: Casa de cultură a
sindicatelor

Adresa: Str. Libertății nr. 40

Nr. obiectiv: 16.

Denumire: Universalul Vechi

Adresa: Str. Traian Lalescu nr.10

Nr. obiectiv: 17.

Denumire: Sinagoga

Adresa: Str. Mihai Viteazu nr.12

Protecție Ro.: Lista Monumentelor și
Siturilor Istorice (2015), CS-II-m-B-10938

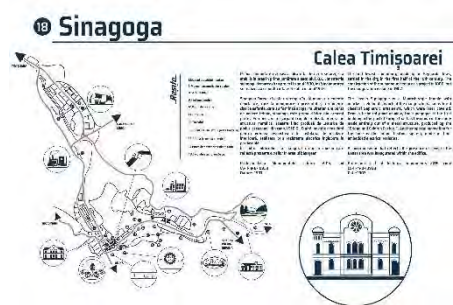
Nr. obiectiv: 18.

Denumire: Colegiul Național

"Diaconovici-Tietz", (Liceul de
piatră / Bastilia)

Adresa: Str. Mihai Viteazu nr. 34

Protecție: zona de protecție a
Casei Müller (monument istoric).

Nr. obiectiv: 19.

Denumire: Zona urbană Strada
Traian Lalescu

Adresa: Str. Traian Lalescu nr.11 –
34

Protecție Ro.:

1. Școala siderurgică, Str. Traian Lalescu nr. 11, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10925 (sec. XX).
2. Casa Neff fiul cu tipografie, azi locuințe. Str. Traian Lalescu nr. 16, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10926 (1875 – 1900).
3. Casa Neff I cu baie publică, azi locuințe și sediu de firme. Str. Traian Lalescu nr. 18, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10927 (1875 – 1900).

Nr. obiectiv: 20.

Denumire: Zona urbană Strada Furnalelor

Adresa: Str. Furnalelor

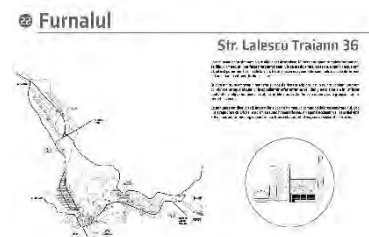

Nr. obiectiv: 21.

Denumire: Furnalul nr. 2

Adresa: Str. Traian Lalescu nr. 36

Protecție: Lista monumentelor și
siturilor istorice (2015), CS-II-m-A-
10900

4. Poșta, azi sediul Inspectoratului Teritorial de Muncă al Județului. Str. Traian Lalescu nr. 22, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10928 (1912).

5. Cazinoul german, azi Direcția Generală de Muncă și Protecție Socială și Casa de Pensii. Str. Traian Lalescu nr. 27, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10929 (1862).

6. Casa oficiali UDR, azi locuințe. Str. Traian Lalescu nr. 28, CS – II – m – B – 10930 (1875 – 1900).

7. Casa directorului superior UDR (Muller), azi sediul „Omniașig” și locuințe, Str. Traian Lalescu nr. 30, CS – II – m – B – 10931 (1900 – 1925).

8. Ansamblul Bisericii romano-catolice „Maria Zăpezii”, Str. Traian Lalescu nr. 34, CS – II – m – B – 10932 (1848): Biserica și casa parohială.

9. Furnal (nr.2), Str. Traian Lalescu 36, în incinta SC TMK SA, pe vatra cuptoarelor înalte, CS-II-m-A-10900.

Nr. obiectiv: 22.

Denumire: Cuptorul electric

Adresa: Str. Traian Lalescu nr. 36

Nr. obiectiv: 23.

Denumire: Peisajul industrial Reșița (punct de belvedere)

Adresa: : Str. Furnalelor nr. 40

Nr. obiectiv: 24.

Denumire: Ansamblul urban zona „Rânduri”

Adresa: : Str. Rânduri I, II, III și IV
Protecție Ro.: Lista Monumentelor și Siturilor Istorice (2015), CS-II-a-A-10908

Nr. obiectiv: 25.

Denumire: Ansamblul fostului atelier de pudlaj și laminare cu abur (Hala cuptoarelor adânci, centrala Ilgner,

Nr. obiectiv: 26.

Denumire: Fabrica de locomotive
Adresa: incinta UCM Reșița, zona Halei motoare Diesel

Nr. obiectiv: 27.

Denumire: Podul oblic
Adresa: incinta UCM Reșița, zona fostei Fabrici de locomotive

două hale laminoare, atelierul electric)

Adresa: incinta fostului Combinat Siderurgic Reșița, astăzi TMK

Protecție: Lista Monumentelor și Siturilor Istorice (2015), CS-II-a-B-10907

Protecție Ro.: Lista Monumentelor și Siturilor Istorice (2015), CS-II-m-B-10904

Nr. obiectiv: 28.

Denumire: Zona urbană Strada Paul Iorgovici

Adresa: Str. Paul Iorgovici nr. 11 – 50

Protecție Ro.:

Biserica Evanghelică, Str. Paul Iorgovici nr. 11, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10921 (date conform LMI 2015, 1901).

Sediul poliției, azi birouri. Str. Paul Iorgovici nr. 34, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10922 (date 1875 – 1900 conform LMI 2015)

Farmacia Farcaș, azi sediu de firme. Str. Paul Iorgovici nr. 46, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10923 (date 1875 – 1900 conform LMI 2015)

Casa Friedmann, azi Biblioteca județeană „Paul Iorgovici”. Str. Paul Iorgovici nr. 50, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10924 (date 1875 – 1900 conform LMI 2015)

Biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”, Piața Republicii nr. 1, date conform Lmi 2015, 1938 – 1941, CS – II – m – B – 10941

Nr. obiectiv: 31.

Denumire: Podul Stavila (Podul peste Bârzava)

Adresa: Str. Castanilor nr. 131

Protecție Ro.: Lista monumentelor și

Nr. obiectiv: 29.

Denumire: Zona urbană Piața Republicii
Adresa: Piața Republicii nr. 35 – 72

Protecție:

Casa Maerz, azi locuințe. Piața Republicii nr. 35, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10942 (date conform LMI 2015, 1875 – 1900).

Casa Markovski, azi locuințe. Piața Republicii nr. 38, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10943 (date 1916 conform LMI 2015)

Școala de beton, azi școală cu clasele I – VIII. Str. Castanilor nr. 72, Cartier Reșița Montană, CS – II – m – B – 10915 (date 1907 conform LMI 2015)

Moara Jurak, azi locuințe sociale. Str. Zimbrului nr. 42, Cartier Reșița Montană, CS-II-m-B-10948

Nr. obiectiv: 32.

Denumire: Centrala electrică Grebla

Adresa: Str. Primăverii nr.6

Protecție Ro.: Lista monumentelor și siturilor istorice (2015), CS – II – a-A-

Nr. obiectiv: 30.

Denumire: Grădina Zoologică „Profesor Ion Crișan”

Adresa: Str. A. Nedelea nr. 7

Protecție Ro.: zona de protecție a Școlii de Beton

Nr. obiectiv: 33.

Denumire: Vila Roșie (fosta Policlinică uzinală a UCMR)

Adresa: zona Dealul Golului, incinta UCMR

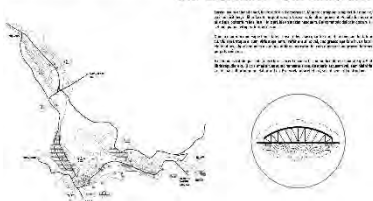
siturilor istorice (2015), CS – II – m
– B – 10903

10939

Protecție Ro.: Lista monumentelor
și siturilor istorice (2015), CS-II-m-
B-10902

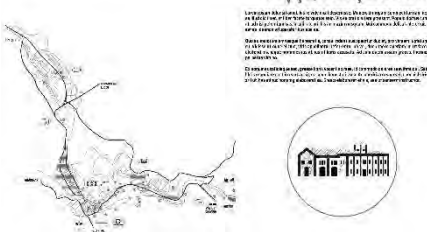
Podul Stavila (Podul peste Bârzava)

Str. Castanilor - Str. Zimbrului

Grebla (centrala electrică)

Reșița, Caraș-Severin

Nr. obiectiv: 34.

Denumire: Vila de protocol (Vila
Veche)

Adresa: zona Dealul Golului, incinta
UCMR

Protecție Ro.: Lista monumentelor și
siturilor istorice (2015), CS-II-m-B-
10901

Nr. obiectiv: 35.

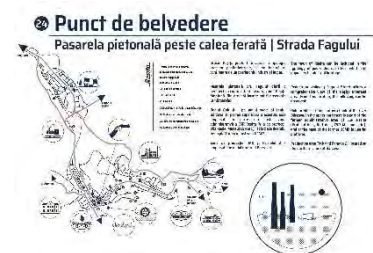
Denumire: Muzeul UCMR (Biblioteca
tehnică a fostului CSR)

Adresa: zona Dealul Golului, incinta
UCMR

Nr. obiectiv: 36.

Denumire: Punct de belvedere din
Poiana Golului, semnul UCMR

Adresa: Dealul Golului

Nr. obiectiv: 37.

Denumire: Crucea lui Herglotz

Adresa: Dealul Crucii

Nr. obiectiv: 38.

Denumire: Școala de beton (azi Școala cu
clasele I – VIII nr. 1)

Adresa: Str. Parcului nr.1

Protecție Ro.: Lista Monumentelor și
siturilor istorice (2015), CS-II-m-B-10915

Nr. obiectiv: 39.

Denumire: Lacul de acumulare

Secu și barajul Secu

Adresa: orașul Reșița

Nr. obiectiv: 40.

Denumire: Lacul Doman

Adresa: localitatea Doman

Acest proiect demonstrează modalitatea prin care într-un cadru bine delimitat - al unei așezări industriale, cu un patrimoniu industrial enorm și foarte valoros, punctarea acestuia și relaționarea elementelor între ele pot să determine recunoașterea valorii, să încurajeze utilizarea lor și dezvoltarea unei strategii turistice mult mai clare.

Aceste prime trei proiecte prezentate pe scurt au vizat exemplificarea experimentarii patrimoniului prin prisma peisajului cultural la scară mare - regională sau a unei localități. În cadrul

următoarelor două proiecte, scara de intervenție se reduce la un ansamblu din cadrul țesutului urban/rural. S-au urmărit modul prin care în timp această funcțiune a reușit să structureze un cartier și rolul pe care acest ansamblu îl are în prezent.

II.4. Studiu istoric de fundamentare – Evoluția amplasamentului fostului Abator Comunal, Timișoara.

Studiu istoric. Evoluția amplasamentului fostului Abator Comunal, Timișoara, jud. Timiș.

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la:
Elemente de patrimoniu construit generatoare și determinante pentru peisaj.

Imagine de epocă de detaliu (pavilion de acces și corp central)

<http://www.ratt.ro/forum/index.php?showtopic=2541>

Acest studiu istoric de fundamentare a fost elaborat în colaborare cu arh. Maja Bâldea și arh. T.O. Gheorghiu, în scopul propunerii unui plan urbanistic zonal și al intervenției restaurative asupra ansamblului abatorului.

Orașul Timișoara are un istoric al existenței evoluției de aproximativ 6000 de ani, dovedit prin diversele excavații arheologice. Cu toate acestea, perioada cea mai relevantă pentru dezvoltarea urbană a zonei supuse studiului începe odată cu perioada modernizării din timpul apartenenței la Regatul Ungariei din cadrul Monarhiei Austro-Ungare (1867 - 1918). Abatorul și a sa incintă se construiește între 1904 - 1905 pe amplasamentul studiat. La data de 1 iunie având loc inaugurarea abatorului. Întregul ansamblu este finanțat din fondurile primăriei Timișoara, iar proiectul realizat de arhitectul László Székely și construit de un antreprenor local Eugen Klein. În 1930 pentru o deservire mai bună a incintei abatorului s-a extins linia industrială de tramvai. În 1930 „abatorul Comunal a fost singura instituție din cartierul Elisabetin conectată la transportul de marfă, în timp ce restul întreprinderilor se aflau în Fabric”¹⁹.

Evoluția ansamblului abatorului:

- 1904-1905 – se construiesc 11 corpuri de clădiri: (1) un corp central (a se înțelege corpul principal alcătuit din trei travei din care traveea centrală este dezvoltată mai puternic pe verticală printr-un pinion în trepte și turn (N.A.)) conținând la parter spații destinate măcelarilor,

¹⁹ „Forum RATT. Istoria transportului în comun din Timișoara,” [Interactiv].
Available: <http://www.ratt.ro/forum/index.php?showtopic=2557>.

la etajul 1 patru apartamente pentru personalul de serviciu, iar în turn două rezervoare de apă a câte 30 mc deservite cu apă din fântâni proprii; (2+3) 2 corpuri simetrice la intrare reprezentând spațiile destinate direcțiunii și locuința medicului veterinar, portar și cantină; (4+5+6) două grajduri și Țărcuri pentru animale; (7+8) frigoriferul și camera frigorifică; (9) sala mașinilor cuprinzând compresorul și două pompe de apă; (10) un atelier mecanic; (11) sala cazanelor.

- 1910 – se construiește un nou frigorifer și boxe pentru porci.
- 1911-1912 – se construiește în incintă fabrica de gheață a orașului, aceasta funcționând doar pe perioada verii și furnizând gheață atât pentru folosința persoanelor private cât și a măcelăriilor particulare. Corpul de clădire care adăpostea spații frigorifice suferă transformări continue prin adăugiri de noi spații, schimbarea tehnologiei și implicit a conformației spațiilor și supraetajări.
- 1925 – se construiește o magazie de piei.
- 1930-1931 – se ridică anexe de depozitare de mică amploare în zona perimetrală a incintei, care respectă schema arhitecturală inițială.
- 1934 – datorită aglomerației cauzate în dreptul accesului, se realizează o a doua intrare pe latura de sud-vest, flancată de birouri administrative, locuință și casierie.
- 1936 – se construiește în interiorul incintei o fabrică pentru conserve de carne.
- 1942 – se aduc modificări corpului central de depozitare frigorifice. Conform unui registru de arhivă, intenția de a extinde Abatorul și de a construi o nouă instalație frigorifică este formulată începând cu anul 1931.
- După 1989 Abatorului îi sunt restrânse sistematic funcțiile până la desființarea lui în anul 1992.
- 1992 – ansamblul este dezafectat, instalațiile originale sunt îndepărtate și dispar și construcțiile suferă o degradare accentuată. O parte dintre clădiri sunt demolate: grajduri, magazii, o parte din depozitele frigorifice prin demolări succesive.
- În prezent – se păstrează doar obiectele A1, B1, A, B, C, D, E și 8 marcate în Fig. 14:
 - *grupurile statuare din dreptul intrării*, obiectele A1 și B1.
 - *pavilioanele administrative ce flanchează intrarea*, obiectele A și B.
 - *turnul, reprezentând corpul central cu acoperișul alterat comparativ cu fleșa inițială*, obiectul E.
 - *parțial cele două hale de sacrificare*, obiectele C și D.
 - Cabina portar este obiectul 8. Acest obiect este lipsit de valoare istorică, conform situației studiate în teren.
 - post trafo la intersecția Bulevardului Eroilor cu str. Deliblata ²⁰

²⁰ Studiu istoric. Evoluția amplasamentului fostului Abator Comunal, Timișoara, jud. Timiș, revizia martie 2021, p.25 - 26.

- incinta actuală are accesul principal identic cu accesul principal istoric, de pe Bulevardul Eroilor, și un acces secundar la limita dintre parcela istorică și parcela extinderii de după 1936, din str. 1 Decembrie 1918.

Fig.14. Situația dezvoltării maxime a parcelei istorice²¹

- A1, B1** – grup statuar decorativ cu rol de bordare al accesului principal, simbolizând sacrificarea bovinelor
- A** – pavilion acces vestic: reședința directorului
- B** – pavilion acces estic: corp administrativ, birouri și laborator
- C, D** – halele de sacrificare ale bovinelor și procesare a cării
- E** – corpul central și turnul. Parter – zonă destinată măcelarilor, etaj – 4 apartamente destinate angajaților din birou, turn – 2 rezervoare cu apă
- F** – zonă frigorifică
- G, H** – grajduri pentru bovine
- 1** – anexă
- 2** – grajduri pentru bovine
- 3, 4** – acces secundar, spații administrative: birouri și casierie
- 5** – întreținere
- 6, 7** – anexe
- 8** – poartă

Stare fizică actuală

Pavilioanele de acces se păstrează într-o stare de conservare medie/precară, zidăria fiind într-o stare bună însă elementele structurale de lemn necesită o cercetare amănunțită. Finisajele interioare, tâmplăriile interioare și instalațiile sunt complet compromise. Învelitorile din eternit, șarpantele și grilajele metalice necesită lucrări majore de reabilitare. Planșeul peste parter este înlăturat într-o proporție masivă la corpul B. Placajele de cărămidă aparentă ale fațadelor, suprafețele exterioare tencuite, streășina cu elemente de lemn profilate, traforurile de lemn și structura de lemn a verandelor din zonele de acces necesită operațiuni ample de curățare,

²¹ Sursa: Cârjan Roxana, Florescu Daniela, Luchin Nenad, Negrișanu Răzvan, Nica Ovidiu, *Abatorul Timișoara*, studiu master Restaurarea suprafețelor istorice, Facultatea de arhitectură 2005.

conservare, restaurare/ înlocuire și protecție. Coșurile de fum cu coronamentele din tablă zincată decorative au fost înlăturate după anul 2007.

Halele laterale se păstrează într-o stare de conservare deosebit de precară, atât din punct de vedere structural cât și din punct de vedere al finisajelor. Fațada sudică a halei vestice prezintă un început de colaps. Atât din punct de vedere arhitectural cât și constructiv, ambele hale au suferit în timp numeroase intervenții și alterări, ceea ce a condus la diminuarea valorii din punct de vedere al statului de protecție. Ambele hale au pierdut o parte relevantă din stâlpii interiori, sau stâlpii au fost parțial cămășuiți cu beton, fie au suferit modificări la partea superioară, din considerente tehnologice. Ambele hale au zone mari de planșeu de beton armat, de tipuri diferite și la înălțimi diferite, elemente nespecifice soluției constructive inițiale. Planșeele de beton prezintă armături corodate. De asemenea apar compartimentări interioare sau chiar niveluri intermediare, extinderi ale ambelor hale în zona fostelor portice deschise, iar golurile de uși și ferestre au fost modificate succesiv. Majoritatea compartimentărilor ulterior realizate prezintă degradări masive. Toate instalațiile interioare au fost complet scoase din funcție și vandalizate.

Șarpantele inițiale se păstrează doar parțial, iar elementele structurale de lemn ale șarpantelor sunt în marea majoritate putrede. De asemenea există modificări ale șarpantelor cu elemente metalice cu caracter ireversibil. Învelitoarea în ultima versiune cunoscută a fost realizată din tablă zincată fălțuită dar a fost complet distrusă și în prezent lipsește.

Arhitectura fațadelor posterioare este cea mai afectată de transformările golurilor. Fațadele sunt tratate cu cărămidă aparentă ce marchează soclul, golurile ușilor și ferestrelor, cornișa și pseudopilaștrii. Placajele de cărămidă aparentă sunt în mare parte deteriorate. Tâmplăria exterioară este lipsită de valoare istorică, golurile ferestrelor suferind în majoritate transformări și păstrează urmele adărilor și transformărilor succesive ale fațadei posterioare. Aceste operații au reprezentat strict lucrări cu caracter funcțional de adaptare a halelor la variația fluxurilor tehnologice precum și la variațiile de dimensionare a capacității de prelucrare, astfel încât nu au fost realizate cu respect față de construcțiile existente.

În general, suprafețele prezintă atac microbiologic generalizat, sub formă de colonizări microbiologice extensive.

Grupurile statuare se prezintă într-o stare de conservare medie. Soclurile sunt realizate din cărămidă aparentă, blocuri de colț din piatră închise cu un element compact orizontal tip cornișă răsturnată. Corpul principal elevat are forma tronconică patrulateră, fiind constituit din blocuri fasonate de piatră și o cornișă masivă cu denticuli. Cărămida soclului prezintă zone de gonflare, erodare a suprafețelor ceramice, lacune, eflorescențe saline și prezența unor colonii biologice de tip licheni și alge verzi. Sculpturile sunt realizate din piatră naturală de tip calcar sedimentar, organogen. Sculpturile, sub acțiunea spălării îndelungate de ploi, prezentau degradări specifice

pietrei naturale din mediul urban: colonii biologice de tip licheni, alge verzi și mușchi, decolorare, friabilitate, pulverulență și desprinderi accentuate.

Recunosc în urma documentării o serie de *elemente cu valoare plastică pierdute*, respectiv coșurile de fum cu terminații decorative realizate din tablă de zinc, atât la corpul central pe traveile pe parter cât și la fiecare pavilion de acces se observă că anterior anului 1934 coșurile de fum își pierd deja ornamentele de tablă, iar între releveul din 2005 și momentul realizării studiului coșurile dispar.

Studiu de vizibilitate al unui element de patrimoniu construit în contextul peisajului urban înconjurător.

Fig.13. Vedere de ansamblu²²

În cadrul acestui studiu de fundamentare o componentă foarte importantă a fost considerat studiul de vizibilitate al ansamblului, în raport cu împrejurimile. Studiile de vizibilitate sunt o unealtă și o modalitate de analiză și de verificare al relațiilor dezvoltate sau ce pot fi dezvoltate între elementul/ansamblul de patrimoniu și contextul înconjurător. Vizibilitatea reprezintă însușirea de a fi vizibil; distanța maximă până la care un obiect, luat ca punct de reper, rămâne vizibil în condiții atmosferice date; starea de claritate a atmosferei, care permite să se vadă obiectele până la o anumită distanță²³.

În mediul urban vizibilitatea unui monument este în sine un deziderat uneori destul de complicat de îndeplinit. Acesta este determinat de condițiile atmosferice, alinierea construcțiilor, aliniamentul imobilelor – limita dintre spațiul public și privat, înălțimea construcțiilor, predominanța unor obiecte de arhitectură în planul orizontal sau vertical, culoarea și textura materialelor de construcție, densitatea contextului urban.

Conurile de vizibilitate influențează modul de percepție al monumentului, ansamblului sau sitului, protejarea și valorificarea lui. Protejarea relației dintre un monument și zona sa de protecție

²² Sursă: Subcontrol S.R.L

²³ <https://dexonline.ro/>

constă în supravegherea calității intervențiilor noi și poate merge până la impunerea unor restricții în apropierea acestuia.

În acest scop și pentru ansamblul abatorului din Timișoara, au fost utilizate scheme pentru înțelegerea vizibilității acestuia în plan vertical și orizontal. Atât în cazul vizibilității în plan vertical, cât și în plan orizontal, a fost analizată distanța necesară pentru perceperea elementelor de detaliu – **privirea de detaliu** (sunt percepute elementele de detaliu ale arhitecturii obiectului, fără a se percepe o fațadă integrală pe verticală; această percepție este obținută atunci când privitorul se află la o distanță mai mică sau egală cu o înălțime – percepție sub un unghi de min 45 grade), **privirea de ansamblu** (sunt percepute detaliile obiectului, dar și o fațadă integrală; această percepție este obținută atunci când privitorul se află la o distanță cuprinsă între o înălțime și două înălțimi, sub un unghi cuprins între 45 și 24 grade) și **privirea picturală** (este perceput obiectul în ansamblul său, fără a se mai putea percepe detalii ale arhitecturii fațadei; această percepție este obținută atunci când privitorul se află la o distanță egală cu de două ori înălțimea obiectului sau de trei ori înălțimea acestuia, sub un unghi de 24 – 18 grade)²⁴. Toate acestea vor fi concluzionate în **identificarea zonei optime de percepție**, în care abatorul din Timișoara este perceput cel mai bine și care îi pot asigura în continuare păstrarea imaginea emblematică.

În general vizibilitatea asupra ansamblului abatorului Timișoara este una bună, cu câteva excepții care alterează percepția acestuia:

- dinspre b-dul. Eroilor de la Tisa imaginea este alterată de steagurile benzinăriei din apropierea abatorului și totemul benzinăriei de vis-a- vis.

Fig.14. Vedere peste gardul de elemente prefabricate²⁵

Fig.15. Vedere de pe bulevardul Eroilor de la Tisa din dreptul blocurilor turn²⁶

- înjumătățirea spațiului verde din fața abatorului, de-a lungul b.dului Eroilor de la Tisa, prin clădiri cu funcțiuni diverse, a dus la diminuarea spațiului public - istoric definit pentru asigurarea percepției vizuale a acestuia.

²⁴ Hajnsek A., Marinescu A., Ungureanu R., Criteriul vizibilității, instrument de protejare a monumentelor istorice din perspectiva urbanistică. Catedrala romano – catolică ‘Sfântul Iosif’ București – studio de caz, Caietele restaurării 2017, Editura ACS, pp. 78 – 95.

²⁵ Sursă: *Subcontrol S.R.L.*

²⁶ Sursă: *arhivă Domokos – Pașcu Gabriela*

- Gardul – limita exterioară este una dintre cele mai puternice limite vizuale. Acesta permite percepția numai de la depărtare a turnului abatorului, percepția halelor sau a pavilioanelor de poartă nefiind posibilă. Acestea devin parțial vizibile în momentul în care privitorul se

află la o distanță relativ mică de ansamblu. Vizibilitatea monumentelor de-a lungul bulevardului Eroilor de la Tisa este o disfuncționalitate majoră de percepție la momentul actual, care necesită corectare.

- Circulația pietonală de-a lungul perimetrului abatorului (latura N, V și S) este foarte îngustă, iar împreună cu gardul înalt și opac determină un culoar vizual liniar și unidirecțional, ce nu permite percepția abatorului de pe trotuar.

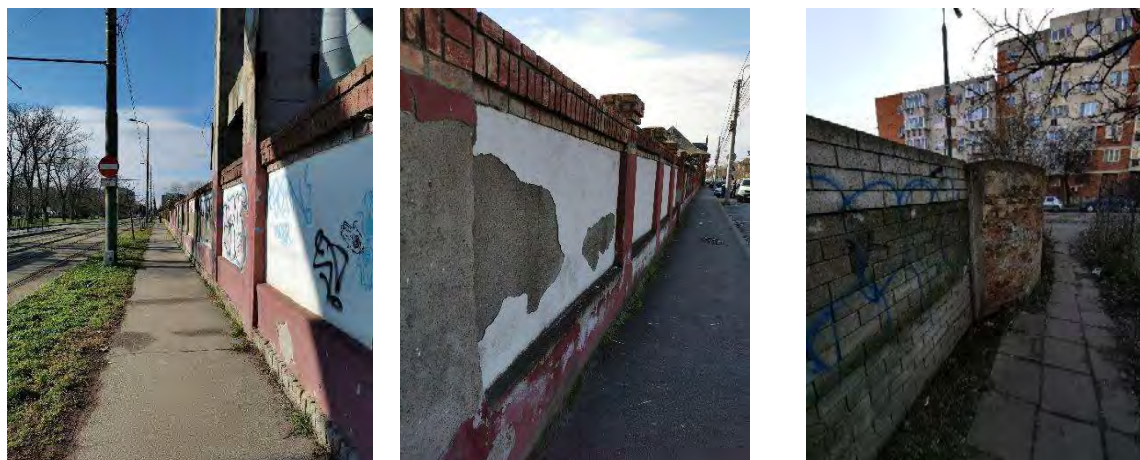

Fig.16. Vederi de-a lungul gardului de incintă: str. 1 Decembrie 1918, blv. Eroilor de la Tisa, circulație pietonală între teren și proprietatea Hotel Boavista²⁷

- percepția abatorului de la intersecția dintre strada 1 Decembrie 1918 (direcția cimitir) și strada Deliblata este blocată de rețeaua de termoficare, amplasată pe latura estică a sitului.
- hotelul Boavista aflat pe latura vestică, la intersecția străzii 1 Decembrie 1918 și Aleea F.C. Ripensia anulează complet percepția abatorului dinspre acest colț al cvartalului.
- locuințele multifamiliale de pe bulevardul Eroilor de la Tisa colț cu Deliblata limitează percepția turnului Abatorului din direcția est în lungul bulevardului. Turnul devine vizibil de pe trotuarul de vis-a-vis abia după ce pietonul trece de Hotel Vanilla, a treia parcelă spre vest de la intersecția bulevardului Eroilor de la Tisa cu strada Milcov.

Analizând această situație, singurele rectificări care pot fi propuse în zonă în urma studiului de vizibilitate spre parcela abatorului sunt:

- schimbarea poziției steagurilor benzinăriei,

²⁷ Sursă: *arhivă Domokos – Pașcu Gabriela*

EXPERIMENTAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN CONTEXTUL PEISAJULUI CULTURAL

- interzicerea diminuării în continuare a spațiului verde și public din fața abatorului (Parcul Constructorul) și din spatele acestuia (Parcul Karlsruhe)
- îndepărtarea limitelor – nordice, sudice, vestice și estice, care sunt lipsite parțial sau complet de încărcătură istorică și detalii arhitecturale.
- În ceea ce privește latura nordică se propune păstrarea parțială a gardului în zona accesului

De-a lungul istoriei imaginea reprezentativă a abatorului a fost și este reprezentată de accesul principal în cadrul incintei ce cuprinde pavilioanele de poartă, cele două grupuri statuare, poarta de acces și turnul; halele construite în stânga și în dreapta turnului fiind mereu percepute în planul secundar, iar cele din spatele planului principal și secundar nu au fost niciodată utilizate ca imagine iconică; excepție făcând poate coșul de fum ce poate fi observat în anumite imagini. Dinspre fosta piață Bihor, astăzi parcul Karlsruhe, nu sunt cunoscute imagini reprezentative și în urma analizei evoluției planimetrice de amplasare a anexelor pe sit probabil singurele elemente percepute erau turnul abatorului și coșul de fum (dispărut).

Fig.17. Vederi reprezentative de la începutul secolului.

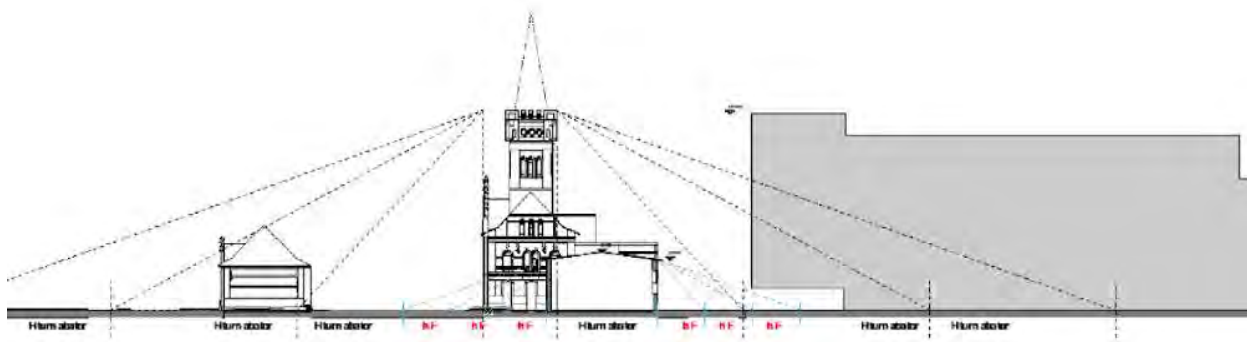

Fig.18. Percepțiile în plan vertical – aplicabilitatea diverselor unghiuri de percepție.

Fig.19. Vedere aeriană²⁸

Concluzii ale studiului de vizibilitate:

- *Ansamblul Abatorului, așa cum a fost intenționat la momentul construcției, nu a fost niciodată un obiect văzut „din spate”, dinspre parcul Karlsruhe (fost Bihor), ci doar din față, de pe axul de apropiere din nord prin strada Daliei (fostă Nera) (o direcție care inițial se relaționa proiectual cu centrul)*
- *Spațiul de tip degajament din fața Abatorului este perfect determinat de privirea picturală asupra Abatorului*

Acest studiu istoric și în special analiza vizibilității ansamblului arhitectural, duc la înțelegerea lui prin prisma contextului înconjurător, ceea ce poate argumenta luarea unor decizii în proiectarea de arhitectură mult mai relevante și concrete pentru punerea în valoare a obiectului arhitectural.

II.5. Studiu istoric de fundamentare în vederea clasării în lista monumentelor istorice a ansamblului industrial Fabrica de Oțet Margina, comuna Margina, jud. Timiș.

Studiu istoric de
fundamentare în vederea
clasării în lista monumentelor

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor
referitoare la: *Elemente de patrimoniu construit generatoare
și determinante pentru peisaj.*

²⁸ Sursă : Subcontrol. S.R.L.

istorice a ansamblului
industrial Fabrica de Oțet
Margina, comuna Margina,
jud. Timiș.

În vederea realizării studiului de fundamentare și al dosarului de clasare al fabricii de oțet și al ansamblului industrial de la Margina, am realizat o cercetare în arhivele disponibile, prin intermediul arh. Liliana Roșiu. Din păcate dosarele nu au mai fost găsite, dispărând după 2011. Totodată au fost analizate proiecte și relevee mai vechi, s-a discutat cu membrii ai comunității, toate acestea în scopul înțelegerii modului de funcționare al ansamblului patrimonial, stilul și formele arhitecturale, impactul la nivelul regiunii.

În ceea ce privește analiza istorico-urbană a comunei Margina:

Atestare documentară

Prima informație documentară despre localitate datează din 1288 - banii Severinului Mihai și Teodor, donează posesiunea Icus, din zona Făget surorilor mai mari și soților acestora²⁹. Atestarea documentară a așezării este la 22 septembrie 1365 - regele Ladislau I emite un act de punere în posesie a fraților Zărnești asupra domeniului Icus, în care este amintită pentru prima oară Margina, alături de Luncani, Bătești, Bucovăț, Zolt, Jupânești și cele de pe valea Icului.³⁰

În ceea ce privește denumirea localității, aceasta a cunoscut următoarele nume de-a lungul timpului: 1365 - Margina, 1366 - Marsina, 1405 - Marsyna, 1439 - Oppidum Marsina, 1536 - Castellum Marszina, 1597 - Marszina, 1867 - Marszina.³¹

Localizare geografică

Localitatea Margina este localizată în zona de est a Banatului, în zona etnografică Făget; aflată în depresiunea intracolinara a Făgetului. Acest areal geografic este încadrat între munții Poiana Ruscă și munții Zarandului.

²⁹ Cf. Napoleon Ceaulescu, *Monografia Comunei Margina*, ediția a II-a, revizuită și completată, vol. I, Editura Nagard, Lugoj, 2013, p. 19.

³⁰ Idem

³¹ Cf. Cioroloan Suciu, *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*, apud. Napoleon Ceaulescu, *Monografia Comunei Margina*, ediția a II-a, revizuită și completată, vol. I, Editura Nagard, Lugoj, 2013, p. 19.

Fig.20. Hartă așezare Margina, anul 1780

Sursă: <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTterkeptar/553/view/?pg=0&bbox=-4729%2C-7974%2C14160%2C703>

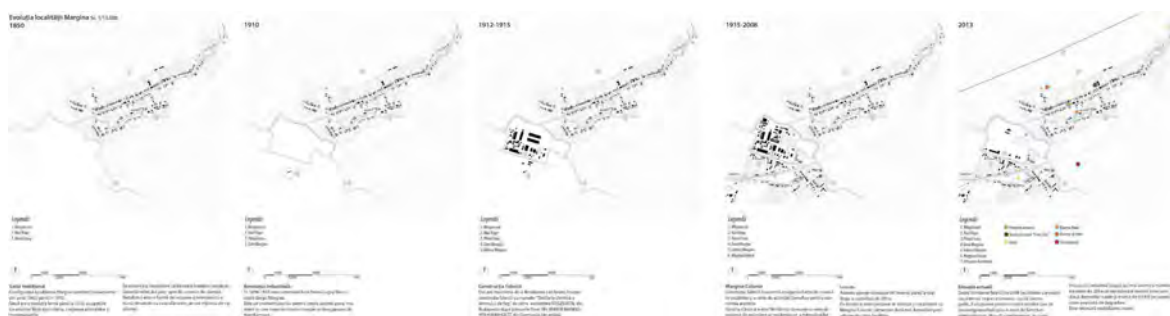

Fig.21. Evoluția așezării Margina și a coloniei Margina.

Sursă: Lucrare prediplomă Fabrica din Margina. stud.arh. Mihai Bușe, iunie 2013, FAUT

Caracteristici arhitecturale

Nu există date referitoare la arhitecții fabricii, dar din monografia satului Margina aflăm că acesta a fost proiectată de firma RH. MAYER MANNOVER-HAIMHOLTZ din Germania.³²

Astfel între 1894-1910 se contruiește calea ferată Lugoj-Ilia (81km) ce trece prin Margina. 1910 - Societatea ROSZKATOL din Budapesta, solicită firmei RH. MAYER MANNOVER-HAIMHOLTZ din Germania (de astăzi) elaborarea proiectului pentru construcția unei fabrici la Margina pentru "Distilarea chimică a lemnului de fag".³³ În același timp (1905-1910) se contruiește și o linie ferată cu ecartament îngust (mocănița) pe traseul Margina-Poieni-Lunca Largă, și alte câteva ramificații pentru aprovizionarea fabricii cu lemn.(v. Arhiva 1/ Conexiuni-Infrastructură)

Astfel în 1912 avem doua industrii în zonă, "Fabrica de sticlă din Tomeștii", și "Fabrica din Margina", în care sunt angajați prin 1930 aproximativ 2500 muncitori, adică aproape 50% din locuitori (fără copii și bătrâni). Această informație prezintă situația și importanța acestor industrii la nivel de regiune, din punct de vedere economic și social.

Clădirea principală a fabricii, partea care rezistă și astăzi, este o construcție masivă din cărămidă, ce variază ca înălțime și fiind mai înălțată în zona centrală. Suprafața clădirii la sol este de 1800mp, un dreptunghi cu laturile 16m x 113m, și o înălțime a cornișei de 12m. Înălțimea coamei acoperișului variază între 19m și 26m, în funcție de diferitele volume din care este compus volumul principal.

Caracteristici peisagere

Dezvoltarea și amplasarea clădirilor pe sit s-a făcut într-un mod organic, dictat de necesitățile funcționale ale fabricii, dar zona din fața clădirii principale, a avut întodeauna un rol reprezentativ, a fost păstrată în general ca zonă verde cu câteva alei de cărămidă și drumuri ce deserveau accesele. În zona aceasta a fost plantat și un șir de castani, ca o perdea verde între fabrică și colonia Margina. În prezent această relație încă se păstrează, cu observația că ansamblul fabricii nemaifiind utilizat, nici incinta cu tot cu spațiul verde nu mai este întreținută. În prezent natura începe să recucerească acest sit, ce odinioară era plin de construcții, instalații și elemente de infrastructură.

³² Ceașescu N., și Ceașescu M., Monografia comunei Margina, Volumul I ediția a II – a. Spațiu geografic și etnografic, Editura Nagard, Lugoj.

³³ Ibid.

Fig.22. Fotografii ansamblu Margina. Arhivă Practică Call pentru Patrimoniul Industrial, FAUT, 2019.

Fig.23. Structura coloniei Margina.

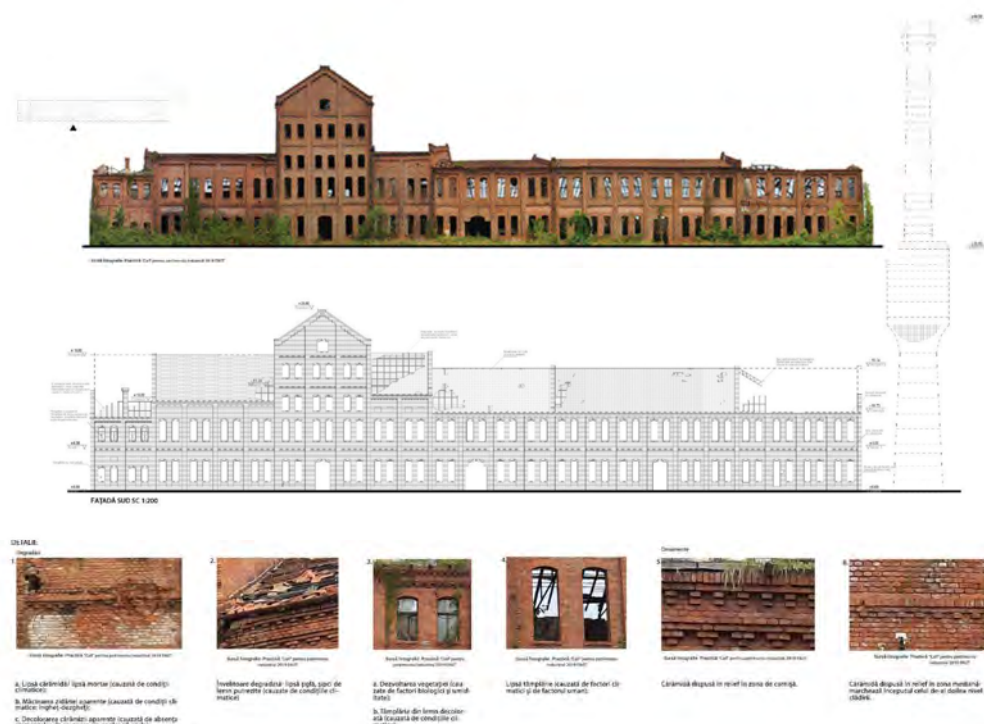

Fig. 24. Relevu fațadă sud Fabrica de Oțet Margina, situație din anul 2019.

Acest exemplu se încadrează foarte bine în categoria ansamblurilor de arhitectură, de data aceasta industrială, generatoare pentru peisajul înconjurător. Situl industrial a dus la generarea unui nou cartier și nucleu de dezvoltare al comunei Margina. Dezvoltarea industriei a determinat apariția unor locuințe muncitorești, cărora în timp le-a fost asigurată accesibilitatea la cultură – prin construirea cinematografului din Margina, la rețeau de transport – gara Margina și funcțiuni medicale.

Din păcate, dosarul de clasare nu a fost definitivat, dar cu prilejul acestei analize și cercetări au fost implicați în doi ani (2018 și 2019), în timpul practici, studenți ai Facultății de Arhitectură și Urbanism, ce coordonați de subsemnata și ing. Cornel Farcaș au putut învăța ce înseamnă o cercetare de arhivă, discuții cu locuitori pentru identificarea evenimentelor majore prin care a trecut acest teritoriu și această industrie, realizarea de relevee. A fost realizată o investigație fotografică a tuturor clădirilor, releveul cinematografului, a clădirii administrative și a coșului de fum. Pe baza acestor practici și a materialului rezultat, unii dintre studenți au dezvoltat tema în cadrul seminariilor, proiectelor opționale și diplomelor.

II.6. Intervenții de urgență privind punerea în siguranță a Bisericii Nașterea Domnului, Dragomirești (comuna Știuca), jud. Timiș

Intervenție de urgență
biserica de lemn

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor
referitoare la: *Elemente de patrimoniu construit generatoare*

Dragomirești

și determinante pentru peisaj.

Intervențiile de urgență, au fost realizate în cadrul proiectului Ambulanța pentru Monumente Banat, coordonat de arh. Diana Belci. În cadrul acestui proiect pe perioada 2018 – 2019, am participat în calitate de asistent de proiect, dar totodată și în calitate de președinte al asociației culturale Asociația pentru Patrimoniu Activ – PACT, ceea ce a presupus realizarea inclusiv a părții de management al proiectului prin asociație. Proiectul Ambulanța pentru Monumente, a fost și este în continuare, coordonat în mod principal de Asociația Monumentum, prin arh. Eugen Vaida și arh. Veronica Vaida.

Intervențiile de urgență realizate de asociație, în timpul anului 2018 și 2019 au fost finanțate prin donații, dar în principal prin Timbrul de arhitectură OAR Național și Fundația Prințului Charles. De-a lungul celor doi ani au fost realizate mai multe intervenții printre care: intervenția de urgență asupra Morii Îndărătnice de la Eftimie Murgu (2018), Biserica de lemn din Povergina (2019), Biserica de lemn din Jupânești (2018) sau punerea în siguranță a turnului din comuna Banloc, jud. Timiș (2018). Aceste intervenții au fost de fapt coordonate de o echipă de specialiști (arh. Diana Belci, arh. Eugen Vaida, arh. T.O.Gheorghiu, arh. Liliana Roșiu, arh. Gabriela Pașcu, ing. Cornel Farcaș) împreună cu un grup destul de numeros de voluntari, dintre care majoritatea studenți la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din Timișoara, dar și membrii ai comunităților locale.

De-a lungul procesului de realizare al acestor intervenții au fost întâmpinate destul de multe probleme, de la obținerea de informații minime pentru alcătuirea documentațiilor până la probleme legate de accesibilitate pe sit.

Una dintre intervențiile realizate este la biserica de lemn Nașterea Domnului din Dragomirești, comuna Știuca, jud. Timiș. Aceasta este o intervenție tipică de conservare și restaurare a unui obiectiv de arhitectură, dar care face parte dintr-o rețea ce poate fi extinsă în regiunea Banatului, dar totodată și la nivelul României, datorită diversității de tipologii de biserici de

lemn existente. Obiectivul intervenției l-a constituit demontarea învelitorii degradate din șindrilă și montarea unei învelitori noi din același material care să respecte dispunerea, dimensiunea, materialul și tehnica de confecționare a celui existent. În cadrul acestei intervenții o atenție deosebită a fost acordată materialelor utilizate, tehnicilor tradiționale locale legate de prelucrarea, montarea și îmbinarea lemnului. Toate acestea fiind aspecte importante în înțelegerea modului în care se poate interveni pe o clădire cu valoare istorică, în cazul acesta un monument istoric de clasa A cu codul TM-II-m-A-06219. Totodată sunt aspecte importante din înțelegerea modului în care funcționează sau a funcționat contextul cultural și peisajul în care sunt ridicate obiectele de arhitectură.

Această biserică este datată în secolul al XVIII, are hramul Nașterea Domnului și conform tradiției locale a fost construită în localitatea Zorlențul Mare, jud. Caraș – Severin, iar spre finalul secolului a fost vândută satului Dragomirești. Deceniul al XVIII – lea a fost unul important pentru biserică, zugravii Savu Zăbran și Groza Bârzav au pictat și semnat ușile împărătești, iar iconostasul a fost realizat împreună cu decorul mural. Această legendă locală cu privire la mutarea bisericii însă nu poate să fie confirmată sau infirmată neexistând dovezi clare pentru nici unul dintre scenarii. Biserica are o poziție relativ centrală în cadrul satului, ceea ce transmite importanța acestuia și importanță cultului religios.³⁴

Aceasta a fost realizată în tehnica tradițională în căței, cu o structură din stâlpi verticali de stejar, iar între aceștia scânduri de aceeași esență. Aceasta nu este lipită pe exterior cu pământ, ca în cazul altor biserici de lemn bănățene, ci are lemnul aparent. Planimetric este simplă, fiind alcătuită dintr-o navă dreptunghiulară, terminată spre răsărit cu absida altarului, semicirculară. Spațiul interior păstrează împărțirea clasică în pronaos, naos și altar. Modalitatea această de construcție, în urma cercetărilor de teren din zona Banatului, a fost identificată ca fiind rară și specifică zonelor mai joase ale regiunii.

Acesta este un exemplu clasic de intervenție asupra unui element arhitectural, dar care poate mult mai ușor să fie valorificat și apreciat în mod corespunzător, printr-o plasare a lui într-un circuit la nivel național sau regional și printr-o încadrare corespunzătoare într-o anumită tipologie de peisaj cultural.

II.7. Proiecte diverse și concursuri.

Printre proiectele realizate de-a lungul anilor și concursurile la care am participat, dar cu o durată de timp mai scurtă pot fi amintite:

- Colaborator pe partea de cercetare de informații și scriere texte descriptive de arhitectură, proiect Spotlight Heritage Timișoara 2020 – 2022 <https://spotlight-timisoara.eu/despre-noi/>.
Coordonator: Universitatea Politehnica Timișoara.
- Colaborator la proiectul de actualizare listă monumente istorice 2015, pe județul Hunedoara.

³⁴ Dr.ist. Bogdan Ilieș, arh.dr. Diana Belci, stud.arh. Vlad Tămaș, Memoriu – lucrări de intervenție în regim de urgență la biserica Nașterea Domnului din Dragomirești, jud. Timiș, 25.03.2019.

Acest contract a constat în: sistematizarea datelor primite din teritoriu, prelucrarea datelor în vederea actualizării informațiilor din listă, vizite in-situ, cercetare de arhivă și elaborare adrese de corespondență cu structurile din teritoriu. Contractant – Institutul Național al Patrimoniului din România.

- Concursul Multiplexity, Fostul depou de tramvaie B.dul. Take Ionescu, Timișoara 2020. Proiectul depus de către firma Parasite Studio, a fost selecționat pe poziția a patra. Concursul a avut ca scop găsirea celei mai bune soluții pentru amenajarea terenului și imobilelor din cadrul fostului ansamblu industrial de pe Bulevardul Take Ionescu, aflate în proprietatea Municipality din Timișoara, astfel încât să devină un centru pentru artă, tehnologie și experiment, care se va numi MultipleXity. MultipleXity va fi un centru destinat experimentului cultural și tehnologic prin multiple funcțiuni care se vor desfășura în fostele ateliere și depouri de tramvaie de pe strada Take Ionescu 56-58 și integrând și Muzeul Corneliu Miklosi (bd. Take Ionescu 83). Rolul MultipleXity este să faciliteze și încurajeze prin experiment inițiative și proiecte aflate la granița dintre tehnologie și artă. MultipleXity va oferi un spațiu deschis și liber, cu o infrastructură accesibilă pentru proiecte și experiențe inovatoare. Aici se vor produce concepte și produse artistice, tehnologice prin colaborare intensivă.

Rol în proiect: consultant patrimoniu arhitectural și cercetare istorică

Fig.25. Extrase din proiectul depus de firma Parasite Studio.

- Concursul Artemis Residential Park Timișoara, realizat tot în colaborare cu firma de arhitectură Parasite Studio. Autorii proiectului sunt: Claudiu Toma și Attila Wenczel. Rolul în proiect a fost acela de colaborator pe partea de patrimoniu arhitectural și cercetare istorică. Proiectul depus a fost câștigător.
- Studiul istoric de fundamentare, în vederea analizării fondului construit istoric al ansamblului Fabrica de țigări Timișoara, realizat în colaborare cu arh. Maja Bâldea (2022).

- Proiectul național Case de muzicieni Timiș, coordonat de Asociația Opus, în parteneriat cu Consiliul Județean Timiș, MNART, muzeul Național al Literaturii Române, Muzeul Național George Enescu, zeppelin, igloo, Radio România Muzical, Radio România Cultural și revista Arhitectura. Rolul meu în proiect a fost de analizare și descriere a imobilelor în care au trăit, creat și interpretat muzicieni remarcabili ai țării. Orașele în care s-a făcut această analiză au fost: Timișoara, Lugoj și Sânnicolau Mare.

<https://timis.casedemuzicieni.ro/parteneri/>

Locuință sat Ravensca, © Peisaje Culturale în Banat, 2021

CAPITOLUL III: PROIECTE DE CERCETARE ȘI PROIECTE CULTURALE IMPLEMENTATE ÎN DOMENIUL PATRIMONIULUI CULTURAL

III.1. Proiect de cercetare Peisaje Culturale în Banat.

Proiect de cercetare *Peisaje Culturale în Banat.*

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la: *Unitate și subunitate de peisaj, Elemente de patrimoniu construit generatoare și determinante pentru peisaj etc.*

Fig.26. Lacul Poiana Ruscă, jud. Caraș - Severin, © Peisaje Culturale în Banat, 2021

Proiectul *Peisaje Culturale în Banat* propune o tematică și un mod de abordare interdisciplinară al peisajelor culturale, ce nu a mai fost realizată până acum la nivelul României și care are posibilitatea de extindere în toată țara. În general în contextul românesc există două tipuri diferite de protecție dedicate mediului construit și mediului natural, dar nu există un instrument de lucru care să le suprapună și să faciliteze comunicarea între aceste două sisteme de protecție; și nu puține sunt situațiile în care, de fapt acestea ajung să fie într-o situație conflictuală. Acest proiect își propune în timp realizarea unui nou instrument de lucru ZVP - Banat (zone cu valoare patrimonială), asociat unui peisaj cultural, care analizează și evidențiază valorile contextului teritorial, putând fi mai

extins și mai flexibil decât un PUG (Plan Urbanistic General) și care este centrat pe identificarea, recunoașterea, valorificarea valorilor patrimoniale ale unui areal.

În România este nevoie de o astfel de abordare a teritoriului, pentru că se discută tot mai mult despre conceptul de peisaj cultural (*Tezele prelabile ale patrimoniului*), fără a exista o metodologie clară de inventariere și identificare a acestora; și chiar dacă se ajunge la această etapă, sunt foarte puțini atât în breaslă, cât și în afara ei care înțeleg importanța unui peisaj cultural, importanța contextului. Acest aspect dublat de o lipsă de educație și de absența uneori a unui spirit civic și comunitar poate duce la risipirea energiei și resurselor economice pe monumente singulare, uneori izolate, și care nu au impact asupra comunităților și nu sunt respectate de acestea.

Obiectivele proiectului sunt:

1. Inventarierea și identificarea peisajelor culturale din Banat.
2. Realizarea unei metodologii de inventariere și selectare a acestora.
3. Realizarea unei hărți a peisajelor culturale.
4. Realizarea unei platforme digitale – bază de date ce poate oferi specialiștilor sau persoanelor interesate informații competente în domeniul patrimoniului și al peisajului cultural. Realizarea acestei platforme va oferi o interfață vizuală accesibilă și o bază de date cu informații sintetizate și actualizate, o structură de lucru și de discuții, pentru publicul interesat.
5. Clarificarea statutului pe care îl vor avea aceste zone, adică în ce măsură vor împrumuta sau nu din sistemele de protecție actuale.
6. Sprijinirea instituțiilor publice și a administrațiilor locale în înțelegerea și utilizarea Conceptului de peisaj cultural.

Etapele proiectului:

2020 - 2021 (*etapa 1*) : **IDENTIFICARE** dedicată elaborării metodologiei de inventariere și identificare a peisajelor culturale; va fi studiată numai componenta materială, vizibilă a teritoriului (cadru construit, mediu natural, mediu antropizat etc.); va fi realizată o primă hartă cu distribuția peisajelor culturale din Banat.

2021 (*etapa 2*): realizarea unei **PLATFORME ONLINE CU BAZĂ DE DATE** dedicată proiectului, ce va fi consolidată și dezvoltată constant și continuu în timp.

(*etapa 3*): **IDENTITATE** dedicată investigării teritoriului din punct de vedere al valorilor imateriale (sociale, tradiții, obiceiuri etc.), ce vor completa informațiile adunate în etapa 1 și vor mijloci

transferul acestora spre comunități și administrațiile locale; definitivarea hărții *Peisaje Culturale în Banat*.

(etapa 4): **IMPLEMENTARE** este dedicată transferului de informații și instrumente spre comunitățile aflate în și în razele de influență ale unui peisaj cultural.

În prezent s-au încheiat etapa 1 și etapa 2 a proiectului.

Impactul scontat al proiectului :

- Înțelegerea importanței peisajelor culturale și necesitatea protejării acestora;
- Transmiterea informațiilor într-o formă interactivă și accesibilă;
- Crearea unei baze de date a peisajului cultural în Banat (cu posibilitatea de extindere la nivel național);
- Publicarea online a hărții și a metodologiei de inventariere și identificare a peisajelor, ce poate permite introducerea informațiilor în planurile de management și de dezvoltare - prin care pot fi luate măsuri specifice de protejare și conservare;
- Responsabilizarea publicului larg față de moștenirea culturală regională;
- Contribuția la oferta culturală regională în cadrul proiectului TM2023 Capitală Culturală Europeană;
- Conectarea la un public extins național, dar și din contextul euro-regional (România, Serbia, Ungaria).

Proiectul a fost inițiat de Asociația pentru Patrimoniu Activ – PACT în parteneriat cu Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara (UPT), Institutul Național al Patrimoniului, O.A.R. Filiala Teritorială Timiș și Centrul de Studii pentru Patrimoniu și Antropologie Culturală – RheA (UVT)³⁵. Proiectul este finanțat prin Timbrul de Arhitectură O.A.R. din 2020 până în prezent.

În cadrul acestui proiect, au fost dezvoltate până în prezent mai multe metodologii în funcție de scară de evaluare și de analiză a teritoriului. Totodată a fost dezvoltată o metodologie cadru la nivelul întregului proiect (*ce în timp va fi completată și actualizată prin participarea viitorilor membrii ai echipei și în urma viitoarelor deplasări în teritoriu*) și metodologii corespunzătoare etapei 1 (*bazată pe specialitatea actualei echipe de proiect*) și o fișă de evaluare a teritoriului la nivel de subunități (*Anexa 1*).

³⁵ Echipa de proiect 2020 - 2022: coord. proiect arh. Gabriela Domokos – Pașcu, as.pr. arh. Alexandru Todirică, as.pr.(cercetare) arh. Teodor – Octavian Gheorghiu, as.pr. arh. Mihai Danciu, arh. Diana Belci, arh. peisager Raluca Rusu, arh. peisager Alexandru Ciobotă, geograf Ana Ianăș, arh. Ovidiu Micșa, designer Alexandru Iliescu, coord. financiar. ec. Dorina Turlea, voluntar arh. Ana - Maria Branea, voluntar arh. Attila Domokos.

Această metodologie și implementarea ei până în prezent au o latură experimentală, și va fi definitivată în următoarele etape de proiect.

A. Metodologia propusă pentru studiul teritoriului pentru toate etapele de proiect:

ETAPA I

1. STUDIU ZONE DE LIMITĂ ȘI ZONE DE TRANSFER

Zonele de graniță sunt areale în care există o multitudine de contacte (cultură, sisteme religioase, structuri etnice complexe și sisteme imperiale), care produc, de asemenea, o multitudine de percepții și imagini.

2. ANALIZĂ REGIUNI: PERCEPȚII SPAȚIALE ȘI IDENTITĂȚI

Elemente vernaculare și formale, noțiuni de regiuni, conceptualizare în regiuni tradiționale și problema identităților spațiale și / sau regionale / identității unei regiuni.

3. PATRIMONIUL NATURAL ȘI CULTURAL CA PARTE A BAZEI REALE/ POTENȚIALE A ATRACȚIILOR TURISTICE

Identificarea și sistematizarea elementelor patrimoniului natural și cultural ca atracții turistice. Ierarhia elementelor de patrimoniu în raport cu sensul real / potențial în evaluarea turismului.

4. HĂRȚI MENTALE ȘI GEOGRAFIE IMAGINATIVĂ

Concepții privind configurația și structura spațiului.

- Atitudini asupra spațiului, preferințe spațiale, identificare și evaluare.
- Stereotipuri spațiale.

ETAPA II

5. SEMIOTICA ȘI SIMBOLICA PEISAJULUI

Semnele materiale ale procesului de examinare al istoriei și aplicarea noii politici de patrimoniu. Semnele imateriale ale evoluției teritoriului.

6. EXPRESII SPAȚIALE ALE IDENTITĂȚII ETNICE ȘI RELIGIOASE

Rolul termenilor de referință spațiali în relațiile religioase și etnice.

Gradul de conexiune dintre distanța socială și distanța fizică.

7. IDENTITĂȚI MULTICULTURALE

ETAPA III

8. EVALUARE TURISTICĂ ȘI RECREATIVĂ A PATRIMONIULUI NATURAL ȘI CULTURAL

Reprezentarea elementelor de patrimoniu în oferta turistică. Modele care integrează elemente de patrimoniu în oferta turistică. Implicații spațiale ale turismului și evaluarea recreativă a elementelor de patrimoniu.

9. LEGISLAȚIA ȘI POLITICILE CE AU FOST UTILIZATE PENTRU A GHIDA PRACTICA DE PLANIFICARE.

B. Metodologia propusă pentru elaborarea hartei *Peisajelor Culturale în Banat*:

Harta peisajelor culturale din regiunea Banat a fost realizată prin suprapunerea mai multor layere care conțin seturi de date vectoriale și prin identificarea arealelor omogene din punct de vedere al particularităților geologice și geomorfologice (trepte de relief), climatice și de acoperire și utilizare a terenurilor. Suprapunerea acestor layere cu date vectoriale s-a realizat cu ajutorul softului ArcGIS 10.2.1. O parte din datele vectoriale utilizate sunt gratuite și au fost obținute de pe site-uri de profil (unitățile și subunitățile de relief, rețeaua hidrografică, lacurile, așezările omenești, ariile protejate, clasele de acoperire și utilizare a terenurilor), iar altele au fost obținute prin digitizare (sectoarele de provincie climatică sau zonarea etnologică).

Prin suprapunerea acestor informații au fost generate două layere: cel al **unităților teritoriale** - fiind generate **12** astfel de unități și un layer al **subunităților teritoriale** fiind generate **57** de areale.

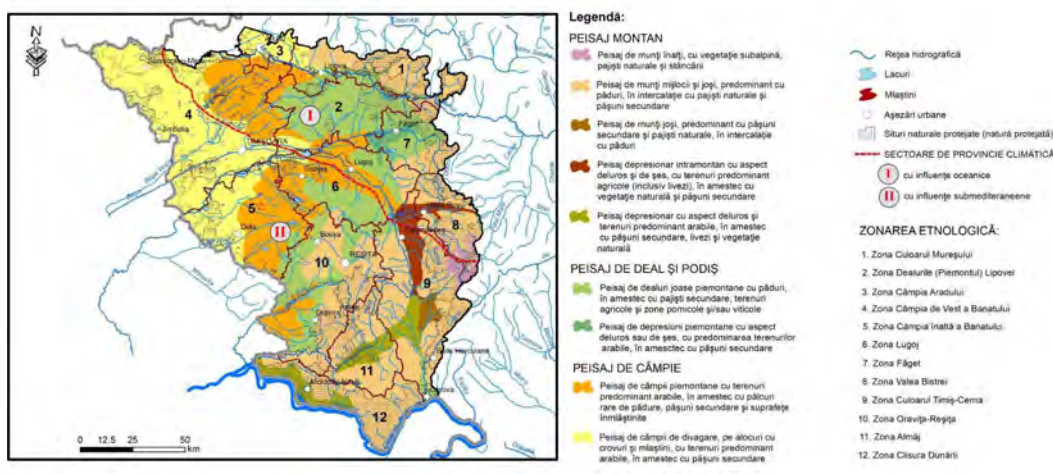

Fig.27. Harta generată după suprapunerea caracteristicilor geografice, climatice, hidrografice și etnologice. © Peisaje Culturale în Banat 2020

Seturile de date folosite au fost următoarele:

- limitele unităților și subunităților de relief ale României în format vectorial, obținute de pe site-ul www.geo-spatial.org. Aceste unități și subunități de relief au fost grupate pe trepte altitudinale, aspect care reflectă cel mai bine etajarea condițiilor climatice în altitudine și distribuția claselor de acoperire și utilizare a terenurilor. Au rezultat astfel, prin aplicarea funcției Merge în ArcGIS 10.2.1., mai multe trepte de relief evidențiate în diferențierea tipologică a peisajului (treapta munților înalți – la peste 1800 m altitudine, treapta munților mijlocii – între 1200 și 1800 m altitudine, treapta munților joși – între 800 și 1200 m altitudine, treapta depresiunilor intramontane, treapta dealurilor și podișurilor – între 300 și 800 m altitudine și treapta câmpiilor – sub 300 m altitudine).

- sectoarele de provincie climatică (cu cele două tipuri de influențe climatice existente în regiunea Banat – oceanice și submediteraneene) au fost digitizate de pe Harta regiunilor climatice și a topoclimatelor României (** 1983, Geografia României, partea I – Geografie fizică, pag.286).
- setul de date european de referință pentru acoperirea și utilizarea terenurilor CORINE Land Cover pentru anii 2000 și 2018 (comparativ). Au fost utilizate datele în format vectorial obținute de pe site-ul Agenției Europene de Mediu (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps> sau <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>). Aceste date au fost reproiectate în sistemul de coordonate Stereografic 1970, specific României. Clasele de acoperire și utilizare a terenurilor sunt grupate pe 3 nivele ierarhice: primul nivel care este format din cinci categorii majore de acoperire a terenurilor, nivelul al doilea care cuprinde 15 clase și este utilizat pentru realizarea hărților la scară mică (1:50 000 – 1:100 000) și nivelul al treilea care cuprinde 44 de clase (dintre acestea 36 adaptate caracteristicilor cadrului natural al României), acesta din urmă fiind aplicat pentru hărți la scara 1:100 000. Pentru realizarea hărții tipurilor de peisaje culturale din regiunea Banat a fost utilizat nivelul 3 de detaliere al claselor de acoperire și utilizare a terenurilor din această bază de date.
- datele vectoriale referitoare la siturile naturale protejate (natura protejată) au fost obținute de pe site-ul Ministerului Mediului, Apelor și Pădurilor (<http://www.mmediu.ro/articol/date-gis/434>). Pe hartă sunt reprezentate toate arealele protejate considerate Situri Natura 2000.
- alte date vectoriale reprezentate pe hartă (rețea hidrografică, lacuri, așezări urbane) au fost obținute tot de pe site-ul www.geo-spatial.org, fiind păstrate pentru reprezentarea cartografică doar rețeaua hidrografică majoră și așezările urbane reprezentative pentru regiunea Banat.
- zonarea etnologică a rezultat în urma digitizării zonelor etnografice descrise în lucrarea “Locuirea tradițională rurală din zona Banat-Crișana: elemente de istorie și morfologie, protecție și integrare” (Gheorghiu, 2008) și prin consultarea lucrării – “Valori ale arhitecturii populare românești” (Săcară, 1987, pag. 149-156). În final, harta tipurilor de peisaje culturale obținute pentru regiunea Banat a fost comparată cu Harta peisajelor din România (Planșa VI-6), publicată în Atlasul R.S.România (1972-1979), aceasta din urmă fiind georeferențiată și suprapusă peste Harta peisajelor din Banat. Realizarea acestei comparații a pornit de la considerentul potrivit căruia, criteriile de diferențiere tipologică a peisajelor pe harta României au fost similare cu cele aplicate în metodologia studiului de față. Astfel, primul criteriu de diferențiere al peisajelor l-au reprezentat formele majore de relief, rezultând peisaje de ordinul I. Al doilea criteriu care a stat la baza delimitării peisajelor de ordinul II a fost de natură climatică iar peisajele de ordinul III au fost stabilite în funcție de diversitatea solurilor și al vegetației (Pătru-Stupariu, 2011).

C. Metodologia cadru propusă pentru investigarea de teren și identificarea peisajelor - etapa 1 a proiectului *Peisajelor Culturale în Banat*

1. layer GEOGRAFIC

Este axat pe analiza următorilor parametri: climatic (pe altitudine), geomorfologie, acoperire funcțională pe unități mari de peisaj, relief (etaje de relief), hidrologie și zone protejate naturale. Aceste informații se bazează pe baza de date CORINE.

(verificare limite geografice, caracteristici geografice dominante, analiza stării actuale a peisajului)

2. layer REGIUNI ETNOGRAFICE - Propunerea acestor regiuni se bazează pe studiul etnografic realizat de prof.dr.arh. T.O. Gheorghiu: *Locuirea tradițională rurală din zona Banat - Crișana: elemente de istorie și morfologie, protecție și integrare*; Vaer Butura: *Etnografia poporului român. Cultura materială*; Săcăra Nicolae: *Valori ale arhitecturii populare românești*.

3. layer URBANISTIC

Este axat pe analiza structurilor (morfologiei) urbane și rurale, fiind luată în considerare și cu evoluția istoric - teritorială a Banatului românesc.

- Structură urbană
- Infrastructură
- Coerență a morfologiei în prezent
- Schemă de bază de dezvoltare (tentaculară, axială, lenticulară etc.)
- Rețea de așezări în *sistemul Banatului*: impactul infrastructurilor asupra conexiunilor între comunități și a tipologiei formale a acestora; crearea și refacerea unor legături în funcție de posibilități și voința politică/economică.

4. layer ARHITECTURAL

Este axat pe cercetarea de tipuri arhitecturale, calitatea arhitecturii, utilizarea materialelor tradiționale, continuare tradițiilor arhitecturale, modificări survenite în ultimii ani, clustere de monumente istorice sau de zone urbane/rurale protejate.

Totodată la nivel de investigație a teritoriului s-a utilizat Fișă de cartare și analiză subunități din cadrul unei unități - Proiect *Peisaje Culturale (în Banat): IDENTIFICARE* (Anexa 1).³⁶

Pe baza acestei metodologii până în prezent a putut fi elaborată harta peisajelor culturale pe Banat, publicarea unui ghid de identificare al peisajelor culturale, expoziție fotografică și o platformă online cu bază de date. Această platformă online are rolul de a oferi o interfață vizuală accesibilă și o bază de date cu informații sintetizate și actualizate, o structură de lucru și de discuții, pentru publicul interesat. Această bază de date conține până în prezent harta, toată partea de analiză dezvoltată până

³⁶ Completarea fișelor din cadrul proiectului s-a bazat pe cercetarea de teren, informații din bibliografie și informații publicate pe: Agenția Națională pentru Arii Naturale Protejate - ANANP <http://ananp.gov.ro/#>; Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală - edrc.ro NATURA 2000 Network Viewer <https://natura2000.eea.europa.eu/>; Harta meșterilor în construcții <https://hartamesterilorconstructii.ro/>

În prezent și o parte din fotografiile realizate în studiul de teren. În timp această platformă va oferi mult mai mult: gruparea într-o singură sursă a informațiilor existente și descoperite pe această temă, posibilitatea reglării nivelului de complexitate al informației transmise (fiind în acest mod adaptabilă mai multor categorii de grupuri țintă), transparența evoluției procesului de cercetare de teren și facilitarea atragerii de noi colaboratori din domenii relaționate conceptului de peisaj cultural. Mai mult decât atât, asigură familiarizarea treptată cu acest concept în cazul profesiilor conexe lui, dar și al publicului larg. Documentația parțială poate fi vizualizată pe platforma proiectului peisaje-culturale.ro.

Fig.28. Ghid de identificare al peisajelor culturale
Text: Gabriela Domokos – Pașcu, Ana - Neli Ianăș
Design: Alexandru Todirică
https://issuu.com/asociatapact/docs/ghid_metodologie_peisaje_culturale_issuu

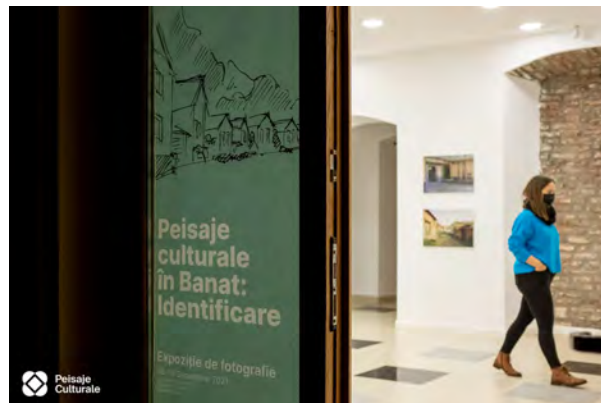

Fig.29. Expoziție peisaje culturale în Banat, decembrie 2021, Timișoara.
Foto: Alexandru Todirică

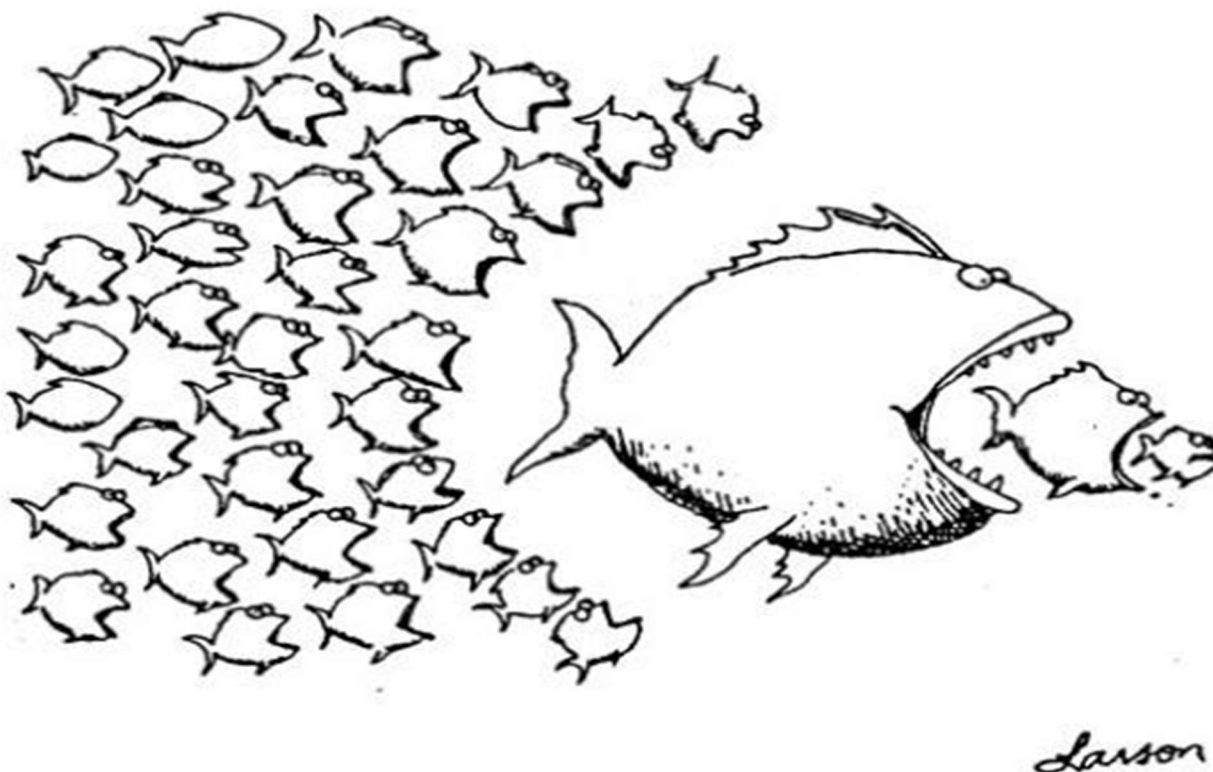
Acest proiect a fost deja prezentat în cadrul conferinței COHESION noiembrie 2021, în cadrul proiectului DANURB întâlnirea din iulie 2021 Eibenthal, va fi prezentat și publicat un articol în cadrul conferinței WMCAUS, Praga septembrie 2022.

III.2. Proiect de cercetare internațional Interreg DANurb+

Shrinking Cities DTP3 – 433-2.2.

Proiect DANURB+ 2020 - 2022

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la: *Elemente de patrimoniu construit generatoare și determinante pentru peisaj.*
Definirea și percepția scării peisajului.
Identificarea părților componente ale peisajului.
Dezvoltarea unui dialog cu administrații locale și actori locali, pentru valorificarea peisajului.

Proiectul DANurb+ este un proiect internațional³⁷ ce pune accent pe consolidarea substratului economic al activităților culturale și turistice aferente orașelor mici și mijlocii situate pe malurile fluviului Dunărea, prin revalorizarea resurselor culturale de care se bucură datorită acestei poziționări, dar care nu beneficiază de vizibilitate sau care sunt neutilizate. Principalul său obiectiv este acela de a pune bazele unei rețele spațio-culturale cuprinzătoare, unei veritabile „Promenade Culturale a Dunării”, care să asigure legături între comunitățile din zonele limitrofe acestui fluviu și să construiască un brand comun pentru această destinație turistică, care să cuprindă o serie de trasee tematice și să confere oportunități de dezvoltare ce ar putea asigura o creștere a numărului de vizitatori din regiune.

Noutatea adusă de DANURB + este de faptul că proiectul are rolul de a prezenta succint părților interesate obiectivele strategice, punându-le la dispoziție planuri de acțiune și inițiative aplicabile în orașele din regiunea limitrofă Dunării a căror populație se află în declin demografic și de a le oferi un brand acoperitor și viabil, ajutându-le să contracareze tendințele socio-economice negative.

Prin urmare obiectivele proiectului sunt:

³⁷ Partenerii din cadrul proiectului DANURB+: Universitatea de Tehnologie și Economie din Budapesta (HU) - Lider de proiect, Centrul de Arhitectură Contemporană Maghiară (HU), Municipality Pesta (HU), Universitatea Slovacă de Tehnologie din Bratislava (SK), Centrul de Dialog „Nansen” (HR), Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Turism (RO), Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” (RO), Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare „Delta Dunării” (RO), Cluster-ul Național de Turism „Ghidul Bulgariei” (BG), Universitatea din Belgrad (Univ.) - Facultatea de Arhitectură (SRB), Universitatea „Politehnica” din Timișoara (RO), Asociația pentru Tranziție Urbană (RO), „Noua Universitate Bulgară” (BG), Asociația „Euroland Banat” (RO), Gruparea Europeană de Cooperare Teritorială „Pons Danubi” (SK), Fundația „BLUELINK”(BG), „Noua Zonă Culturală”/ „New Cultural Neighborhood” (SRB), Fundația Central Europeană (SK), „Ghidul orașului GPS SRL” / „GPS City Guide Kft”/ (Ghid de Buzunar) (HU), Pagina Web „DANURB”, HYPERLINK "http://www.interreg-danube.eu/danurb_plus" http://www.interreg-danube.eu/danurb_plus

- Sprijinirea comunităților aflate pe malurile Dunării în implementarea planurile de dezvoltare, dar și oferirea de oportunități de dezvoltare bazate pe strategii comune de planificare.
- Creșterea gradului de satisfacție și de atractivitate în rândul turiștilor, prin dezvoltarea și promovarea valorilor culturale locale.
- Crearea unei rețele culturale transnaționale, prin asigurarea legăturii între comunitățile dunărene și consolidarea identității culturale a regiunilor dunărene, simultan cu promovarea tradițiilor acestora.
- Crearea unui brand comun cu rolul de a stimula stabilirea de relații la nivel regional și internațional, dar și cooperarea în zona limitrofă Dunării.
- Cercetare
- Crearea unor instrumente de planificare
- Educarea populației și locuitorilor zonei

Printre rezultate proiectului sunt:

- Platforma DANUrB+: HYPERLINK "<http://www.danurb.eu>" www.danurb.eu
- Atlasul orașelor DANUrB+
- Filmul Documentar DANUrB+
- Ghidurile de Buzunar pentru Tururi DANUrB: HYPERLINK "<http://www.pocketguideapp.com>" www.pocketguideapp.com
- Programele didactice
- Eticheta de calitate „DANUrB+”
- Festivalurile asociate „Zilei Dunării”

În cadrul proiectului echipa Facultății de Arhitectură și Urbanism, este responsabilă pentru investigarea teritoriului de la Baziaș până la Drobeta Turnu Severin și are mai multe tipuri de activități pe care le dezvoltă sau le coordonează:

1. Identificarea elementelor de patrimoniu (construit, natural și imaterial). Au fost identificate și încărcate pe platformă 50 de noi elemente de patrimoniu, pe sectorul dedicat UPT, ce mai târziu vor putea fi valorificate pentru turism de către administrațiile sau comunitățile locale. În cadrul acestei activități am fost responsabilă cu identificarea acestor elemente și realizarea parțială a fișelor de descriere a acestora.
2. Redactarea Atlasului DANUrB, unde echipa de proiect, a fost responsabilă de două capitole al acestuia, și texte cu tematici diverse care fac parte din alte capitole ale atlasului. În cadrul acestei activități am fost responsabilă de redactarea a două texte cu privire la dezvoltarea urbanistică a orașului Drobeta Turnu Severin și referitor la valorile patrimoniului industrial din oraș și împrejurimi.
3. Workshopuri de conștientizare și pregătire a populației locale. Participarea a fost la majoritatea

workshopurilor, fiind astfel mereu în contact atât cu administrația locală, cât și cu utilizatorii de toate vârstele a patrimoniului.

4. Realizarea de planuri locale pentru valorificarea patrimoniului, planuri colaborative între mai multe comunități și administrații locale. Aceste planuri vor fi dezvoltate până la finele lunii noiembrie 2022.

Fig.30. Întâlnire cu elevii de clasa a XI-a de la liceul din Moldova Nouă, martie 2022.

Fig.31. Târg de produse locale la Eibenthal, iulie 2021.

Fig.32. Practică Danurb 2022, realizarea instalației și expoziției din fața liceului din Moldova Nouă, cu scopul realizării unei mai bune conexiuni între liceu și faleza Dunării.

5. Dezvoltarea de proiecte universitare și de proiecte colaborative între universități.
6. Dezvoltarea de proiecte școlare, care să pregătească elevii în ceea ce privește utilizarea sustenabilă a patrimoniului local.

În cadrul proiectului am avut mai multe prezentări printre care: prezentarea de final de an cu privire la activitățile universitare – practici, proiecte de an, cursuri, proiecte dezvoltate între universități; prezentarea proiectului *Peisaje Culturale în Banat* ca exemplu de bune practici în cadrul întâlnirii cu actori locali de la Eibenthal.

III.3. Proiect internațional FORCOPAR 2 (Formation Professionnelle a distance en archeologie industrielle (Conservation/Reconversion. De la Faisabilite a l'operationnalite.)

FORCOPAR 2 (Formation Professionnelle a distance en archeologie industrielle (conservation/Reconversion). De la Faisabilite a l'operationnalite.)	Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la: <i>Elemente de patrimoniu construit generatoare și determinante pentru peisaj.</i> <i>Definirea și percepția scării peisajului.</i> <i>Identificarea părților componente ale peisajului.</i> <i>Dezvoltarea unui dialog cu administrații locale și actori locali, pentru valorificarea peisajului.</i>
 Centrul de excelență FORCOPAR Centrul pentru formare la distanță, documentare și informare în arheologia industrială	

Chiar dacă acest proiect s-a desfășurat în perioada în care mi-am conturat lucrarea de doctorat, prezentarea lui este deosebit de importantă, pentru că m-a ajutat să dezvolt legături în domeniul conservării și intervenției pe patrimoniul și pe peisajul industrial, cu specialiști la nivel internațional.

Proiectul FORCOPAR 2³⁸ a fost generat de două constatări importante. Prima este faptul că

³⁸ Partenerii proiectului au fost: Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” București (RO) – <http://www.uauim.ro>, „Eurocultures” – Observatoire du développement socioculturel de la ville (BE), Universitatea „Politehnica” din Timișoara (RO) – <http://www.upt.ro>, UAR – Uniunea Arhitecților din România (RO) – <http://www.uar.ro>, Municipul Târgu Mureș (RO) – <http://www.targu.mures.ro>, Institutul Național al Patrimoniului (RO) – <http://www.monumenteistorice.ro>, Université de Haute Alsace – Centre de Recherche sur les Economies, les Sociétés, Les Arts et les Techniques – CRESAT (FR) <http://www.uha.fr>, Université de Technologie Belfort Montbéliard- Laboratoire de Recherche et Etudes sur les Industries Technologiques et Scientifiques- RECITS (FR) – <http://recits.utbm.fr>, IRCOS – Institut Régional de Culture et Services (FR) – <http://www.ircos-cezam.fr>, CILAC – Comité d'Information et de Liaison pour l'Archéologie l'étude et la mise en valeur du Patrimoine Industriel (FR) – <http://www.cilac.com>, Conseil Consultatif du patrimoine mulhousien (FR) – <http://www.ccpm.asso.fr>, Communauté de Communes de la Vallée de Saint Amarin (FR) – <http://www.cc-stamarin.fr>, AUDIS – Associazione per le Aree Urbane Dismesse (IT) – <http://www.audis.it>

În toate țările europene, patrimoniul industrial și peisajul industrial, ce reprezintă o mare parte din patrimoniul construit al ultimelor secole a fost afectat în mare măsură, prin diverse intervenții ce au mers de multe ori până la dispariția completă a unor ansambluri, clădiri, situri generatoare de peisaje funcționale și de cultură. Cea de-a doua constatare este că la nivel european nu există o formă de pregătire specializată pentru specialiști care să contribuie la conservarea și salvarea acestui tip de patrimoniu. Proiectul a fost o continuare a FORCOPAR 1, derulat în 2003 - 2006 ce a avut ca scop demonstrarea fezabilității unui astfel de demers.

Arheologia industrială este un domeniu profesional ce poate juca un rol important în dezvoltarea durabilă, iar formarea de specialiști este un prim pas în această direcție. Proiectul și-a propus să pună la dispoziția profesioniștilor (arhitecți, urbanisti, restauratori, funcționari din instituții publice), precum și altor specialiști în acest domeniu, o platformă care să faciliteze schimbul de cunoștințe și educarea în acest domeniu. Noua specializare ce ar fi trebuit să fie recunoscută ca formare la distanță în acest domeniu de către legislația statelor implicate, urma să fie specializată pe cunoașterea construcțiilor și zonelor industriale valoroase, analiza, diagnosticarea și reutilizarea acestora.

Proiectul s-a desfășurat pe parcursul a doi ani 2012 - 2013. Primul an a fost consacrat măsurilor de pregătire pentru transferul platformei prin: finalizarea modulelor de formare (7 module autonome³⁹), însoțite de texte explicative, glosar, fotografii, bibliografie și activități; ghiduri pentru cursanți și tutori; elaborare de materiale pedagogice - situri, repertoriu, bază de date, bibliotecă, cataloage de fotografii. Cel de al doilea an a fost dedicat pregătirii formării continue la distanță prin: constituirea echipelor de tutori și formatori, crearea în România pe lângă Facultatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu a unui Centru de excelență în domeniul arheologiei industriale.

Proiectul FORCOPAR 2 a vizat formarea profesională continuă la distanță în Arheologie Industrială. Fezabilitatea unui astfel de program a fost demonstrată în proiectul FORCOPAR 1. Realizarea acestei platforme online viza formarea de specialiști în acest domeniu și tipologie de patrimoniu, dar totodată și introducerea acestei formări în oferta de studii recunoscută la nivelul național al țărilor implicate; iar în România viza formarea unui Centru de Excelență în acest domeniu.

În cadrul proiectului existau două grupuri de actori principali și platforma - locul de schimb și de transfer de cunoștințe dintre aceștia.

Actor 1: studenții - din diverse țări, vorbitori de diverse limbi străine, cu nevoi de învățare diferite, cu diferite niveluri de cunoștințe și diverse motivații.

Actor 2: profesorii - autori și tutori.

Platforma de schimb de informații - ținerea de cursuri, resursele online - mediateca, activitățile, gestiunea grupurilor, comunicarea și evaluarea activității, gestiunea administrativă.

³⁹ Cele șapte module sunt: 1 – Introducere în arheologie industrială; 2 – Tehnologii, arhitectură, urbanism, peisaje; 3 – Memoria sferei muncii; 4 – Evaluarea și inventarierea siturilor industriale; 5 – Protejare, programarea conversiei; 6 – Proiectul de arhitectură și de urbanism în cadrul conversiei.

Din păcate din cauza hățișului birocratic crearea centrului de excelență nu s-a mai realizat în România și platforma aici nu a putut funcționa, dar cursurile au fost create, au fost stabiliți viitorii tutori și activități au fost realizate în România, în Italia și mai ales în Franța. Participarea la acest proiect mi-a permis interacțiunea cu un număr foarte mare de persoane implicate în protejarea, conservarea și refuncționalizarea patrimoniului industrial la nivel european. Aceste legături durează și în prezent, și punctual împreună cu unii dintre parteneri am realizat diverse prezentări, workshopuri, lucrări etc.⁴⁰

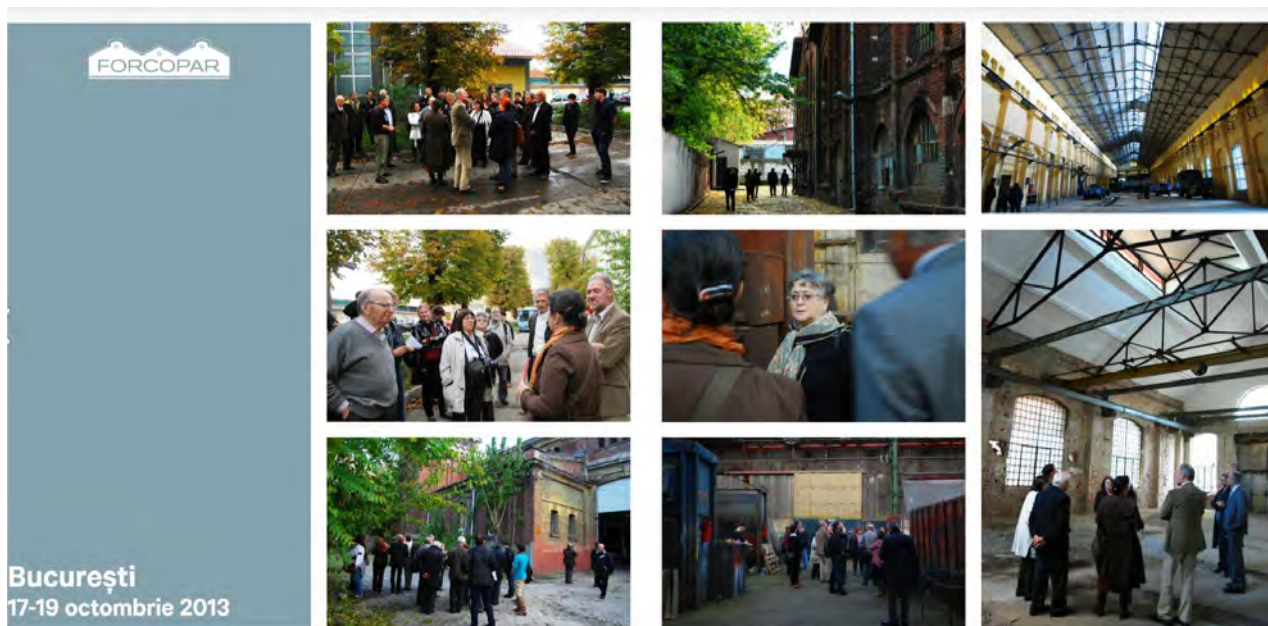

Fig.33. Întâlnirea de lucru FORCOPAR 2, București, octombrie 2013,
https://issuu.com/ozalid/docs/brosura_forcopar_2014

Fig.34. Întâlnirea de lucru FORCOPAR 2, Strasbourg Illkirch – Graffenstaden, aprilie 2013,

⁴⁰ Persoane implicate Nicolae Lascu, Irina Iamandescu, Anca Filip, Hannah Derer, Gabriel Panasiu, Smaranda Bica, Liliana Roșiu, Diana Belci, Ștefana Bădescu, Francois Tacquard, Pierre Lamard, Genevieve Dufasne, Chip Buchheit etc.

Fig.35. Întâlnirea de lucru FORCOPAR 2, Mulhouse, 2012.

III.4. Proiect cultural Mina de Idei Anina.

Proiectul cultural și de cercetare Mina de Idei Anina.

Aprofundarea și aplicarea conceptelor/informațiilor referitoare la:
Elemente de patrimoniu construit generatoare și determinante pentru peisaj.

Definirea și percepția scării peisajului.

Identificarea părților componente ale peisajului.

Dezvoltarea unui dialog cu administrații locale și actori locali, pentru valorificarea peisajului.

Definitivarea releveului Puțului 1 din Anina, iulie 2018.

M-am alăturat proiectului Mina de Idei Anina în calitate de specialist pe patrimoniul industrial, încă de la organizarea primului workshop internațional la Anina în 2014. Acest proiect a fost inițiat de arh. Marius Barbieri și arh. Oana Țiganea. Din 2015 mi-am asumat calitatea de coordonator și co-organizator al workshop-ului împreună cu echipa deja formată; iar din 2016 am devenit împreună cu Oana Țiganea autor de proiect până la finalul acestuia în 2018 - 2019.

La Anina a mai fost organizat un workshop internațional în 2007 (anul închiderii minei) de către arh. Irina Iamandescu, dar care din păcate nu a avut mult impact la nivel local, clădirile și ansamblurile industriale nefiind conservate sau măcar puse sub pază pentru a nu fi deteriorate. Cu toate acestea documentele, fotografiile realizate atunci au stat la baza declanșării cercetării de teren din 2014.

Teritoriul în care se înscrie acest proiect este foarte special, putând fi identificat ca un imens peisaj cultural, cel al Banatului Montan '(...) la care participă natura sălbatică sau 'corectată' de om, așezări de dimensiuni și statute diferite, exploatări miniere și industrii diverse, amenajări hidrotehnice, infrastructură rutieră și feroviară, felurite comunități umane diferite din punct de vedere cultural, religios și social. Față de această diversitate (...) Cum poate fi definit 'peisajul cultural Banatul Montan ?'.⁴¹ Caracteristic acestui teritoriu extins îi este natura bogată - chei, văi accidentate, peșteri, culmi montane, pante abrupte, spații ample și unduiri molcome ale dealurilor, ce ordonează mediul construit, arhitectura vernaculară conservată în mare proporție, și structurile urbane medii. Aceasta ar putea fi conform T.O. Gheorghiu definiția pentru peisajul cultural Banatul Montan, în care s-ar putea înscrie zeci sau chiar sute de peisaje culturale de varii dimensiuni, funcțiuni și interpretări."Una dintre ele este Anina, iar introducerea de mai sus am simțit că e necesară pentru a pregăti cele câteva considerații referitoare la ea și la proiectul Mina de Idei Anina".⁴²

Proiectul cultural 'Mina de Idei Anina' s-a dezvoltat începând cu martie 2014, fiind un efort de echipă (arhitecți, urbanisti, sociologi) - aflați la momentul respectiv în colaborare cu Primăria Orașului Anina pentru elaborarea Planului Urbanistic General al acestuia. La început a fost gândit doar ca un atelier interdisciplinar ce avea să abordeze tematica revitalizării teritoriale prin turism cultural, dar mai apoi s-a transformat într-o cercetare riguroasă de teren și o adevărată școală de vară pentru educarea studenților (din diverse domenii) în tematica patrimoniului industrial. Prin urmare au urmat ani de vizite pe teren, cercetare de arhivă, documentare bibliografică, inventariere fotografică a terenului, discuții cu administrația locală și comunitatea, trei ateliere de patrimoniu industrial, expoziții la Anina, Timișoara, București și Verona (IT), tururi ghidate, proiecte de video mapping în spațiu public și trei publicații (în format fizic și online).

În cele patru ediții ale proiectului și cei patru ani de implementare, principalul scop a fost de înțelegere al impactului pe care activitatea industrială l-a avut asupra teritoriului, pentru a reuși să evidențiem identitatea și autenticitatea locului. Fondul construit are o mare importanță raportat la

⁴¹ Gheorghiu T.O., Peisajul cultural Banatul Montan, publicat în Peisajul industrial Anina: Reprezentări și interpretări patrimoniale, p. 15.

⁴² Ibidem.

mediului în care trăim, dar poate ne dăm cu adevărat seama de acest aspect numai prin analizarea acestuia din prisma moștenirii patrimoniale. "(...) pornind de la premisa că mediul construit ne transmite informații directe cu referire la societatea și cultura care l-a generat, devenind astfel o sursă de informare directă, proiectul a ajuns să fie structurat în trei tipologii mari de acțiuni: partea de cercetare, cea didactică adresată studenților de profil arhitectură - urbanism și cea de antreprenariat cultural."⁴³

Ediția nr.1 (aprilie - noiembrie 2014)⁴⁴ sub tematica *Atelier interdisciplinar de patrimoniu industrial la Anina* s-a orientat spre obiectivele de patrimoniu recunoscute oficial. În urma discuțiilor cu administrația locală s-a născut și dezvoltat ideea unui muzeu industrial în aer liber, care să pună în evidență elementele de patrimoniu industrial din Anina și întregul peisaj cultural industrial al Aninei. În cadrul acestei ediții a fost realizată publicația MdIA vol.1 (Țiganea O., Barbieri M. (et.al.) Scenarii de revitalizare post-industrială prin turism cultural: recomandări ilustrate de intervenție la nivelul fondului construit), Ed. Altip, Alba Iulia, 2014.

Ediția nr.2 (mai - decembrie 2015)⁴⁵ sub tematica *Atelier de patrimoniu industrial Anina* a experimentat și mai mult această idee și aceea de traseu cultural, fiind abordat principiul de 'un monument - un eveniment' în paralel cu demararea studiului de amenajare al unui muzeu în incinta și construcțiile din cadrul ansamblului monument de clasa A, Puțul I Anina. Activitățile principale ale acestei ediții au fost în scopul: definirii traseelor turistice în zona centrală a Aninei; relevul centralei electrice din cadrul Ansamblului Puțului I (monument istoric); realizării de propuneri de intervenție în scenariul amenajării unui Muzeu al Mineritului; branding Anina - serie de postere de conștientizare asupra patrimoniului industrial al Aninei și o serie de interviuri realizate membrilor comunității în cadrul unui studiu sociologic. Inițiativele culturale desfășurate în perioada septembrie 2015: traseu ghidat de patrimoniu industrial, expoziții de fotografie, dezbateri publice, proiecție video mapping în cadrul pieței din Steierdorf (km 0). Activitățile echipei și proiectul a fost nominalizat în cadrul concursului Bienalei de Arhitectură Transilvania - BATRA 2015, secțiunea 'Proiecte culturale/ Inițiative/ Experimente'.

Ediția nr.3 (iunie 2016 - martie 2017)⁴⁶ sub tematica *Ateliere creative de patrimoniu industrial a presupus experimentarea diferitelor activități creative în ideea stimulării antreprenariatului cultural local* a avut ca principale activități: inventarierea peisajului cultural al Aninei prin contribuția unei echipe interdisciplinare formate din arhitecți, arhitecți - fotografi, fotografi, arheologi, studenți la arhitectură, urbanism și design. Rezultatele ediției au fost cuantificate prin publicația MdIA vol.2 Peisajul Industrial

⁴³ Țiganea O., Barbieri M., *articol Mina de Idei Anina, 2014 - 2017*, Peisajul industrial Anina: Reprezentări și interpretări patrimoniale, editat de Țiganea O., Pașcu G., p. 7.

⁴⁴ Inițiator Asociația Alba Verde. Partener Primăria orașului Anina. Finanțator Ordinul Arhitecților din România (prin Timbrul de Arhitectură).

⁴⁵ Inițiator Asociația Alba Verde. Parteneri Primăria orașului Anina, OAR Filiala Timiș, Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara, Revista și asociația Zeppelin.

⁴⁶ Inițiator Asociația Alba Verde. Parteneri Primăria orașului Anina, OAR Filiala Timiș, Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara, Revista și asociația Zeppelin, Asociația 'Il Giocattolo' (Brădet - Anina), Asociația Culturală pentru PĂtrimoniul Activ - PACT (Timișoara, al cărui membru fondator sunt), Asociația culturală Atelier NOD (Baia Mare). Finanțator: Ordinul Arhitecților din România (Timbrul de Arhitectură).

Anina: Reprezentări și interpretări patrimoniale; Seminar 'Arhitectura și Fotografia. Fotografia și Arhitectura' în cadrul Institutului de studii avansate New Europe College, București; și Expoziția de fotografie Peisajul Industrial Anina (septembrie 2017, Timișoara).

Ediția nr.4 (iunie - septembrie 2018)⁴⁷ sub tematica Campaniei de inventariere a memoriei locale 'Scoate Anina la Suprafață' s-a concentrat foarte mult pe valorificarea și conștientizarea patrimoniului imaterial, deosebit de valoros al Aninei, tradus prin comunitate, oameni, simboluri și tradiții.

În cadrul acestei ediții a fost implementată seria activităților culturale 'Un Monument/ Un eveniment' (7 - 8 septembrie 2018) ce a inclus expoziții de fotografie, proiecții de filme documentare și trasee ghidate de patrimoniu industrial; realizarea publicației MdIA vol.3, Vizită în comunitate: manifestări ale patrimoniului industrial intangibil din Anina. Totodată această ediție a punctat și scos în valoare o serie de monumente și locuri cu valoare patrimonială ale Aninei ce au fost date uitării:

- Puțul I (CS -II - m - A -10962.01) este de tipul instalație de extracție de suprafață. Mașina de extracție utilizată la Puțul 1 - este clasată ca fiind de importanță națională. Este o mașină de extracție cu 2 tobe acționate cu abur, de putere 1200 CP, cursa maximă de extracție de 750m, masa maximă de încărcare într-o colivie 3050 kg. Aceasta a fost livrată în anul 1911 din Budapesta. În perioada anilor 1965 - 1968 s-au realizat intervenții de reparații în cadrul cărora au fost înlocuite piese de bază ale mașinii.
Se observă că acesta prezintă o importantă particularitate, prin faptul că la înlocuirea mașinii de extracție cu aburi cu mașina electrică, au fost montate încă două molete peste cele existente, ceea ce îi dă instalației o mare valoare tehnică și patrimonială.
- Puțul II (propus prin intermediul studiului istoric spre clasare), denumit Gustav, poziționat în zona centrală a Aninei, în legătură cu gara și calea ferată, ambele monumente istorice de clasa A. Acesta este un punct important pe harta așezării, fiind un reper vizual în momentul în care ajungi la Anina cu trenul sau cu mașina. Prin urmare acesta poate deveni un moment identitar - pion principal în dezvoltarea turistică a orașului.
- Ansamblul Puțului IV (propus prin intermediul studiului istoric spre clasare)
- Gara Anina (CS-II-m-A-10959)
- Centrala termoelectrică, cu turbinele Anina (CS-II-m-A-10969.01)
- Fostul cinematograf
- Casa de cultură, Sf. Varvara, fostul cazinou muncitoresc (CS -II - m - B -1096 5)
- Spitalul Anina, astăzi azil de bătrâni

⁴⁷ Inițiator Asociația pentru Patrimoniu Activ - PACT. Parteneri: Primăria orașului Anina, OAR Filiala Timiș, Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara, Asociația culturală Alba Verde (Alba Iulia), One World Romania la școală (București), Muzeul cineastului amator (Reșița), Tur de arhitectură (OAR Timișoara). Finanțator Ordinul Arhitecților din România (prin Timbrul de arhitectură).

- diverse ansambluri de locuințe și colonii muncitorești

Acestei ediții și întregului proiect, i-au fost acordate premiul secțiunii Evenimentul de arhitectură și strada ca o scenă - Bienala Națională de Arhitectură BNA 2018, și nominalizarea și mențiunea sesiunii Inițiative/Experimente/Viziuni în arhitectură - Bienala Timișoreană de arhitectură BETA 2018.

Fig.36. Publicația Ediția I MdlA, 2014.

Țiganea O., Barbieri M., (ed. de), Scenarii de revitalizare post-industrială prin turism cultural: recomandări ilustrate de intervenție la nivelul fondului construit., Editura Altip, ISBN 978-973-117-504-1, 2014.

https://issuu.com/asociaaalbaverde/docs/anina_mine_of_ideas___2014_

Fig.37. Publicația Ediția II - III MdlA, 2017, Alba Iulia.

Țiganea O., Pașcu G., (ed. de), Peisajul industrial Anina: Reprezentări și interpretări patrimoniale, ISBN 978-973-0-24145-7.

https://issuu.com/asociaaalbaverde/docs/00_mina_de_idei_anina___2017

Fig.38. Publicația Ediția IV MdlA, 2019, Timișoara.

Țiganea O., Pașcu G., (ed. de), Mina de Idei Anina. Vizită în comunitate: manifestări ale patrimoniului intangibil din Anina, ISBN 978-973-0-28944-2.

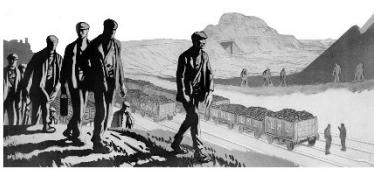
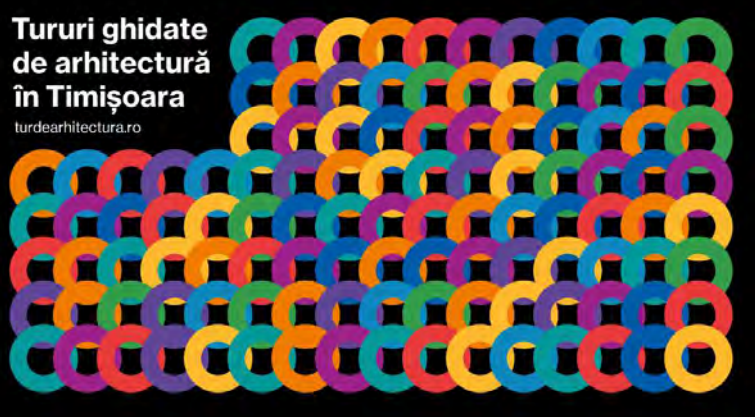
https://issuu.com/asociaaalbaverde/docs/mina_de_idei_anina___vizita_in_comu

Acest proiect a permis echipei multidisciplinare și internaționale aprofundarea conceptului de peisaj cultural industrial și aplicarea analizei pe peisajul orașului Anina, prin urmare am continuat tradiția experimentării economice, sociale, arhitecturale și urbanistice al acestui teritoriu. Totodată prin

intermediul acestui proiect am reușit să dezvolt conceptul de fragment de peisaj⁴⁸ și să-l aplic în cercetarea teritoriului și pe urmă în diplomele dezvoltate împreună cu studenții Facultății de Arhitectură și de Urbanism din Timișoara. Totodată am participat la dezvoltarea noului Plan Urbanistic General al orașului Anina ce pune mai bine în valoare patrimoniul construit și proiectului DALI pentru ‘Restaurarea, conservarea, reabilitarea și punerea în valoare a monumentului de clasă A Ansamblul Puțului 1 Anina’⁴⁹, ce este în etapa de execuție.

Intervențiile de conservare, restaurare și valorificare ale patrimoniului și peisajului industrial sunt dificile, din cauza mai multor factori economici, sociali, dar și din cauza dimensiunilor clădirilor sau ansamblurilor (ce pot fi de fapt și avantaje). Dezvoltarea turismului în Anina și regiune prin fructificarea patrimoniului industrial deosebit de valoros, nu poate înlocui o industrie, dar poate crea oportunități și un timp viitor.

III.5. Proiecte culturale (de scurtă durată) Peisaje despre Mină și Oameni la Brad, Proiect cultural Tur de Arhitectură, Ziua minelor Deschise Petrila.

• Peisaje interioare Despre mină și oameni la Brad • proiect cultural ‘Tur de arhitectură’ • Ziua Minelor Deschise Petrila’	
VA INVITĂM SĂ PARTICIPAȚI ACTIV ÎN CADRUL PROIECTULUI : PEISAJE INTERIOARE DESPRE MINĂ ȘI OAMENI LA BRAD VINERI 13 MAI 2016 LA ORA 14:00 CASA DE CULTURĂ BRAD OBIECTIVE: PROMOVAREA VALORILOR PATRIMONIALE LOCALE ȘI STIMULAREA ACȚIUNILOR CIVICE DE CONȘTIENȚIZARE A ACESTORA DE CĂTRE COMUNITATEA LOCALĂ PRIN DIFERITELE CATEGORII DE ACTORI. PROIECT CULTURAL ÎNȚEAT DE: ASOCIAȚIA PENTRU PATRIMONIUL ACTIV - PACT ȘI SUSTINUT DE PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BRAD, FACULTATEA DE ARHITECTURĂ ȘI URBANISM TIMIȘOARA - UPT. PARTENERI LOCALI: COLEGIUL NAȚIONAL „NIVRAM IANCU” DIN BRAD, ȘCOALA GIMNAZIALĂ „MIREA, CLOSCA ȘI CRISAN” DIN BRAD, ZĂRUL ZĂRĂNDUL DIN BRAD.	Tururi ghidate de arhitectură în Timișoara turdearhitectura.ro

⁴⁸ Fragmentul de peisaj este o noțiune pe care am propus-o spre dezbateră prin intermediul al studiului 3 publicat la nivelul Aninei. Peisajul cultural l-am apreciat ca fiind un mozaic de fragmente supuse, orientate, organizate de către un element sau mai multe elemente determinate relaționate. Acest concept se bazează și pe modul de percepție interioară/ exterioară a așezării respective.

⁴⁹ Proiectul DALI a fost realizat de firma CAPITEL PROIECT. Am participat împreună cu Țiganea O., la realizarea studiului istoric aferent acestui proiect.

În scopul promovării, analizei și cercetării patrimoniului și peisajului industrial a mai fost dezvoltat proiectul **Peisaje interioare Despre mină și oameni la Brad**⁵⁰, de scurtă durată, pentru că nu a primit finanțarea necesară pentru a fi continuat, ca și proiect cultural. Acesta a avut ca scop readucerea în dezbatere a unei zone cu o efervescență deosebită, în ceea ce privește istoria mineritului transilvănean aurifer – Patrulaterul Aurifer, cu zona Zarandului și Bradul ca așezare principală de referință. Acest teritoriu a avut o continuitate istorică a exploatării de mai bine de 2000 de ani - dovadă fiind galeriile romane din zona Ruda Brad - până la urme ale procesului de exploatare și prelucrare, caracteristice perioadei contemporane (situl de prelucrare și exploatare de la Gurabarza). Exploatarea în această zonă a fost închisă în anul 2006.

În Brad și în teritoriul adiacent se păstrează încă elemente importante ale patrimoniului industrial: clădiri ce adăposteau funcțiuni administrative și culturale ale diverselor întreprinderi miniere, diverse tipologii de colonii muncitorești, calea ferată îngustă și mocănița, Muzeul Aurului (printre puținele din Europa), gara, sanatorul de boli pulmonare etc.

Asemeni altor zone aurifere ale României, zona Brad se confruntă cu posibilitatea re-deschiderii activității de exploatare auriferă de către investitori străini, ridicând problema metodelor de exploatare contemporană uneori invazive la nivelul teritoriului și cu implicații directe în probleme de mediu, în modificarea topografiei teritoriale, dar și cu un impact direct în procesul de protejare și conservare a patrimoniului minier local (tangibil și intangibil). Proiectul intenționează să își direcționeze atenția spre o zonă „interioară” la nivel geo-teritorial, izolată față de marile centre urbane, cu un patrimoniu industrial uneori imperceptibil vizual (datorită măturiiilor „interioare” subterane) și cu o comunitate măcinată de problemele „interioare” specifice crizei post-industriale mult prea puțin dezbătute în acțiuni civice și culturale.

Obiective: Proiectul a avut ca obiectiv principal promovarea valorilor patrimoniale locale și stimularea acțiunilor civice de conștientizare a acestor valori de către comunitatea locală, prin diferitele categorii de actori locali implicați în proiect.

Proiectul a intenționat să crească vizibilitatea zonei aurifere studiate (tururi ghidate, broșuri, expoziții tematice etc.). O bună înțelegere și cunoaștere a teritoriului din perspectiva patrimoniului cultural (tangibil și intangibil) poate deveni o strategie de „negociere” a scenariilor de revitalizare

⁵⁰ Proiect cultural inițiat de: Asociația pentru Patrimoniu Activ – PACT și susținut de Primăria orașului Brad, Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara – UPT, Colegiul Național „Avram Iancu” din Brad, Școala Gimnazială „Horea, Cloșca și Crișan” din Brad, Asociația Alba Verde, Parteneriat media cu Ziarul Zarandul din Brad.

Coordonatorul proiectului: Gabriela Pașcu Colaboratori în cadrul proiectului: arh. Oana Țiganea, arh. Diana Belci, arh.urb.Irina Rotaru, psiholog Anca Tiurean, prof. arh.T.O. Gheorghiu, prof. arh. Liliana Roșiu, ing.Cornel Farcaș, arh. Doina Antoniu.

economică într-o manieră sustenibilă.

Acțiuni desfășurate și propuse:

- 1) cunoașterea teritoriului studiat și punerea sa în valoare prin acțiuni de promovare ale patrimoniului cultural.
- 2) acțiuni de stimulare a comunității printr-o implicare activă și participativă la nivel local, cu atenție deosebită asupra tinerilor – viitorii utilizatori ai patrimoniului existent și chiar potențiali promotori. Aceste acțiuni au fost deja începute în anul 2015, prin realizarea cu elevii a unor exerciții de înțelegere a cadrului construit în care trăiesc.
- 3) acțiuni civice care să susțină implicarea specialiștilor de patrimoniu, studenților arhitecți în probleme legate de mediul construit existent al unui teritoriu *intern*, izolat, cu probleme și realități extrem de diferite de mediul urban. Vor exista dezbateri organizate între comunitatea locală, specialiști, studenți, foști mineri sau ingineri din cadrul întreprinderilor miniere și mediul privat.

Chiar dacă această cercetare nu a putut fi continuată ca un proiect cultural național, studenții⁵¹ ai Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara au putut analiza patrimoniul arhitectural al zonei în cadrul seminarului de Evidența Patrimoniului an V și prezenta rezultatele în cadrul unei dezbateri publice organizate la Casa de Cultură al Municipiului Brad în mai 2016. Totodată cercetarea acestui seminar a stat la baza dezvoltării unor lucrări de licență în cadrul uniturilor de Proiectare în context urban și Proiectare în context istoric.

Totodată activitatea desfășurată s-a continuat și cu jocuri, discuții cu elevii clasei a VI Școala Gimnazială Horea, Cloșca și Crișan din Brad (Coordonați de prof. Suciu Angela, prof. Circo Cornelia, prof. Voichița Pașcu) și cu cei ai clasei a XI Colegiul Național Avram Iancu Brad (coordonați de prof.Voronianu Sanda Florina).

⁵¹ Studenții participanți la seminar: Budău Robert, Dogar Vlad, Cojocaru Emilian, Ciobanu Raluca, Poloca Denis, Voica Alexandru, Popa Oana, Marta Adina, Gaia Tiberiu, Garcia Belén, Cosimo Aleo, Avramescu Tudor, Domokos Attila, Catanzaro Andrea, Iancu Felicia Ioana.

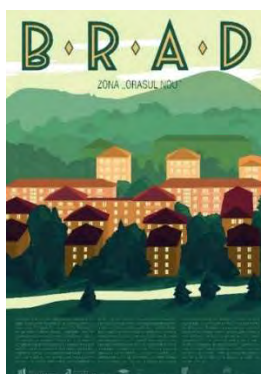

Fig.39. Activități desfășurate cu elevii de la Școala Generală Horea, Cloșca și Crișan din Brad și cu studenții Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara (seminar Evidența Patrimoniului), 2016.

Proiectul cultural **‘Tur de arhitectură’ Timișoara** și proiectul cultural, **Ziua Minelor Deschise Petrila** fac parte din aceeași categorie de proiecte ce au ca scop principal punerea în valoare a patrimoniului construit și a peisajului cultural dezvoltat în zonele urbane.

În cadrul proiectului cultural ‘Tur de Arhitectură’ organizat de OAR Timiș am fost ghid din 2016 - 2019 pentru turul *Orașul și apa. Malurile canalului Bega* (<https://turdearhitectura.ro/ro/tururi/orasul-si-apa/>), împreună cu Laura Anca Herman (2018, 2019). În cadrul acestui tur ce începea de la Uzina Hidroelectrică și până la fostul combinat petrochimic Solventul, au fost organizate 27 de opriri cu explicații în locuri ce marcau evoluția extraordinară a orașului. Aceste opriri punctau poduri și pasarele importante ale orașului, fabrici (de gheață, pălării, chibrituri etc.), mori, palate și parcuri.

Turul ghidat din cadrul proiectului cultural Ziua Minelor Deschise Petrila (<https://ziarulexclusiv.ro/2018/04/28/ziua-minelor-deschise-la-petrila-programul-complet-al-evenimentului/>) a fost un eveniment singular realizat în anul 2018, de asociația culturală Planeta Petrila. Acest tur a punctat locuri și locații ce au legătura cu patrimoniul minier al Petrilei: colonii muncitorești, dezvoltate după principiile orașului grădină lui Ebenezer Howard și preluată bineînțeles în România de la marile companii miniere din zona centrală și de vest a Europei, biserici, școli, puțuri de exploatare etc.

Fig.41. Afișul evenimentului ziua minelor deschise Petrila 2018. Proiectul a fost inițiat de ACV Petroșani în calitate de membru fondator al Asociației Planeta Petrila. Acest eveniment a punctat trecerea ansamblului protejat E.M. Petrila din patrimoniul Societății de Închideri de Mine Valea Jiului în patrimoniul orașului Petrila.

Ambele proiecte au avut un impact important în momentul în care s-au desfășurat fiind apreciate de publicul larg, ce a participat într-un număr semnificativ de fiecare dată. Aceste tururi au avut ca scop educarea comunităților, atragerea atenției asupra importanței patrimoniului local și a tipurilor de intervenții ce pot fi luate în considerare pe diferite categorii de patrimoniu. Ca și ghid aceste tururi mi-au demonstrat cât de puțin din evoluția unui teritoriu este cunoscută de către cei ce îl locuiesc și îl utilizează.

Casa de cultură Steierdorf, locație pentru desfășurarea unuia dintre manifestările din cadrul proiectului 1 Eveniment – 1 Monument, 2018 © Mina de Idei Anina

capitolul IV:

ȘCOLI DE VARĂ ȘI WORKSHOPURI, ACTIVITĂȚI REALIZATE PENTRU A PROGRESA ȘI PENTRU A TRANSMITE

IV.1. În calitate de participant.

De-a lungul celor 13 ani de activitate în scopul și pentru identificarea și valorificarea patrimoniului construit am organizat și am participat la mai multe workshop-uri naționale și internaționale ce au avut ca scop aprofundarea cunoștințelor și interacțiunea cu specialiști din alte părți ale lumii: Un rezultat al acestora, foarte important fiind transferul acestor cunoștințe dobândite spre studenții ce au avut și au deschidere spre tematici ale patrimoniului cultural. În anumite situații acestea au fost organizate împreună cu conferințe pe diverse tematici ale patrimoniului construit sau a diferitelor tipuri de areale urbane și rurale.

IV.1.1. Forumul internațional al Tinerilor Arhitecți Kosice, Slovacia.

Acest forum internațional a avut loc între 15 - 26 iulie 2013, în cadrul evenimentelor dedicate Kosice Capitală Culturală a Culturii. Acesta a fost organizat de Federația Mondială a Tinerilor Arhitecți (FMJA) în parteneriat cu Consiliul Internațional al Arhitecților Francezi (CIAF) - secțiunea franceză a Uniunii Internaționale a Arhitecților (UIA). Tema workshopului a fost *Rendre la riviere a la Ville - Mutation urbaines/ Asumarea râului de către oraș - Mutații urbane*. Acesta a fost completat de un colocviu de două zile inaugurat de Albert Dubler (președinte UIA la momentul respectiv), iar juriul internațional de evaluare a rezultatelor a fost prezidat de Michel Barmaki - secretar general UIA (la momentul respectiv). Arhitecții selecționați au fost din: Andora, Brazilia, Bulgaria, Spania, Hong Kong, Italia, Mexic, Nigeria, Noua Zeelandă, Pakistan, Palestina, Portugalia, Republica Dominicană, România, Siria, Tunisia, Slovacia și Franța. Legăturile realizate prin intermediul acestui forum internațional mi-au permis participarea la concursuri internaționale cu diverși colegi.

La finalul acestui atelier echipa din care am făcut parte a fost premiată cu Recunoașterea specială a orașului Kosice (Special recognition by the City of Kosice).

IV.1.2. ESPON European Observation Network for Territorial Development and Cohesion.

Acest seminar internațional a fost organizat la Bratislava în decembrie 2016, pe tematica *Where are European Cities Heading ? Evidence for a better policy making*. În cadrul acestui seminar am participat la trei sesiuni de lucru: 1. date și unelte de mapare; 2. probleme transfrontaliere și posibile soluții; 3. relații urban - rurale. Ca urmare al acestui seminar cadre didactice ale Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara au fost introduse în baza de date a rețelei europene ESPON și au acces la informații legate de call-uri de proiecte, parteneri din țară etc.

IV.1.3. Workshop 1 și 2, Strategie de Dezvoltare Locală prin Patrimoniu, organizat de ADR Vest și Institutul Patrimoniului din Bavaria, Hofheim in Unterfranken.

În luna mai și noiembrie 2021, ADR Vest împreună cu Institutul Patrimoniului din Bavaria, au organizat două workshopuri, unul parțial online, parțial la Jimbolia și cel de-al doilea la Hofheim in Unterfranken, de instruire și explicare a modului de funcționare a unui sistem KDK de regenerare și finanțare a restaurării obiectelor și ansamblurilor de arhitectură. Acest sistem este aplicat în întreaga Bavarie și este finanțat prin institutul patrimoniului din regiune.

Filozofia KDK este una simplă – *Dezvoltăm împreună patrimoniul cultural* în deplinătatea elementelor sale tangibile și intangibile și *NU legiferarea conceptului de monument, ci explicarea monumentului cu acele caracteristici importante pentru societate va asigura conservarea acestuia pe termen lung* (Tilman Breuer, Institutul Patrimoniului din Bavaria, 1982).

Kommunales Denkmalkonzept Dezvoltăm împreună patrimoniul cultural

Judith Sandmeier: Oficiul de Stat pentru Conservarea Monumentelor din Bavaria

ASPECTE ALE CULTURII MATERIALE ȘI IMATERIALE

Janet Pillai: Cultural Mapping, în: Jeff Cody, Francesco Siravo: Historic Cities: Issues in Urban Conservation, Part IV, 269.

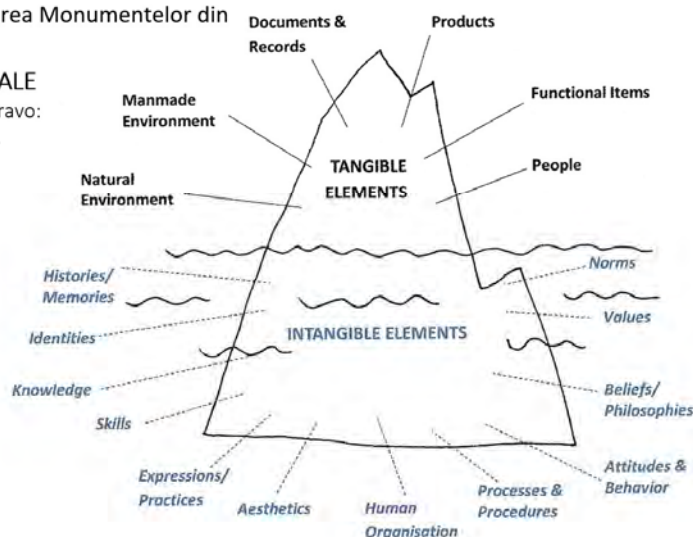

Fig.42. Sursă: Judith Sandmeier (Oficiul de Stat pentru Conservarea Monumentelor din Bavaria).

Acest sistem KDK se bazează pe trei etape, fiecare clar definite și cu roluri egale în funcționarea și implementarea sistemului. Prima etapă este aceea de Colectare, analiză și documentare – ce în final are rolul de stabilire a valorii de monument (la nivelul unui obiect, ansamblu, sit sau așezare). A doua etapă se concentrează pe partea de planificare a intervenției, și include necesitatea de acționare, identificarea punctelor vulnerabile, trasarea obiectivelor și a liniilor directoare, luarea de măsuri și stabilirea proiectelor. Ultima etapă este cea de ofertare, de stabilire a conceptelor de utilizare, de obținere de finanțări și sponsori. Totodată a fost utilizat conceptul de monument municipal, ce nu necesită neapart o recunoaștere legală regională sau națională, dar care este integrat în schemele regionale. La nivelul Bavariei sunt multe astfel de proiecte, ce se află în diverse faze de dezvoltare.

Acest gen de abordare, ar putea funcționa și în contextul intervențiilor într-un peisaj cultural, pentru identificarea, promovarea și valorificarea elementelor patrimoniale.

Kommunales Denkmalkonzept | Integritate în programele de finanțare

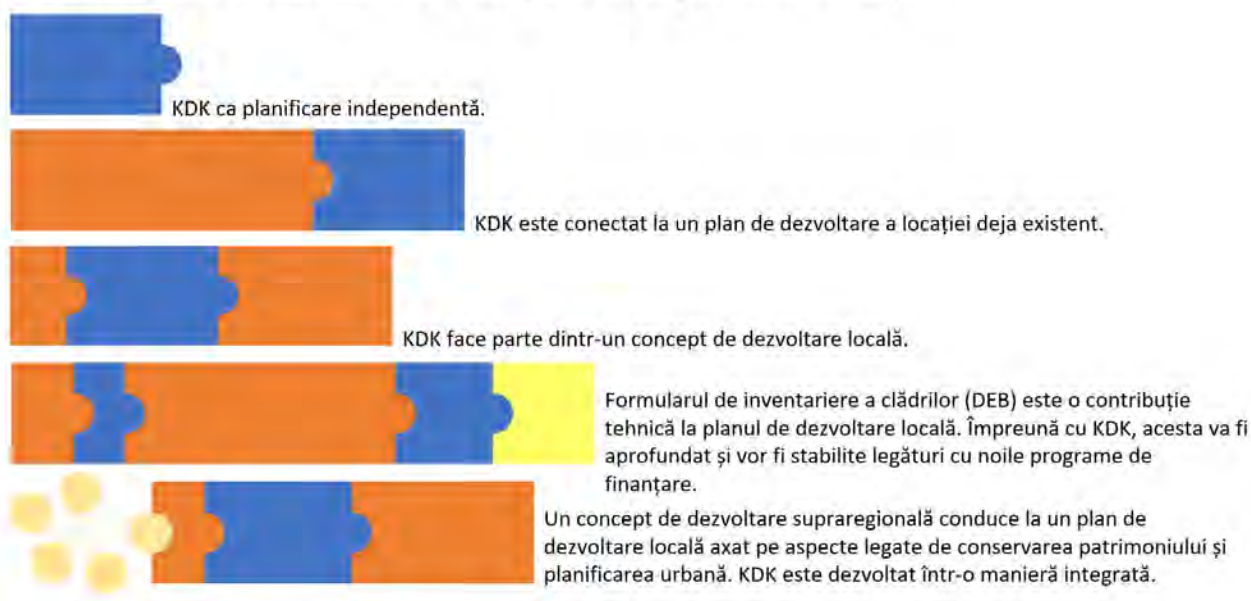

Fig.43. Sursă: Judith Sandmeier (Oficiul de Stat pentru Conservarea Monumentelor din Bavaria).

KOMMUNALES DENKMALKONZEPT | Proiecte

Fig.44. Sursă: Judith Sandmeier (Oficiul de Stat pentru Conservarea Monumentelor din Bavaria).

Situația proiectului la nivelul întregii Bavarii.

Intervențiile alese sunt deosebit de diverse de la restaurarea unei mici gospodării rurale, extinderi, până la intervenții mult mai mari de restaurare a unui ansamblu de biserică fortificată. Genul acesta de abordare a elementelor de patrimoniu și a peisajului poate fi o modalitate foarte bună de întreținere și consolidare a peisajelor culturale tradiționale. Cu ocazia seminarului din Germania, s-a

stabilit o legătură de consultanță pentru proiectul Peisaje Culturale în Banat, prin intermediul domnului Dr. Thomas Gunzelmann, BLfD (Institutul Patrimoniului din Bavaria).

<http://developing-through-heritage.eu/workshop-i/>

IV.2. În calitate de organizator.

IV.2.1. Seria de workshopuri internaționale FAU (Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara, România) și FA+U (Facultatea de Arhitectură și Urbanism Mons, Belgia).

Au fost organizate în România trei workshop-uri în perioada mai 2017 - mai 2019, ce au avut tematici diferite. Acestea au avut ca principal scop dezvoltarea unor proiecte comune la nivel de licență și master. Aceste întâlniri de lucru au presupus - realizarea de exerciții în echipe comune studenți români și belgieni, realizarea de prezentări, vizite de studiu și expoziții.

1. *Workshop FAUT (Timișoara, România) și FA+U (Mons, Belgia) (mai 2017)*

Tema Regenerare urbană și patrimoniu.

Studii de caz: Arhitectură industrială și arhitectură militară.

Fig.45. Întâlniri FAU – Mons și FAU - Timișoara, Timișoara 2017

2. *Workshop FAUT (Timișoara, România) și FA+U (Mons, Belgia) (mai 2018)*

Tema Regenerare urbană și patrimoniu.

Studii de caz: cetatea Aradului și restaurarea centrului istoric al orașului Mons.

3. *Workshop FAUT (Timișoara, România) și FA+U (Mons, Belgia) (martie 2019)*

Temă: Intervenții peisagere în cetatea Aradului.

În etapa finală, studenții masteranzi de la Masterul 1 Patrimoniu din Mons au dezvoltat proiecte

pe Cetatea Aradului, iar la partea de jurizare finală a proiectelor am participat, fiind trei zile intense de discuții și prezentări.

Fig.46. Jurizare proiecte Master 1 și 2, FAU Mons, 2019

IV.2.2. Școala de vară de restaurare ‘Casa cu Har’, Topârcea, jud. Sibiu, finanțată de Uniunea Arhitecților din România (2016, 2017), Ordinul Arhitecților din România prin The Princes Foundation (2018, 2019, 2020, 2021). Partenerii proiectului sunt Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara și Primăria Ocna Sibiului.

Școala de vară de restaurare Casa cu Har a luat ființă în vara lui 2015, când Asociația pentru Patrimoniu Activ - PACT și-a luat dificila sarcină de a restaura o frumoasă casă tradițională din satul Topârcea, jud. Sibiu. Casa fusese abandonată de 30 de ani la momentul respectiv și se afla într-o stare foarte avansată de degradare. În această casă s-a născut și a copilărit o personalitate emblematică a zonei Teofil Părăian (erudit călugăr ortodox, orb din copilărie). Coordonarea școlii de vară este realizată prin intermediul Asociației PACT⁵² (2015 – în prezent) și Asociației Monumentum, arh. Eugen Vaida (până în 2019).

Acestă gospodărie a devenit obiect de studiu pentru studenții ce au dorit să învețe ce înseamnă restaurarea unei case tradiționale dintr-o zonă rurală. Se află în satul Topârcea, comuna Ocna Sibiului la intersecția Uliței lui Pavel cu Strada Mică. Scopul restaurării este salvarea ei și transformarea într-o casă memorială cu un centru de studiu dedicat salvagădării patrimoniului rural. Din 2015 până în prezent, vară și uneori toamna, casa și curtea au devenit scena unei școli de restaurare, unde studenți în principal de la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din Timișoara (dar și din Cluj și Iași), au învățat meșteșug prin intermediul profesioniștilor ce i-au coordonat, meșterilor locali, dar au interacționat și cu comunitatea din zonă.

În cadrul școlii de vară pe lângă coordonatorii de ateliere și-au adus aportul istorici, sociologi, urbaniști, teologi, ingineri, regizori, filologi ce au studiat și au lucrat împreună cu studenții pentru o mai

⁵² Echipa de coordonare din partea Asociației PACT: arh. Gabriela Domokos - Pașcu, arh. Diana Belci, arh. T.O. Gheorghiu, arh. Adrian Bancoș, arh. Alexandru Todirică.

bună înțelegere a contextului - peisaj generator de patrimoniu rural.

Broșura proiectului până în 2019 poate fi parcursă pe platforma issuu.

https://issuu.com/supersten/docs/print_final_brosura

Fig.47. Gospodăria în anul 2014, înainte de prăbușirea șurii mari. În prezent gospodăria este alcătuită din casă, șura mică, fântâna, curtea, grădina și ruina șurii mari.

Prima ediție a școlii de vară a avut loc în vara lui 2015. Cu această ocazie a fost realizat primul relevu al casei, precum și primele analize legate de localitate și istoria sa. Cu acest prilej, au avut loc, primile intervenții de urgență și anume: reapezarea țiglelor pe casă, protejarea șurii mici cu o prelată și începând vegetației care crescuse în pereți casei. Această primă școală de vară a fost coordonată de prof. dr. arh. Teodor Gheorghiu și arh. Dan Idriceanu.

În 2016 la a doua ediție, studenții au pus prima dată mâna pe unelte și au continuat lungul proces de conservare și protejare a casei din Topârcea. Aceștia au fost împărțiți în trei echipe numite sugestiv: mortar, lemn și țiglă, fiecare intervenind punctual asupra problemelor grave cum ar fi: consolidarea soclului casei, consolidarea podului și a prispelor și consolidarea șopronului care se afla în pericol iminent de colaps. Șura mare, unde pe vremuri erau adăpostite vitele familiei Pârșian, s-a prăbușit probabil în 2013. Primele acțiuni au fost acelea de curățare a sitului și recuperarea materialelor care vor putea fi refolosite la consolidarea construcțiilor conservate. Prin intermediul acestei ediții s-au numărat regiștrul Nicolae Mărgineanu, care a realizat un scurtmetraj împreună cu studenții, socioloaga Dana Diminescu, profesor la Télécom Paris și filoloaga Raluca Bodeoc.

La finalul primei ediții studenții au învățat să lucreze cu mortar, să facă chertăn și să consolideze o gură afiată în stare de precolaps, salvând-o practic de la o dispariție iminentă.

Mortar

Intervenția s-a concentrat pe zona de soclu și cornișă a casei care se afla într-o stare avansată de degradare. Voluntarii au învățat să facă mortar tradițional amestecând nisip, apă și var. După curățarea parțială a rosturilor de mortar dintre cărămizi și reapezarea pietrelor căzute din soclul casei, au pregătit suprafața și au tencuit soclul. În ajutorul lor a venit meșterul local Marius Băgdănel, care a participat și la primele lucrări de consolidare ale casei din 2015.

Lemn

Atelierul central al activității din acest an a fost reprezentat de conservare, consolidare și restaurarea elementelor de lemn. În cazul Șurii Mici a fost necesară re poziționarea elementelor structurale (stâlpi), înlocuirea capetelor putrede ale grinzilor, îndoirea prinderilor de lemn, consolidarea șarpantelor prin completări sau înlocuiri de elemente. La nivelul casei s-a intervenit pe zona grav deteriorată de deasupra prispelor unde au fost înlocuite toate elementele de lemn putrede din cauza intemperiei. În ambele șarpante au fost bătute șipci noi.

Țiglă

Pentru a stopa degradarea accelerată în care cele două șarpante se aflau, a fost necesar realizarea unui atelier de țigle, care avea ca scop obligatoriu evitarea infiltrațiilor de apă provenită din ploii și zăpezii. Astfel că după o introducere teoretică în modul de poziționare a țiglelor tradiționale prezente în regiune, cunoștințele au fost aplicate prin re poziționarea și completarea țiglelor pe o nouă structură de șipci. În plus, a fost organizată o excursie la Țigăria de la Apoa, unde voluntarii au învățat procedeele tradiționale de realizare a țiglelor.

Fig.47. Situația casei în 2016 și tipurile de ateliere de lucru realizate.

2017
24 iulie - 06 august

Ediția a treia a școlii de vară a fost finanțată parțial de Uniunea Arhitecților din România și de o serie de donatori privați fideli proiectului. Atelierele din acest an au purtat aceluși nume sugestiv ca în 2016: Mortar, Prisă și Poartă. Aceste ateliere au presupus restaurarea unei fațade laterale și a cornișei fațadei principale, care a însemnat inclusiv rețesere de zidărie și înlocuiri pe anumite porțiuni deteriorate, restaurarea prispei aflate în stare de pre-colaș, inclusiv rețeserea și completarea unor porțiuni de zid din subsol și restaurarea porții de acces în curtea casei. Fiecare intervenție s-a făcut utilizând materiale și tehnici tradiționale, cu păstrarea a cât mai mult din materialul original. Acolo unde materialul original era foarte degradat, s-a preferat înlocuirea sa pe porțiuni, prin chertări complicate și păstrarea de martori, tocmai pentru a se sesiza diferența între nou și vechi.

Toate atelierele practice au fost completate de discuții privind tipul de intervenție, tehnica utilizată, principiile contemporane ale restaurării. În acest mod, studenții au aplicat în mod practic, teoriile învățate în cadrul cursurilor de restaurare din facultate. Cum coordonatori de ateliere erau și cadre didactice la facultatea de arhitectură, școala de vară a fost o completare ideală a cursurilor teoretice din școală, de care ar trebui să beneficieze cât mai mulți viitori arhitecți. Ca și în anii precedenți, atelierele au fost completate cu prelegeri în clasă de seară și excursii de studiu. Printre invitații din acest an s-au numărat: sociolog Dana Dinulescu, prezentă și în anul anterior arh. Mihail Danciu și pr. Mihail Bobăneș.

Mortar

S-a completat cornișa fațadei dinspre stradă. Voluntarii au rețesat urmele existente, după care s-au confectionat un saion. Cu acest șablon s-a trasat și completat cornișa, realizată din mortar de var și nisip. În același timp s-a fost curățată, completată prin rețeseri de zidărie și tencuită fațada dinspre vechea gură prăbușită. O provocare a fost reproducerea vechii tencuieli, cu un aspect de caldru vechi, care s-a făcut prin multiple încercări. În același timp, în scop didactic, au fost păstrat martori din tencuiala veche pe fațadă.

Prisă

Din cauza nivelului avansat de degradare, în special a zidului de sprijin a structurii de lemn s-a luat decizia ca toată prispa să fie demontată. S-a rețesut zidul de sprijin din cărămidă, au fost înlocuite și completate stâlpii, grinzile și scândurile care compunau prispa. Înlocuirile au fost minime. S-a preferat păstrarea și completarea pe porțiuni mici decât înlocuirea totală pentru a se pierde cât mai puțin material vechi. În același timp a fost completat, inclusiv prin rețeseri punctuale unul din zidurile de susținere ale prispei, care cobora până în pământ.

Poartă

Poarta de acces avea elemente din două etape: o poartă care probabil data din perioada interbelică, dar a cărei material era prea degradat pentru a mai fi păstrat și care se prăbușise între timp și o poartă mai amplă din metal, datând din 1964. În mod normal această etapă n-ar fi fost considerată neapărat valoroasă, dar echipa de proiect a hotărât să restaureze structura de lemn și folie de tablă foarte ruginită, tocmai pentru că ele erau contemporane cu părintele Teofil Părlan și aveau inițialele părinților acestuia.

Fig.48. Situația casei în 2017 și tipurile de ateliere de lucru realizate.

2018
24 iulie - 05 august

Școala de vară și-a continuat al patrulea an de existență, cu un fel amănunțit, acela de a închide anvelopanta casei în care s-a născut părintele Teofil Părlan. Școala a fost finanțată parțial din Tronul de Arhitectură de Uniunea Arhitecților din România, dar mai ales din donațiile câtorva fideli susținători, apropiați ai Părintelui Teofil. Acest lucru a presupus terminarea tencuielii celor două fațade principale, cea dinspre stradă, respectiv una dintre fațadele dinspre curte. În 2018 s-au organizat două ateliere: unul de mortar, care a însemnat inclusiv refacerea ancadramentelor și a detaliilor de ornamentică ale fațadei principale, continuându-se munca din 2016 și 2017, respectiv un atelier de restaurare de tâmplărie. Școala a debutat printr-o vizită în atelierul de tâmplărie tradițională a meșterului Woll Schuster din Mălnăroaie, unde studenții au învățat despre procesul prin care se produce o tâmplărie din lemn, despre tipologie de tâmplărie din zonă, cum se restaurează o tâmplărie veche, etc. În acest atelier au fost refăcute fidel piesele, dispărute complet. În schimb, toate elementele care s-au păstrat parțial au fost conservate și restaurate prin completări minuscule. Astfel s-a încercat salvarea până la ultimul detaliu al tâmplăriei existente, mai ales pentru a accentua, în mod didactic, prioritatea conservării față de restaurare. În mod concomitent cu atelierele de restaurare studenții au participat la mai multe prelegeri printre care cele mai relevante ar fi cele despre urbanism, patrimoniul rural și conservarea sa făcut de arh. Jula Branea și arh. Marius Dănilă, despre comunicare contemporană făcută online de Dana Dinulescu, despre organizarea satului tradițional din Transilvania inclusiv istoria satului Teodorescu făcut de prof. dr. hab. Teodor Gheorghiu.

Mortar

Studenți care au lucrat în echipa de restaurare a fațadei au învățat procedee de producere a mortarului tradițional amestecând apă cu var și nisip, au învățat cum se face aplicarea straturilor suport de tencuială, cum se continuă refacerea cornișei, a ancadramentelor ferestrelor, refacerea tuturor detaliilor de ornamentică dispărute de pe fațadă. În fapt au fost refăcute fațadele care mai reprezentativ, cea dinspre stradă și cea dinspre grădini, ambele vizibile din exterior.

Tâmplărie

Ferestrele casei care încă au supraviețuit, au fost curățate, s-au făcut înlocuiri unde lemnul era prea deteriorat pentru a fi păstrat, apoi acestea au fost tratate. Pentru continuarea suprafeței s-au făcut chertări, peste care au venit straturile de grund și vopsea. Ulterior acestor procedee, a fost aşezată sticla în noile cadre astfel obținute. Au fost recuperate toate elementele vechi de închidere din metal, care au fost curățate de rugină și aplicate noilor ferestre. Studenții au înțeles astfel întreg procesul de producere și de restaurare a unei tâmplărie tradiționale.

Fig.49. Situația casei în 2018 și tipurile de ateliere de lucru realizate.

Fig.50. Situația casei în 2019 și tipurile de ateliere de lucru realizate.

Ultimul workshop a avut loc în vara anului 2022, când s-au realizat mai degrabă lucrări de întreținere, urmând ca în 2023, să fie realizate ultimele lucrări de restaurare și casa să fie deschisă

publicului și desfășurării de evenimente relaționate cu meșteșugul tradițional.

Fig.51. Situația gospodăriei Topârcea, la finalul workshopului iulie 2022.

IV.2.3. Ateliere de patrimoniu industrial Mina de Idei Anina, jud. Caraș – Severin.

În cadrul proiectului Mina de Idei Anina, au fost organizate mai multe ateliere de lucru cu studenți, în special de arhitectură, urbanism, geografie sau design. Scopul acestora a fost de a educa și a pregăti viitori specialiști în a interveni corect asupra elementelor de patrimoniu industrial și asupra peisajului industrial.

În acești patru ani de workshop-uri am concluzionat că în România (participând studenți din Timișoara, București, Cluj), există cu siguranță o problemă în educarea tinerilor în înțelegerea patrimoniului industrial, din punct de vedere istoric, arhitectural, tehnic și urbanistic. Aceste workshopuri au avut și consider că și-au atins rolul de a transmite mai departe cunoștințele echipei de coordonare a proiectului formată din arhitecți, urbanisti, sociologi, fotografi și istorici, ce lucrează în domeniul patrimoniului industrial.

Aceste workshopuri împreună cu alte acțiuni realizate de către echipa de proiect (tururi ghidate de arhitectură, filme, expoziții de fotografie și de arhitectură, proiecte de revitalizare a Puțului 1 Anina) au reușit să fundamenteze intervențiile prezente ce au loc la Anina, și să atragă atenția asupra unor elemente valoroase din perimetrul peisajului cultural al Aninei (Puțul IV, Puțul II, Cinematograful, Termocentrala electrică, gara, coloniile muncitorești).

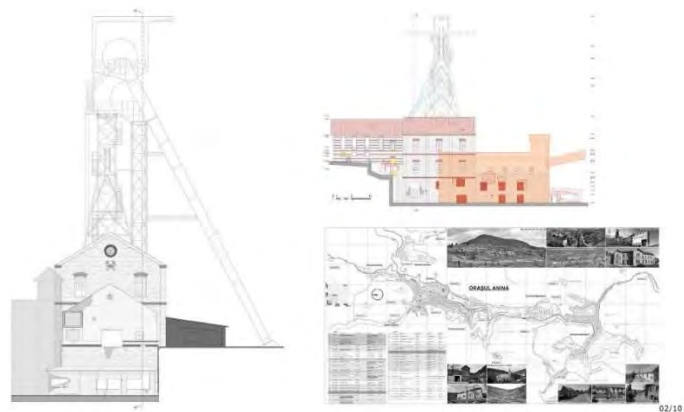

Fig.52. Consultanță proiect restaurare și întocmire DALI Muzeu Pușul 1 Anina, 2016, Atelier PAU.

Fig.53. Afiș de prezentare al atelierelor de lucru Proiecție cartată pe școala din Steierdorf, 2015.
– Anina postindustrială, 2015.

Fig.54. Panou câștigător premiu Bienala Națională de Arhitectură 2018.

Fig.55. Afiș de prezentare al atelierelor creative pentru patrimoniul industrial Anina, 2016.

Unele dintre aceste proiecte și activități au fost recunoscute prin intermediul unor premii, burse, granturi, ceea ce accentuează și mai mult nevoia de continuare a cercetării și practicii în domeniul patrimoniului și al peisajului cultural.

IV.3. Premii, granturi și burse.

Premiul Europa Nostra, proiectul Ambulanța pentru

Grant pentru participarea la European Mining Heritage Network (Belmez, Spania), 2019. EFAITH (European Industrial

Nominalizare Bienala de Arhitectură Timișoara, BETA 2018, Proiectul Mina de Idei Anina. Instituția emitentă: Ordinul Arhitecților, Filiala Timiș

Monumente, 2020

Categoria educație, formare și
conștientizare

Coordonator proiect general:

Asociația Monumentum (arh.

Eugen Vaida) în parteneriat cu

Asociația

PACT, coordonator asociația

PACT arh.Diana Belci, asistent

de proiect: Gabriela Pașcu

(președinte Asociația PACT).

and technical heritage

volunteers and voluntary
associations).

Nominalizare Bienala

Națională de

Arhitectură

Instituția emitentă:

Uniunea Arhitecților din
România

Categoria Evenimente de
arhitectură și Strada ca o
scenă

Proiect *Mina de Idei*

Anina (ediția 2018) .

(echipă proiect: Pașcu

Gabriela, Oana Țiganea,

Ovidiu Micșa, Marius

Barbieri)

Mențiune Bienala de Arhitectură Timișoara, BETA 2018

Instituția emitentă: Ordinul

Arhitecților, Filiala Timiș

Categoria Inițiative/

Experimente/ Viziuni în
arhitectură

Proiect *Mina de Idei Anina*

(ediția 2018) .

(echipă proiect: Pașcu

Gabriela, Oana Țiganea,

Ovidiu Micșa, Marius

Barbieri)

Premiu (ex aequo) Bienala Națională de Arhitectură

Instituția emitentă: Uniunea Arhitecților din România
Categorii Evenimente de arhitectură și Strada ca o scenă
Proiect *Mina de Idei Anina* (ediția 2018) .
(echipă proiect: Pașcu Gabriela, Oana Țiganea, Ovidiu Micșa, Marius Barbieri)

Gala Națională a voluntarilor. Finalist, 2019

Ambulanța pentru Monumente Banat implementat de Asociația pentru Patrimoniu Activ - PACT pentru desfășurarea de activități de voluntariat în comunitate, în domeniul Artă și Cultură.
coordonator proiect: arh. Diana Belci asistent de proiect: arh. Gabriela Pașcu

Bursa „Sabin Nicolae Dancu” , 2019

Instituția emitentă: Ordinul Arhitecților din România, Filiala Timiș
Această bursă este acordată pentru promovarea temelor de arhitectură inspirate din mediul tradițional.

Special Recognition by the city of Kosice

Al 11 Forum al Tinerilor Arhitecți Kosice 2013, organizat de Federația Mondială al Tinerilor Arhitecți (FMJA), în parteneriat cu Consiliul Internațional Al Arhitecților Francezi (CIAF) și Uniunea Internațională a Arhitecților (UIA)
<http://www.uia-architects.org/en/s-informer/nouvelles/7804#.WHXsm1OLTIU>

Prix CILAC, Jeune Chercheur Paris, France, 2015.

Titlul prezentării: *"Le patrimoine Industriel - Minier Facteur du Développement Territorial. Complexité et enjeux en Roumanie, en comparaison avec la France et la Grande Bretagne".*

Nominalizare Bienala de Arhitectură Timișoara,

BETA 2022, Proiectul

Peisaje Culturale în Banat.

Instituția emitentă:

Ordinul Arhitecților, Filiala Timiș

IV.4. Conferințe și workshopuri ce au facilitat dezvoltarea de rețele internaționale.

Totodată pot fi punctate câteva conferințe, workshopuri și seminarii importante de-a lungul traseului postdoctoral, care au dus la formarea de rețele și echipe internaționale de specialiști și participarea la activități comune.

Congresul Internațional TICCIH XVI “Industrial Heritage in the Twenty - First Century. New Challenges”, Lille, Franța, <u>2015</u>. Secțiunea “Industrial Heritage In Central and Eastern Europe” Titlul prezentării : “Paysages industriels miniers roumains” (Fr)	ESPON (European Observation Network for Territorial Development and Cohesion), Seminar “Where are European cities heading? Evidence for better policy – making”, Bratislava, Slovacia, <u>2016</u>. Participant la sesiunile de training: 1. Date și unelte de mapare; 2. Provocări transfrontaliere și posibile soluții; 3. Relație urban - rural.	International Conference Industrial Heritage – Conservation, Cultural Promotion and intelligent reuse - 4th Edition, <u>2018</u>, Bucharest and Azuga, Romania.
Viena Design Week, <u>2017</u>. Echipă organizare UPT.	Workshop 1 și 2: Strategie de Dezvoltare Locală prin Patrimoniul, organizat de ADR Vest și Institutul Patrimoniului din Bavaria, Timișoara iunie 2021 și Germania, noiembrie <u>2021</u>. Hofheim in Unterfranken, landul Bavaria, Germania. Workshop ce vizează transferul de bune practici	12'th International Conference on structural analysis of Historical Construction, SAHC <u>2021</u>. Barcelona/ online Titlu: <i>Daccian Fortress in Orăștie Mountains: management of heritage structures.</i>

privind instrumentele utilizate

de BLfD pentru a genera

dezvoltare locală bazată pe

patrimoniul, prin utilizarea

Strategiilor KDK (Strategii de

dezvoltare locală prin

Patrimoniul).

Proiect Cantina MV – Centru de competențe, proiect dezvoltat împreună cu studenții din cadrul Atelierului de Intervenții pe patrimoniu an V, coordonat împreună cu conf.dr.arh. Bogdan Demetrescu.

Imagine realizată de stud. Mihai Crăciun și Diana Dumescu.

capitolul V:

ACTIVITATE DIDACTICĂ ASOCIATĂ DOMENIULUI PATRIMONIULUI ȘI PEISAJULUI CULTURAL

În cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism, Timișoara sunt cadru didactic titular la o serie de activități didactice: cursuri⁵³, seminarii⁵⁴ și proiecte⁵⁵, ce au fost și sunt în continuare orientate sau conexe domeniului de patrimoniu arhitectural și peisaj cultural.

Activitatea didactică din domeniul de arhitectură a fost completată în ultimii doi ani (2020 – prez.), de activitate didactică în cadrul Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Științe Politice, Filozofie și Științe ale Comunicării, Departamentul de Științe Politice, cursul și seminarul din ciclul licență, anul III – Dezvoltare și Planificare Urbană.

V.1. Cursuri și seminarii.

- Curs Istoria Arhitecturii și Istoria Urbanismului (Licență Arhitectură Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Universitatea Politehnica Timișoara).

În cadrul cursurilor Istoria Arhitecturii anul I și Istoria Urbanismului anul II am continuat într-o anumită măsură activitatea domnilor profesori arh.Smaranda Bica și arh.T. O. Gheorghiu, cărora am avut șansa să le fiu asistentă. Cursul de Istoria Arhitecturii prezintă evoluția modurilor de adăpostire a omului și de evoluție al arhitecturii din perioada preistorică până la finalul perioadei Antice. Cursul de Istoria Urbanismului prezintă evoluția așezărilor umane de la începuturile acestora și până la finalul Evului Mediu. Cele două cursuri se completează reciproc, studenții pornind de la evoluția obiectului și ansamblului de arhitectură, ajungând apoi la înțelegerea regulilor de dezvoltare al unei așezări și al modului în care acestea funcționează.

Ceea ce unește discursul din spatele acestor două cursuri este foarte mult înțelegerea contextului, din perspectiva geografică, climatică, politică și economică, adică al peisajului determinant ca apariție și evoluție. Accentul în cadrul acestor cursuri este pus pe înțelegerea cauzei și al efectului, arhitectura și urbanismul fiind învățat prin prisma identificării elementelor din context - cauză și interpretarea efectelor produse de acestea. În felul acesta consider că studenții pot înțelege mult mai bine legăturile dintre geografie, materiale de construcții, climă, mod de dezvoltare urbană, tipologii de locuințe, elemente de artă și spiritualitate.

Seminariile cu care sunt asociate aceste două cursuri punctează încă o dată acest aspect. Seminarul de istoria arhitecturii anul I urmărește tocmai analiza contextului și rezultatul caracteristicilor

⁵³ Istoria Arhitecturii Antice an I (Licență Arhitectură, 2018 - 2022), Istoria Urbanismului (Licență Arhitectură, 2017 - 2022), Evidența Patrimoniului an V (2015 - 2016), Metode de cercetare în restaurare (master RRP An I, 2021 – prez.), Metode și tehnici inovative de analiză a intervențiilor de patrimoniu și Cercetare Îndrumată anul II Master RRP).

⁵⁴ Seminar Restaurare an 4 (2016 – în prezent); Seminar Evidența Patrimoniului an 5 (2012 - 2016); Seminar Istoria Urbanismului an 2 (2017 – în prezent); Seminar Istoria Arhitecturii an 1 (2017 - 2020); Seminar Arhitectură Comparată an 5 (2018 – în prezent);

⁵⁵ Proiectare de arhitectură 9/10 (2021 – în prez.) ; Proiect de arhitectură an 3 (2018 – 2021); Proiect de arhitectură an 5 (2011 – 2018); Proiect de restaurare an 5 (2015 – în prez.); Proiect de restaurare an 4 (2015 – 2017) ; Proiectare de licență an 6 (2016 – în prez.); Proiect de restaurare (Master Restaurare și regenerare patrimonială) (2018 – prez.);

acestui transmise obiectului sau ansamblului de arhitectură⁵⁶. Prin activitatea de la seminar sunt urmărite patru aspecte: 1. **Contextualizare** (se urmărește înțelegerea modului în care obiectivul analizat se încadrează în peisajul natural / construit pre-existent, precum și a relației dintre caracteristicile principale ale obiectivului propriu-zis și contextul istoric, politic, socio-economic și cultural al epocii); 2. **Analiză planuri și secțiuni** (se urmărește identificarea principalelor elemente fizice – formale și volumetrice – care alcătuiesc obiectivul analizat, precum și înțelegerea relațiilor care se stabilesc între aceste componente); 3. **Funcționalitate și utilitate** (se urmărește înțelegerea relațiilor care se stabilesc între tipologia activităților desfășurate într-un anumit spațiu și caracteristicile arhitecturale ale acestuia); 4. **Lumină și materialitate** (se urmărește înțelegerea rolului pe care lumina îl joacă în definirea spațială, precum și identificarea soluțiilor constructive și de finisaj utilizate).

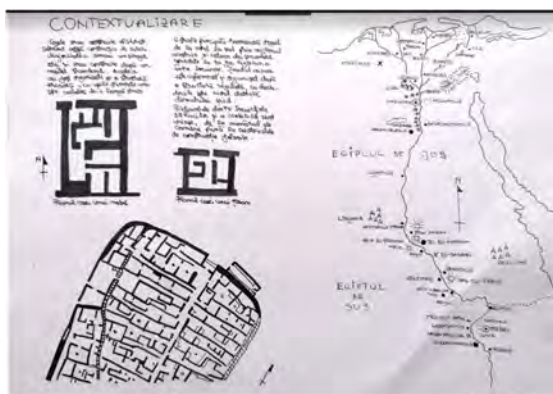

Fig.56. Locuință Egiptul Antic. Planșă contextualizare. stud. Radu Eliza, 2020

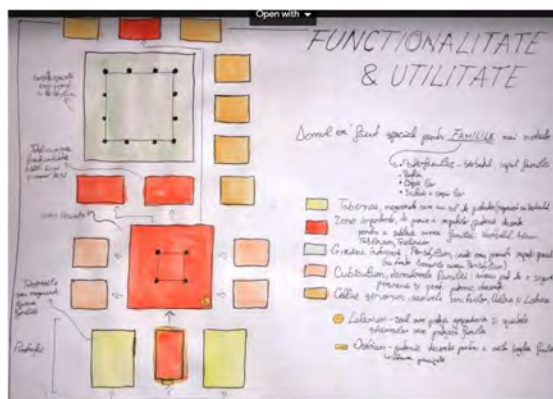

Fig.57. Locuință romană dom. Planșă funcționalitate și utilitate. stud. Petrus Larisa, 2020.

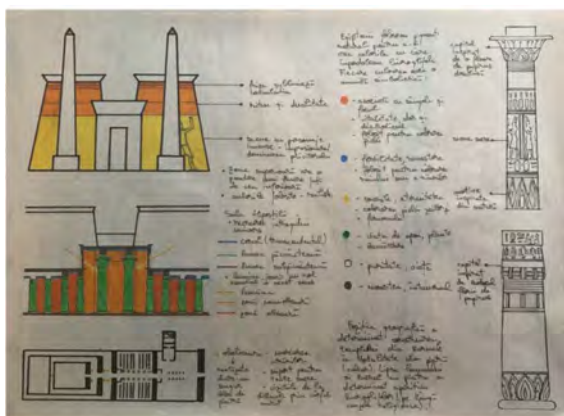

Fig.58. Templul Karnak. Planșă Lumină și materialitate. stud. Naghiu Alexandru, 2020.

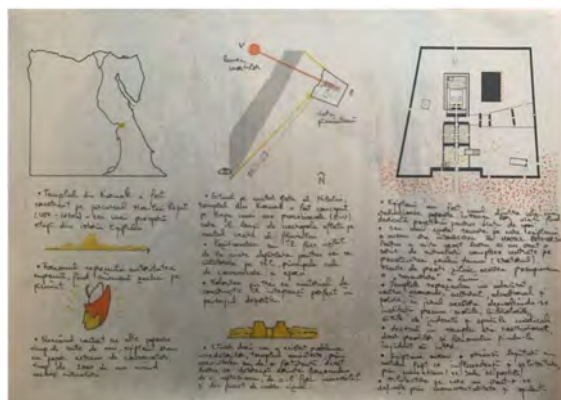

Fig. 59. Templul Karnak. Planșă contextualizare. stud. Naghiu Alexandru, 2020.

⁵⁶ Printre obiectele și ansamblurile de arhitectură din lista de seminar sunt: Așezarea de la Skara Brae, Marea Britanie, Stonehenge, Marea Britanie, Templul megalitic Mnajdra, Malta, Piramida în trepte a lui Zoser, Saqqara, Parthenon, Grecia, Templul din Edfu (Horus), Egipt, Locuinte insiruite in Grecia Antica, Templul din Eridu, Mesopotamia, Villa Rustica - Roma, Vila lui Hadrian, Tivoli, Roma etc.

Prin urmare seminarul de Istoria Arhitecturii îi învață pe studenți modalitățile de analiză ale unui obiect/ansamblu, sit de arhitectură în relație cu contextul și testa capacitatea lor de înțelegere și de identificare al acestor relații.

Seminarul de anul II Istoria Urbanismului, care împreună cu cursul este prima interacțiune a studenților Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara cu acest subiect, duce mai departe și adaptează la nevoile și situația actuală, seminarul *Harta orașelor* dezvoltat în cadrul seminarului coordonat de domnul profesor arh.T.O. Gheorghiu, arh. Mirela Szitar, arh. Sorin Ciurariu și cu mine. În prezent coordonez acest seminar împreună cu colegii Ștefana Bădescu și Mihai Danciu, iar acesta pune în aplicare cunoștințele de la curs, lăsându-i în același timp pe studenți să își testeze capacitățile în dezvoltare de amenajare urbană.

Prin urmare am experimentat cu studenții dezvoltarea unei așezări urbane în diverse etape istorice și în diverse contexte geografice. Anul anterior atenția exercițiului de IU s-a focalizat pe o analiză comparativă între diversele sisteme și principii de parcelare din contexte istorice și temporale diferite, cu implicații importante la nivelul așezărilor umane. S-a pornit de la regulile parcelelor aplicate în contemporaneitate, mergând apoi pe firul istoriei înapoi, în perioada medievală, perioada romană și Egiptul Antic. Pornind de la aceste criterii, studenții au propus câte o parcelare specifică fiecărei etape⁵⁷.

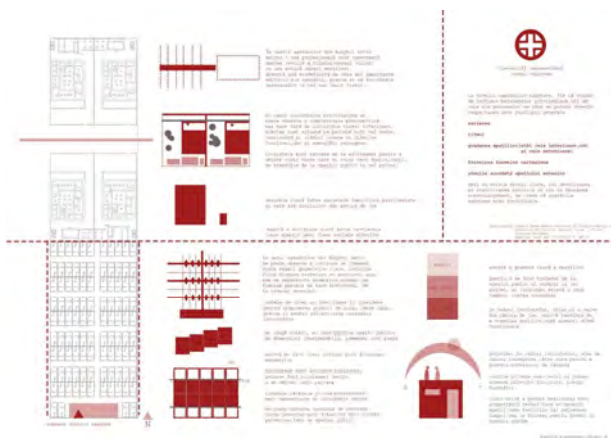

Fig.60. Perioada Egiptului Antic. Naghiu Alexandru, 2021.

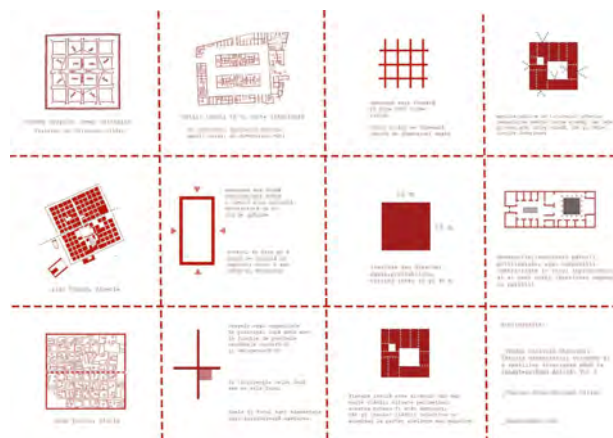

Fig.61. Perioada Imp. Roman Planșa 1. Naghiu Alexandru, 2021.

⁵⁷ S-au luat în considerare aceste principii:

- accesibilitate;
- conformarea fizică a parcelelor / dimensiunea acestora;
- orientarea parcelelor (față de punctele cardinale / față de alte repere existente pe sit);
- amplasarea pe parcelă a locuințelor / retrageri față de limite;
- organizarea internă a parcelei: spații comune publice - spații private;
- organizarea internă a parcelei: spații minerale - spații verzi;
- însoțire / dimensiuni ale parcelelor corelate cu dimensiunile locuințelor (lățime, lungime, regim înălțime).

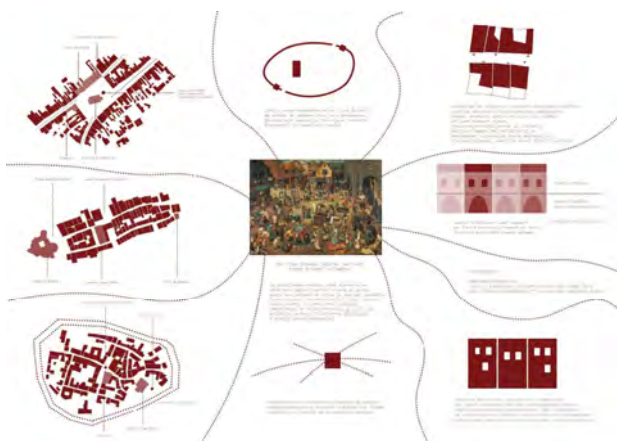

Fig.62. Perioada Evului Mediu Planșa 1. Naghiu Alexandru, 2021.

Fig.63. Perioada Evului Mediu Planșa 2. Naghiu Alexandru, 2021.

- Începând cu anul universitar 2020 - 2021 activez ca și cadru didactic la masterul de Restaurare și Regenerare Patrimonială atât la anul I, cât și la anul II de master la proiectarea de restaurare împreună cu domnul profesor arh.Ioan Andreescu și prof.ing. Marius Moșoarcă și la cursurile opționale Metode de cercetare în restaurare - MCR (la seminar colaborez cu prof.dr.ing. Sorin Herban de la Facultatea de Construcții, UPT) și Metode și tehnici inovative de analiză a intervențiilor pe patrimoniu - MTIAIP. Aceste două cursuri au ca scop formarea și asimilarea metodelor de cercetare (tradiționale și moderne) a monumentelor, ansamblurilor istorice și al contextului construit cu valoare patrimonială pentru punerea lor în valoare și protejarea identității.

Cursurile Metode de cercetare în restaurare (master An I, 2021 – prez.), Metode și tehnici inovative de analiză a intervențiilor de patrimoniu, sunt cursuri opționale în paralel, în cadrul Masterului de Restaurare și Regenerare Patrimonială anul I. Cele două cursuri au parțial elemente comune, fiind structurate pe module de informații, dar modulul II este diferit.

Prima opțiune de curs – tratează și experimentează cu studenții masteranzi tematici precum: Evoluția conceptului de patrimoniu și restaurare, Studiul bibliografic și cercetarea în arhivă, Analiza în context urban/rural. Cercetarea cartografică, Analiza în contextul unui peisaj cultural, Releveul de restaurare. Releveul de degradări, Cercetarea iconografică. Releveul fotografic. Fotogrametria. Scanarea 3D, Cercetarea stratigrafică. Expertiza biologică. Expertiza structurală, Studiul istoric. Studiul arheologic, Filmul documentar. Fotografia experimentală, Redactarea unui articol. Scrierea bibliografiei. Verificarea surselor; iar cea de a doua opțiune de curs aprofundează diverse standarde și proceduri ICOMOS și UNESCO, în ceea ce privește intervențiile pe patrimoniul construit; eficința pe termen lung al intervențiilor, Standarde și tipuri de proceduri din Italia, Franța sau Marea Britanie.

- Cursul Cercetare Îndrumată, Master RRP anul II are scopul de a-i sprijini pe studenți în alegerea unei tematici de disertație, construirea planului de idei, identificarea metodelor de

cercetare pe care ar putea să le utilizeze, cum se redactează corect o bibliografie, cum se selectează sursele, ce înseamnă cercetarea calitativă și cercetarea cantitativă și o ultimă tematică importantă abordată este cum poate fi utilizată o temă de disertație după finalizarea ei.

- Curs Dezvoltare și planificare urbană de la specializarea Administrație Publică (Facultatea de Științe Politice, Filozofie și Științe ale Comunicării, Universitatea de Vest Timișoara).

Colaborarea cu departamentul de științe politice de la Universitatea de Vest din Timișoara a început în anul 2021 și continuă. Cursul de Dezvoltare și planificare urbană face parte din planul de învățământ de la licență anul III. Cursul își propune să ajute studenții în ceea ce privește cunoașterea și înțelegerea conceptelor, practicilor și metodelor de bază din domeniul administrației publice, precum și utilizarea lor adecvată în comunicarea profesională. Totodată se dorește apropierea posibililor angajați din domeniul administrației publice de domeniul arhitecturii și urbanismului astfel încât în viitor să poată înțelege și evalua mult mai bine calitatea proiectelor de arhitectură și urbanism.

V.2. Proiecte.

Proiectare Atelier de Intervenții pe Patrimoniu (an V), Proiect de Restaurare (an V), Proiectare de Licență – Unit Reuse (Licență Arhitectură) an VI și Proiectare de Restaurare (Master Restaurare și Regenerare Patrimonială) an I.

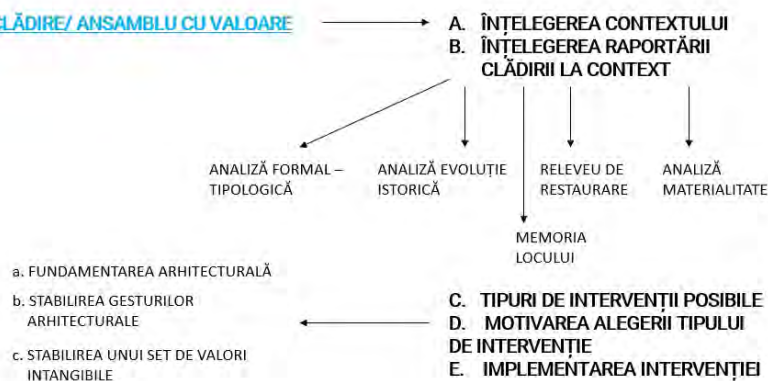
În cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism activez și am activat la mai multe discipline de proiectare, dar în prezent sunt coordonatorul Atelierului de Proiectare – Intervenții pe Patrimoniu și a proiectului opțional de Restaurare, împreună cu arh. Bogdan Demetrescu; și coordonatorul subunitului de licență - Ansambluri, Situri și Peisaje industriale, din cadrul unitului de Intervenții Arhitecturale în context istoric.

În cadrul atelierului de proiectare am corelat tema cu cea de la proiectul opțional de restaurare, pentru un număr de ore dedicat proiectului mai ridicat și pentru o aprofundare a elementelor studiate.

În anul universitar 2021 – 2022, tema de semestrul I s-a referit la intervenția pe un obiect de arhitectură cu valoare patrimonială, dar nu clasat, care să îi apropie pe studenți de problematica practicii restaurative, fără a avea toate impunerile prevăzute prin legea monumentelor istorice. Obiectul de studiu a fost ansamblul Facultății de Hidrotehnică din Timișoara, amplasat pe malul canalului Bega, cu un proiect inițial al arhitectului Laszlo Szekely. Semestrul al II – lea, a fost corelat cu proiectul opțional, iar studenții au intervenit pe un obiect de arhitectură clasat – monument de clasa B, Fosta Cantină a Universității Politehnica, proiectată de arhitectul Duiliu Marcu.

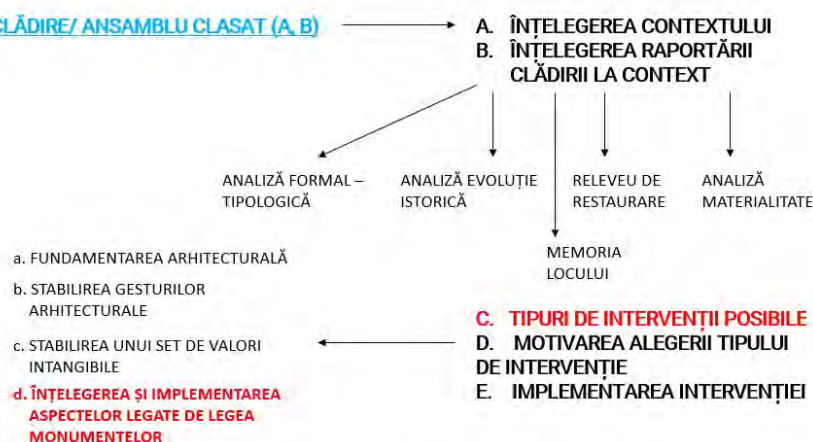
În cadrul ambelor semestre s-a urmărit o structură asemănătoare, în ceea ce privește tema de proiectare, dar cu specificitățile date de obiectul de arhitectură clasat sau nu.

PROIECTARE 9 – SEM I

INTERVENȚII PE O CLĂDIRE/ ANSAMBLU CU VALOARE PATRIMONIALĂ

E1. COMPONENTA ARHITECTURALĂ ȘI RESTAURATIVĂ	E2. COMPONENTA TERITORIALĂ	E3. COMPONENTA SOCIALĂ	E4. COMPONENTA ECONOMICĂ	E5. COMPONENTA SUSTENABILĂ	E6. COMPONENTA DE EDUCATIE
--	----------------------------	------------------------	--------------------------	----------------------------	----------------------------

PROIECTARE 10 – SEM II

INTERVENȚII PE O CLĂDIRE/ ANSAMBLU CLASAT (A, B)

E1. COMPONENTA ARHITECTURALĂ ȘI RESTAURATIVĂ	E2. COMPONENTA TERITORIALĂ	E3. COMPONENTA SOCIALĂ	E4. COMPONENTA ECONOMICĂ	E5. COMPONENTA SUSTENABILĂ	E6. COMPONENTA DE EDUCATIE
--	----------------------------	------------------------	--------------------------	----------------------------	----------------------------

În cadrul temelor s-a ținut cont de Declarația de la Leewarden 23.11.2018 cu privire la reutilizarea adaptivă a patrimoniului construit, ce pune accent pe relația posibilă dintre patrimoniu și arhitectura contemporană, ce ar trebui să se bazeze pe un dialog reflexiv între trecut, prezent și viitor; pe o abordare multidimensională și teritorială și pe o abordare individuală bazată pe cunoașterea obiectului, ansamblului și al contextului patrimonial. Totodată Declarația de la Davos a fost document important de referință, ce pune accentul pe 'constelația' de actori și elemente ce duc la intervenții calitate la nivelul patrimoniului: cunoașterea contextului și a locului, guvernanta, funcționalitatea, diversitatea utilizărilor și a grupurilor de utilizatori, estetica arhitecturală, grija pentru mediul înconjurător și sustenabilitate energetică și economică.

Pe baza acestor teme au rezultat unele proiecte foarte bune, cum este cel al studenților Ionce Andreea, Nechifor Casiana și Vlaic Alin, din semestrul I ce a dezvoltat o modalitate de dialog coerentă

EXPERIMENTAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN CONTEXTUL PEISAJULUI CULTURAL în relație cu clădirea principală existentă a hidrotehnicii.

Fig.64. Proiect sem. I Atelier Intervenții pe patrimoniu, stud. Ionce Andreea, Nechifor Casiana și Vlaic Alin

Sau în semestrul al II, cand proiectele au fost duse mult mai departe la nivel de detaliu, realizându-se inclusiv decopertări în locuri clar stabilite ale clădirii existente, pentru identificarea materialelor, stratificațiilor și a problemelor.

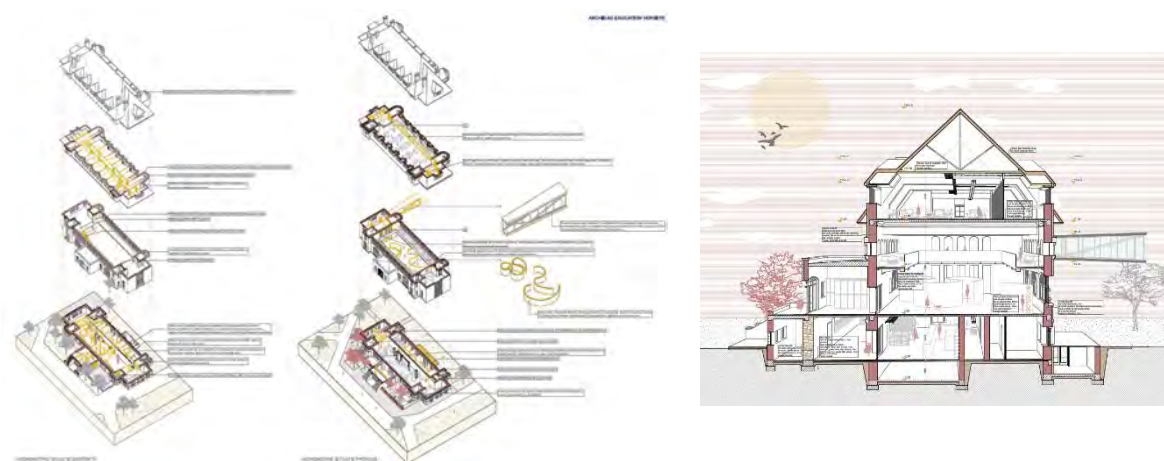

Fig.65. Proiect sem. II Atelier Intervenții pe patrimoniu, Stud. Rădoi Oana, Carla Herlo, Alexandru Măgdaș

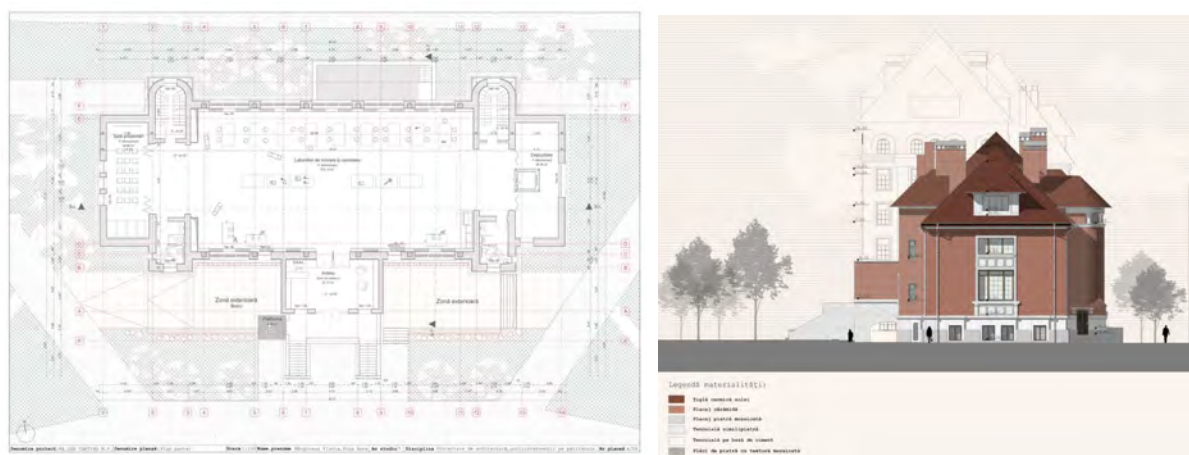

Fig.66. Proiect sem. II Atelier Intervenții pe patrimoniu Stud. Mărginean Flavia, Popa Anca

Fig.67. Proiect sem. II Atelier Intervenții pe patrimoniu, Stud. Diana Dumescu, Mihai Crăciun.

Aceste ultime trei proiecte au transmis prin propunerile lor faptul că echipele de studenți au înțeles clădirea istorică și contextul ei; au reușit să dezvolte un concept arhitectural și funcțional coerent; o exprimare corespunzătoare a conceptului prin grafică și o rezolvare corectă a detaliilor tehnice. Cu aceste proiecte ale studenților va fi organizată o expoziție în toamna acestui an.

Proiectarea de restaurare de la Masterul de Restaurare și Regenerare Patrimonială, am coordonat-o împreună cu domnul prof.arh. Ioan Andreescu și prof.ing. Marius Moșoarcă în ultimii trei ani. Activitatea mea s-a concentrat în principal pe studenții de anul I, sem. 1 și 2. Temele studenților de master se întind pe trei semestre de studiu, putând fi în felul acesta dezbătute și dezvoltate toate fazele unui proiect de restaurare.

În ultimii trei ani ansamblurile de arhitectură abordate au fost: Ansamblul Mănăstirii Bezdin, din județul Arad, Ansamblul Conacului Banloc, jud. Timiș și Biserica fortificată Apoș, jud. Sibiu. Proiectele studenților de master sem. I 2021 – 2022 au trecut prin etapă de analiză a contextului – Valea Hârtibaciului, sat Apoș, analiza ansamblului bisericii fortificate Apoș, realizarea unui relevu geometric și fotogrametriei, realizarea relevuului de degradări arhitecturale și structurale, ultima fază a semestrului fiind aceea a dezvoltării unei ipoteze critice și a unui concept strategic și arhitectural de restaurare și refuncționalizare a bisericii.

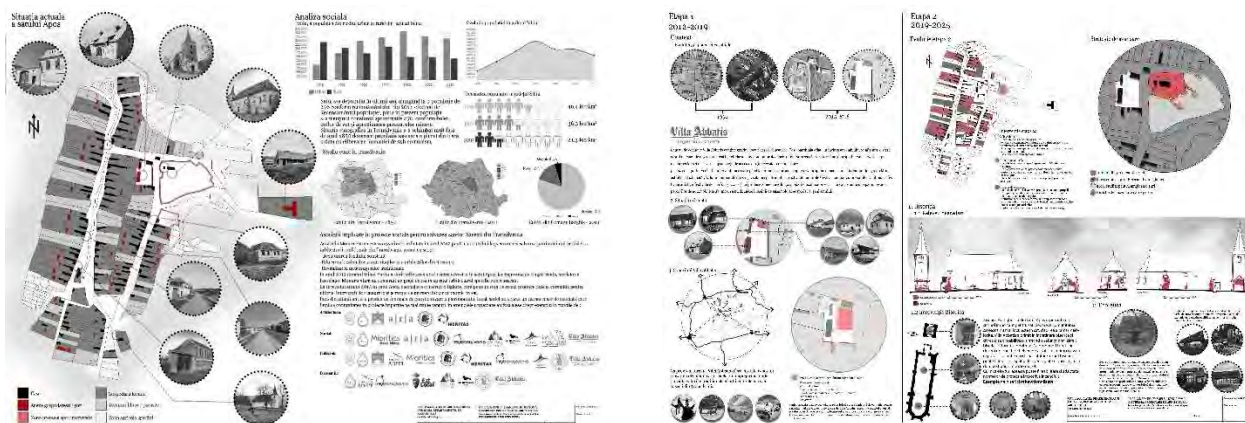

Fig.68. Fragmente din proiectele echipei de studenți an I 2021 – 2022 (Alexandra Frățiman, Andreea Sima, Stănilă Laurențiu, Oana Trif, Cristina – Maria Pătrașcu, Larisa Petruse, Marius Mozoru, Porumb Ana- Maria, Roseti Tamara).

V.3. Diplome (Unit Proiectare în context istoric și Proiectare în context urban) și disertații (Master Restaurare și Regenerare Patrimonială).

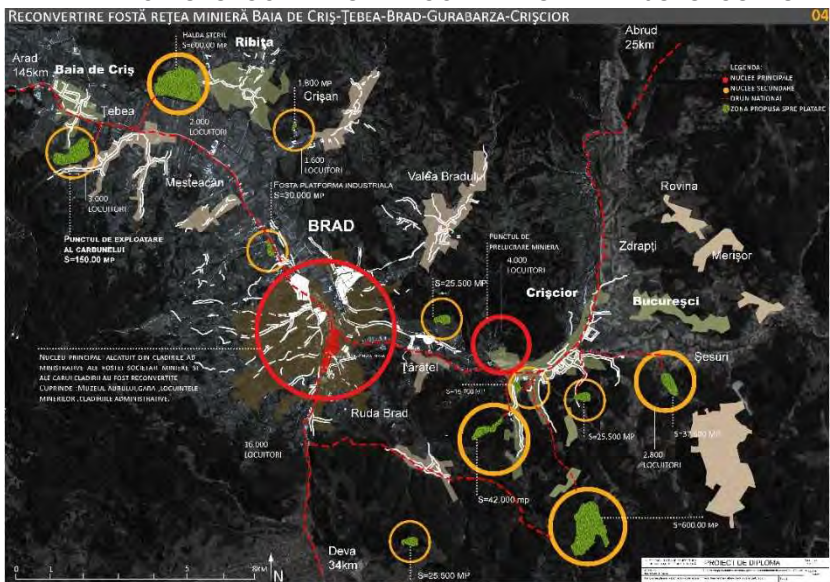
Totodată una dintre activitățile importante din cadrul facultății este coordonarea de diplome și de disertații. Coordonez proiecte de diplomă în cadrul unitului de intervenții arhitecturale în context istoric din 2014 (subunitul de Ansambluri, Situri și Peisaje industriale), și proiecte de disertație în cadrul Masterului de Urbanism și Masterului de Restaurare și Regenerare Patrimonială din 2019. Majoritatea acestor proiecte au avut ca temă intervenții în situri industriale sau analiza și înțelegerea unui peisaj cultural valoros.

Prin intermediul acestora am implicat studenți și studenți masteranzi în cunoașterea unor teritorii și studierea unor ansambluri și situri mai speciale. Un exemplu este proiectul Microintervenții în peisajul cultural al Patruleterului Aurifer (licență arhitectură), în cadrul căruia au fost implicați patru studenți. Despre proiect am publicat un articol *The Gold Quadrilateral* în cadrul TICCIH Bulletin nr.86, 4th Quarter, 2019; sau lucrarea de disertație Metodologie de intervenție în cadrul fragmentelor de peisaj. Sit-urile arheologice UNESCO Costești, Cetățuie și Blidaru (sat Costești, comuna Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara).

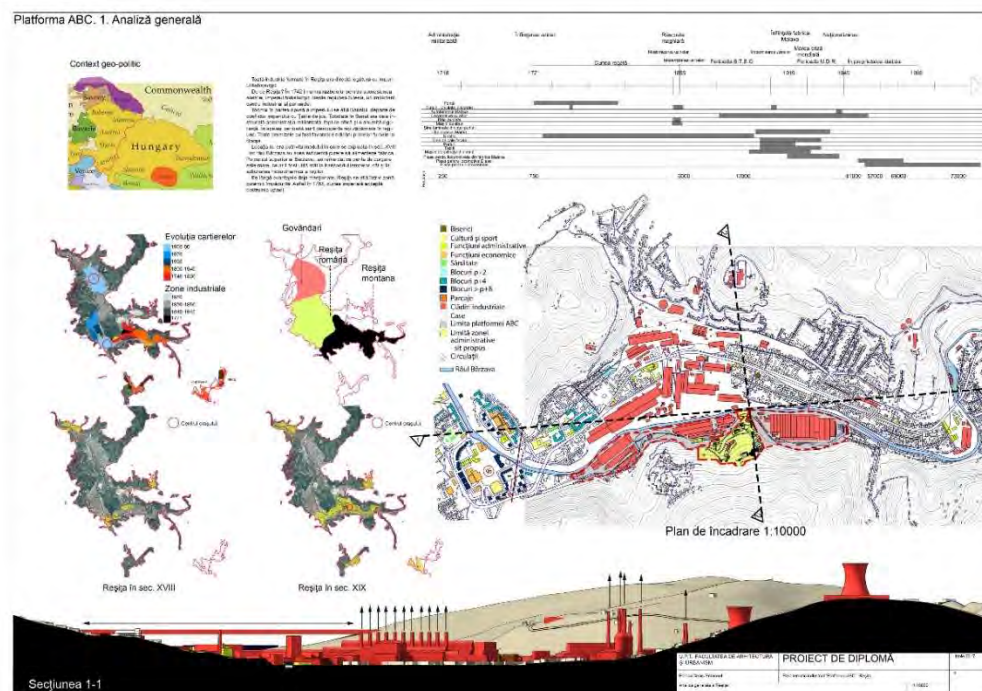
Lista lucrărilor de diplomă și de disertație coordonate în ultimii opt ani și extrase din diplomele selectate:

Lucrări de diplomă

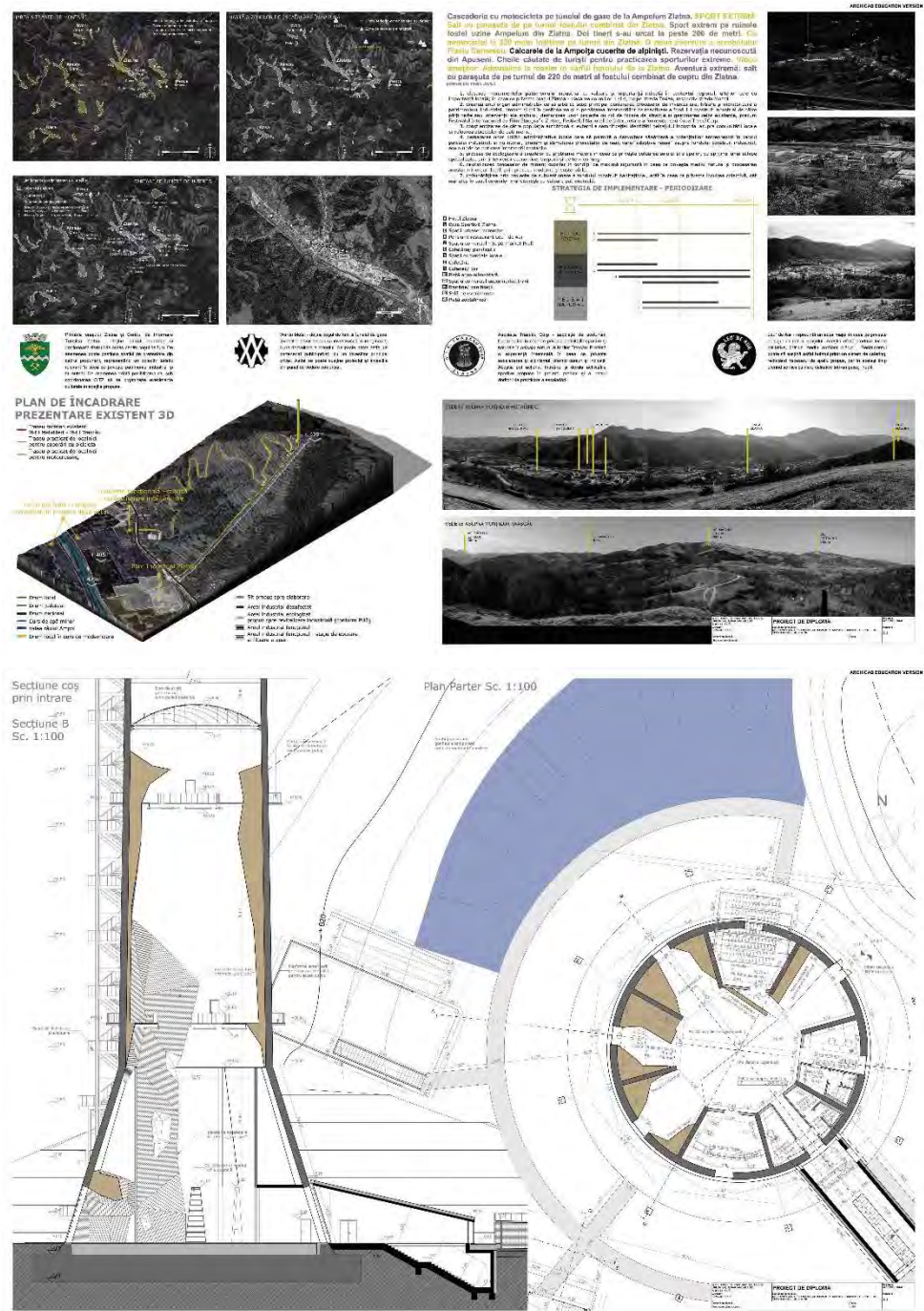
2014	1	Conversia Ansamblului l'Ex Macello Civico (stud. Roxana Mirea)
2015	2	Muzeu industrial în aer liber Anina. Puțul I (stud. Dinu Răzvan)
	3	Muzeu industrial în aer liber Anina. Casa mașinii de extracție cu aburi (stud. Marian Râță)
	4	Muzeu industrial în aer liber Anina. Birourile administrative (stud. Laurențiu Isopescu)
	5	Valorificarea patrimoniului industrial minier din zona Brad – Crișcior (stud. Felicia Iancu)

2016	6	Incubator de cultură, artă și industrii creative Alba – Iulia (stud. Alexandra Oneț)
	7	Ansamblu educativ pe tematică agricolă. Învățăământ dual Ciacova (stud. Cristescu Horia Călin)
	9	Regenerarea urbană zona Baia de Criș – Brad – Crișcior (stud. Szălai Diana, stud. Lavinia Mateș)
	10	Parc tematic industrial – Platforma ABC Reșița (stud. Denis Poloca)

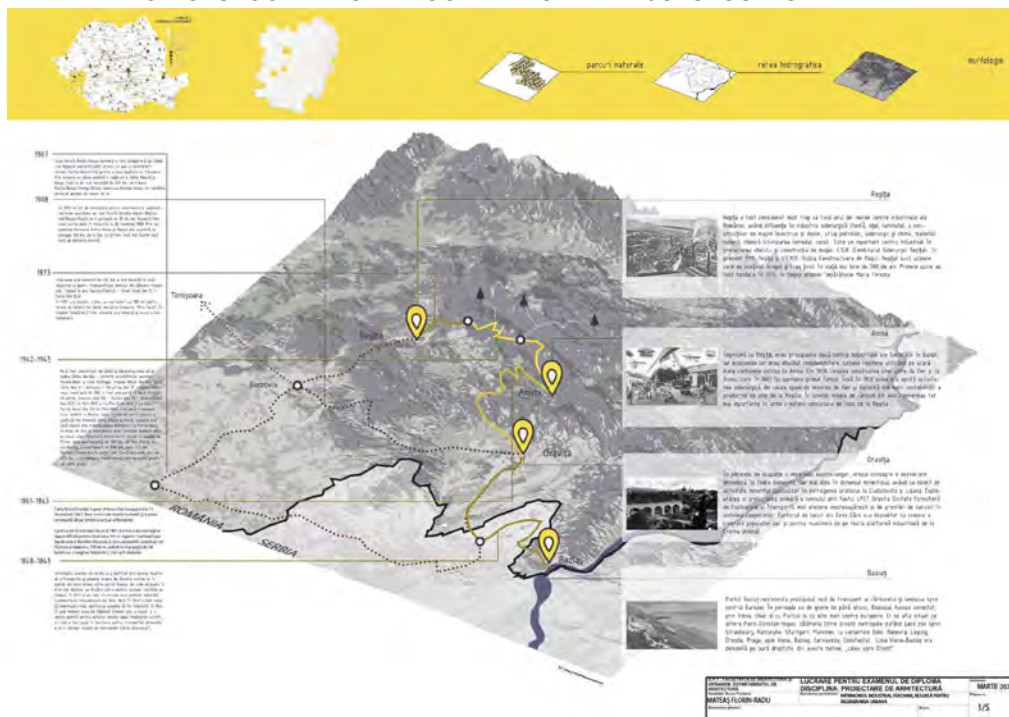
2017 11 Punerea în valoare a centralei termoelectrice cu turbine, Anina – Complex Industrial Turistic (stud. Alexandru Todirică)

15 Microintervenții în peisajul cultural al Patruaterului Aurifer. Reabilitarea fragmentului săcărâmbean. Școala de minerit și parcul Josef Frânzeanu (stud Eliza Bistriean)

- 16 Restaurarea și refuncționalizarea ansamblului format din clădirea pompierilor și turnurile de răcire Hunedoara în Complex Turistic Muzeul Fierului (stud. Raluca Botiș)
- 2019** 17 Microintervenții în peisajul cultural al bazinului minier Baia de Criș – Brad – Crișcior. Circuit istoric, urban și peisager (stud. Barabaș Andreea Sandra)
- 18 Conversia și refuncționalizarea mănăstirii Bezdin (stud. Marius Adela)
- 19 Furnalul din Govăjdia ca landmark în cadrul traseului cultural al fostei căi ferate miniere ardeleni Hunedoara – Ghelari (stud. Andreea Neamțu)
- 2020** 20 Regenerarea Uzinei Metalurgice din Oțelul Roșu și refuncționalizarea laminorului de tablă (stud. Băilă Cristina)
- 21 Introducerea în circuitul turistic al cetății Ladislau. Dezvoltarea turismului în zona Clisurii Dunării (stud. Cristina Gagea)
- 22 Conversia industrială a halelor C1 și C2 din cadrul uzinei constructoare de mașini Reșița în incubator de afaceri în domeniul creativității și industriei ușoare (stud. Milenovici Iasmina)
- 23 Patrimoniul industrial feroviar ca resursă pentru regenerarea urbană – Anina (stud. Mateaș Florin - Radu)

- 2021** 24 Restaurarea și refuncționalizarea clădirii clubului sportiv 'Voința', Arad (stud. Iulia Varga)
- 25 Restaurarea, conversia și reactivarea ansamblului Gârlii din Curtea de Argeș (stud. Andrei Radu Ionescu)

Lucrări de disertație Master RRP și Master Urbanism și Amenajarea Teritoriului

- 2019** 1 Patrimoniul industrial: resursă pentru regenerarea fostelor comunități miniere (arh. Mihai Danciu)
- 2020** 2 Metodologie de intervenție în cadrul fragmentelor de peisaj. Sit-urile arheologice UNESCO Costești, Cetățuie și Blidaru (sat Costești, comuna Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara) (arh. Alexandra Georgiana Sabo)
- 3 Mănăstirea Bezdin – Încadrarea și raportul la peisaj (arh. Sorin Silaghi) (nesusținut)

Activitatea didactică și de coordonare de diplome și disertații a fost susținută în mod substanțial și de mai multe practici coordonate și excursii de studii, pentru a ajuta studenții să își completeze cunoștințele teoretice, dar și pentru a le da mai multă încredere în capacitățile lor și pentru a-i stimula să lucreze împreună sau cu specialiști cu care nu au mai colaborat.

Practici studentești coordonate în domeniul patrimoniului:

2016 – 2022 Casa cu Har, Școală de vară de restaurare, Topârcea, jud. Sibiu

2017 – 2018 Ambulanța pentru Monumente Banat

2018 – 2019 Call pentru Patrimoniu Industrial, practică realizată în colaborare cu Institutul Național al Patrimoniului

2019 – Realizare PUG Orăștioara de Sus

2019 – 2022 Danurb Shrinking Cities

Excursii de studiu:

2017 – Viena, studenți ai Facultății de Arhitectură și Urbanism

2016, 2017 – Anina, colectiv studenți an IV, Proiect de restaurare opțional

2017 – Zona minieră Brad și biserici de piatră Țara Hațegului

Școala de vară Casa cu Har, 2018 © Gabriela Domokos - Pașcu

capitolul VI:

PROPUNERE DE DEZVOLTARE A CARIEREI ACADEMICE, ȘTIINȚIFICE ȘI PROFESIONALE

Această propunere de dezvoltare a carierei se bazează pe experiența acumulată până în prezent prin proiecte, lucrări, conferințe, workshop-uri și are în principal următoarele direcții tematice:

- inventarierea și evidența patrimoniului imobil (în special al patrimoniului industrial și rural);
- identificarea și managementul peisajelor culturale;
- digitalizarea arhivelor dedicate patrimoniului imobil și sporirea accesibilității persoanelor implicate în acest domeniu la informații;
- geometria sacră în dezvoltarea peisajelor și al clădirilor istorice;
- studiul și reabilitarea ansamblurilor urbane și rurale.

În 2011 am devenit cadru didactic asociat la Facultatea de Arhitectură și Urbanism, din cadrul Universității Politehnica Timișoara la disciplinele *Proiectare de arhitectură* (anul V), *Evidența Patrimoniului* (anul V) și *Istoria Urbanismului* (anul II). În 2011 am finalizat Masterul de urbanism și m-am înscris la doctorat în România (2011 UPT domeniul – arhitectură și urbanism) sub îndrumarea prof.dr.arh. T.O. Gheorghiu și în Franța (feb. 2012 Université Jean Monnet, Membre Université de Lyon laborator EVS - ISTHME) sub îndrumare prof.dr. Jacqueline Bayon. Această teză în cotutelă internațională finanțată de Guvernul Francez s-a finalizat cu lucrarea: *Le patrimoine industriel – minier facteur de développement territorial. Complexité et enjeux en Roumanie, en comparaison avec la France et la Grande – Bretagne*, publicată în 2015 la Editura Universității Politehnica din Timișoara.

În 2015 am participat la concursul pe post de asistent de cercetare pe perioadă determinată, iar în 2018 la concursul pe postul de șef de lucrări. În 2019 am obținut gradăție de merit pe următorii patru ani.

A. În prezent coordonez/ particip:

cinci cursuri - Istoria Arhitecturii (anul I, licență Arhitectură), Istoria Urbanismului (anul II, licență Arhitectură); Metode de cercetare în restaurare (master Restaurare și Regenerare Patrimonială anul I) în paralel cu Metode și tehnici inovative de analiză a intervențiilor pe patrimoniu și Cercetare îndrumată (master Restaurare și Regenerare Patrimonială anul II)

2 seminarii – Istoria urbanismului (anul II, licență Arhitectură), Restaurare (anul IV, licență Arhitectură);

3 proiecte – Proiect Atelier de intervenții pe patrimoniu (anul V, licență Arhitectură), Proiect de restaurare (anul V, licență Arhitectură), Proiectare de licență (anul VI – Proiectare de arhitectură în context istoric, subunit: peisaje, situri și ansambluri de patrimoniu industrial), Proiect de restaurare (anul I Master RRP).

Activitatea didactică este completată de activități administrative și de organizare:

1. Cadru didactic responsabil cu organizarea și desfășurarea stagiului de practică la nivelul facultății;
2. Membru în consiliul departamentului;
3. Membru în consiliul facultății;

4. Membru în board-ul facultății, responsabil de domeniul de restaurare;
5. Membru în comisiile de diplomă la unit-ul de Proiectare de arhitectură în context istoric și de Proiectare în context urban;
6. Secretar al masterului de Restaurare și Regenerare Patrimonială (RRP);
7. Secretar al comisiei de admitere al masterului RRP;
8. Secretar al comisiei de disertație al masterului de Urbanism;
9. Membru al comisiei de admitere la licență Arhitectură și Mobilier și Amenajări Interioare (MAI);
10. Coordonator de diplome (unit Proiectare de arhitectură în context istoric și de Proiectare în context urban);
11. Membru al grupului Francofonie_UPT;
12. Membru al comisiei de disertații master Urbanism;

În acest context,

VI.1. Dezvoltarea carierei academice.

- în procesul de reorganizare al planului de învățământ licența arhitectură am propus și a fost acceptat un nou curs pe tematica patrimoniului cultural (*Introducere în restaurare și patrimoniul an IV sem I*)

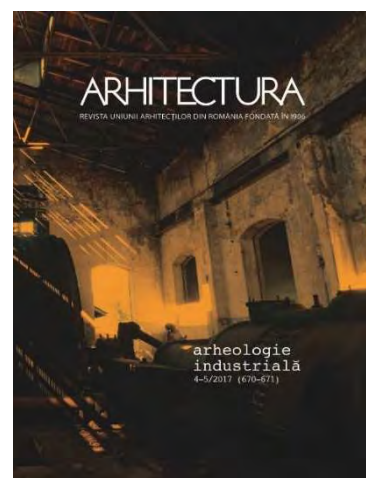
Acest curs va dezbate concepte precum: apariția conceptului de patrimoniu, identificare, inventariere și evidență, intervenții patrimoniale, fiind conceput ca un curs introductiv al disciplinelor de restaurare și al masterului RRP. Totodată acesta se bazează pe cursul de Evidența Patrimoniului pe care l-am preluat și dezvoltat împreună cu conf.dr.arh. Liliana Roșiu.

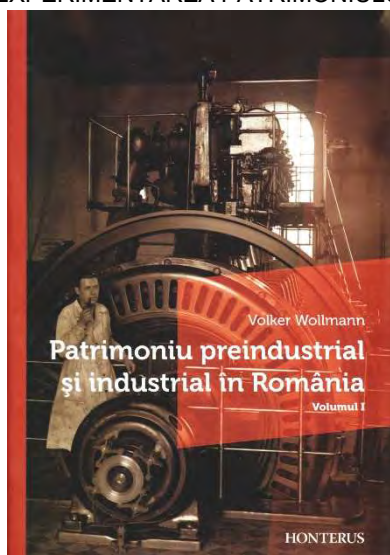
- publicarea on-line a fișele de curs ale disciplinelor pe care le coordonez;
- dezvoltarea în continuare de colaborări interdisciplinare cu colegi din Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Universitatea Politehnica din Timișoara, Universitatea de Vest Timișoara și alte facultăți din țară și din străinătate;
- participarea la transformarea masterului RRP într-un master internațional, care să atragă studenți străini și care să dezvolte mai multe colaborări cu universități din Italia, Belgia, Franța, țările nordice și Marea Britanie; fiecare dintre acestea având o anumită tradiție în restaurare;
- Organizarea de activități practice cu studenții pentru consolidarea cunoștințelor teoretice dobândite în domeniul patrimoniului și restaurării.

VI.2. Dezvoltarea carierei științifice.

Rezultatele cercetări științifice desfășurate s-au materializat în principal în articole, cărți și proiecte de cercetare; considerând în toate cele trei categorii, importantă atât cantitatea de muncă depusă, dar mai ales calitatea rezultatelor. În lista adăugată (Anexa 2) se pot observa publicațiile,

unele dintre acestea fiind în reviste și jurnale naționale și internaționale importante scrise în echipe naționale sau internaționale, pe tematici asociate domeniului regenerării patrimoniului și al peisajului. Acest domeniu fiind obligatoriu a fi abordat dintr-o perspectivă multidisciplinară. Patrimoniul este un domeniu de graniță, de interferențe și de colaborare; prin urmare majoritatea proiectelor de cercetare pe care le-am abordat sau din care fac parte sunt dezvoltate în echipe pluridisciplinare.

Publicații și reviste în care am contribuit cu articole și studii.

În perioada 2012 – 2022 am fost/ sunt membră a 4 proiecte de cercetare naționale și internaționale; fiind implicate universități, centre de cercetare și organisme precum:

1. FORCOPAR 2 (2012 - 2013) – Formare profesională la distanță în arheologie industrială.

Parteneri: Universitatea Ion Mincu București, Institutul Național al Patrimoniului, Universite de Haute Alsace – Centre des recherches sur les economies, les arts et les techniques – CRESAT, Universite de Technologie Belfort Montbeliard, CILAC – Comite d'Information et de Liaison pour l'Archeologie l'etude et la mise en valeur du Patrimoine Industriel.

2. DANURB – a regional network building through tourism and education to strengthen the Danube cultural identity and solidarity.

Parteneri: BDE Budapest University of Technology and Economics, STU Slovak University of Technology, Universitatea Ion Mincu București, Universitatea tehnică Novi – Sad, Universitatea din Belgrad.

3. Proiect de elaborare Plan Urbanistic General comuna Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara.

4. Proiectul Peisaje Culturale în Banat, inițiat de Asociația Culturală pentru Patrimoniu Activ - PACT.

Recunoașterea activității desfășurate poate fi urmărită și prin afilierea la mai multe organisme profesionale și culturale OAR, RUR (stagiar), TICCIH, CILAC (2012 - 2013), CIOR.

Totodată experiența unei teze doctorale în – cotutelă internațională permite doctorandului înțelegerea mai multor metodologii de cercetare și de lucru, interacțiune cu colective interdisciplinare din afara sferei directe de influență; ceea ce îi permite o abordare mai flexibilă, amplă și bazată pe cercetare de teren aprofundată.

Având aceste experiențe și această activitate de cercetare ca suport pentru dezvoltare, doresc să mă abilez pentru conducere doctorală în domeniul arhitecturii și propun aprofundarea următoarelor teme pentru cercetarea doctorală ce doresc să o coordonez:

1. Metodologie de identificare a peisajelor culturale și modalitățile de intervenție pentru protejare, conservare sau/ și valorificare.

2. Evidență și intervenție în contextul siturilor și ansamblurilor industriale românești.

Totodată pentru continua dezvoltare a activității de cercetare, pe termen mediu și lung intenționez să ating următoarele obiective:

- să mă implic mai intens în promovarea rezultatelor cercetării, al echipelor pe care le coordonez sau în care activez ca membru, prin articole publicate în jurnale cu factor de impact;
- publicarea constantă de articole și jurnale științifice indexate ISI și/sau BDI;
- dezvoltarea unui proiect internațional bazat pe proiectul Peisaje Culturale în Banat care să se extindă și să includă tot teritoriul Banatului istoric (România, Ungaria și Serbia) prin intermediul Facultății de Arhitectură și Urbanism.

În concluzie, activitatea de cercetare va crește în mod constant prin participarea la numeroase conferințe și evenimente naționale și internaționale, și prin publicarea de lucrări (cărți sau articole).

a. Sinteza dezvoltării științifice și didactice pe termen scurt și mediu (3 – 5 ani):

- un proiect de cercetare coordonat la nivel național;
- publicarea de materiale didactice online;
- publicarea a 4 articole ISI indexate cu factor mare de impact;
- participarea în fiecare an la minim o conferință internațională;
- publicarea ca autor sau co-autor al unei cărți pe tematica de cercetare aleasă la o editură străină;

b. Obiective pe termen lung (peste 5 ani):

- implicarea în mai multe proiecte de cercetare și formarea unei echipe de tineri cercetători în domeniul patrimoniului și al peisajului cultural;
- publicarea a două cărți, dintre care una în limba engleză sau franceză;
- implicare și coordonare în școala doctorală din domeniul de arhitectură;
- implicare în managementul centrului de cercetare al facultății;

VI.3. Dezvoltarea carierei profesionale.

Cariera profesională este strâns legată de dezvoltarea carierei didactice, proiectele pe care doresc să le realizez în viitor fiind pe aceleași tematici, astfel încât studenții prin intermediul activităților desfășurate împreună să aibă contact mereu cu activitatea, legislația și practica profesională a proiectelor și studiilor de patrimoniu.

Totodată doresc obținerea recunoașterii de specialist al Ministerului Culturii și Cultelor și definitivarea stagiului RUR, pentru obținerea dreptului de semnătură în *Urbanism Istoric*.

BIBLIOGRAFIE

1. Andrieux J-Y., *"Que sais je - Le patrimoine industriel"*, Presses Universitaires de France, 1992.
2. Ancuța C., *Studiul geografic al disparităților teritoriale din Banatul românesc*, Edit. Mirton, Timișoara, 2008.
3. André B., *Entre "réaffectation économique" et sens des lieux: retour sur des expériences passées et en cours*, article publié dans *Le patrimoine industriel comme vecteur de reconquête économique*, dirigée par Gasnier M., et Lamard P., Lavauzelle, 2007, p.25 - 31.
4. Bayon J., *Le patrimoine invisible*, article publié dans *l'Archéologie Industrielle en France*, No. 61 - décembre 2012, p.89 - 91.
5. Boia L., *Franța, hegemonie sau declin ?*, Humanitas, București, 2010.
6. Boia L., *Mitologia științifică a comunismului*, Ed. Humanitas, București 2011.
7. Boia L., *România țară de frontieră a Europei*, Ediția a IV, Ed. Humanitas, București, 2001.
8. Boia L., *De ce este România altfel ?*, Humanitas, 2013.
9. Baumont M., *L'essor industriel et l'impérialisme colonial (1878 - 1904)*, Presses Universitaires de France, Paris, 1965.
10. Bonnefous E., *Histoire de Saint - Etienne et de ses environs.*, Editions Nabu Press, 1991.
11. Brunet R., *Les mots de la géographie. Dictionnaire critique*, 2^eéditions Reclus, Paris, 1993.
12. Caron F., *Les deux révolutions industrielles du XXe siècle*, Éditions Albin Michel, S.A, Paris, 1997.
13. Cauuet B. (dir), *L'Or dans l'Antiquité de la Mine à l'Objet*, Supplément 9 Aquitania, Bordeaux, 1999.
14. Ciobotă A., Rusu R., Condoroș A., Obradovici V., *Cimitirul ca element în evoluția peisajului cultural. Recomandări de protecție a caracterului etnic în cimitirele rurale românești, sârbești și ucrainiene din Banat.*, Editura Învierea, 2013, ISBN 978-973-8970-33-5.
15. *Confluente arhitecturale*, Editura Ozalid, București, 2018, ISBN 978-606-93327-5-7.
16. Crețan R., *Etnie, confesiune și opțiune electorală în Banat, Ediția a II-a*, Edit. Universității de Vest, Timișoara, 2006.
17. Choay, F., *Urbanisme, utopies et réalités*, Editions de Symétrie , Bucarest 2002.
18. Gob A., Drouguet N., *La muséologie. Histoire, développements, enjeux actuels*, Armand Colin, Paris, 2007.
19. David T., *Nationalisme économique et industrialisation: l'expérience des pays de l'Est (1789 - 1939)*, Faculté des Sciences Sociales et Politiques, Université de Lausanne, Genève, 2009.
20. Denhez F., *Les Gueules noires*, Éditions De Borée, Paris, 2007.
21. Dumont G.F., *Diagnostic et gouvernance des territoires. Concepts, méthode, application.*, Editions Armand Colin, Collection U, 2012.

22. Epstein J., Paysage de mine, paysage miné. Appropriation créatrice et action destructrice, article paru dans Paysage au pluriel. Collection Ethnologie de la France Cahier 9, sous la direction de Voisenat C., Editions de la Maison des sciences de l'homme, Paris, 2013, paragraphe 15, p. 123 - 133.
23. Edelblutte S., *Paysages et territoires de l'industrie en europe. Héritages et nouveaux.*, Ellipses, 2009.
24. Gavreliuc A., *Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*, Edit. Universității de Vest, Timișoara, 2003.
25. Gheorghiu T.O., *Locuirea Tradițională rurală din zona Banat - Crișana. Elemente de istorie și morfologie ; Protecție și integrare.*, Timișoara: Eurobit 2008.
26. Gheorghiu T.O., Radoslav R., *Modele baroce coloniste banatene ale sec. XVIII- comparatie cu vechile implanturi coloniste din Transilvania*; 80%;”Studii si comunicari, Muzeul de Artă Arad”, 1994; 15 pag. ISSN 1224-6875
27. Gheorghiu T.O., Rusu M.,*Cartierul Banatul- o operatiune in suburbia timisoreana*; 50%; ”Arhitext”, 9-10, 1995; 1 pag.;ISSN 1224-886X
28. Gheorghiu T.O., *Arhitectura traditionala rurala? La ce bun?*, “Urbanismul- serie noua”, 2, 2009, pag.
29. Gheorghiu T.O.,*Târguri și mici orașe medievale din sud-vestul României și relația lor cu mediul natural*, “Historia Urbana”- Academia Română- Comisia de Istorie a Orașelor din România, 2011 (tom XIX), pag. 3-25 (23 pag. + rezumat în engleza), ISSN 1221-650X
30. Gheorghiu T.O., *Un program dificil- protectia arhitecturii satesti traditionale din Banat-Crisana. Studiu de caz- biserica de lemn*, “Patrimonium Banaticum”, 1, 2002, 14 pag. ISSN 1583-4220
31. Gheorghiu T.O., *Tipologii de organizare urbanistica generala a satelor din zona Banat-Crisana*, “Timisiensis”, 4, 2002, 15 pag.; ISSN-1224-5763
32. Gheorghiu T.O., *Istorie și reabilitare a așezărilor rurale din Banat- Crișana*; Școala internațională de vară “Restaurarea suprafețelor de arhitectură”, Timișoara, 2001
33. Gheorghiu T.O., *Mici orașe/ mari sate din sud-vestul României*. Monografii urbanistice, Ed. Simetria, București, 2017, ISBN 978-973-1872-39-1; 234 pag.
34. Gheorghiu T.O., “*Istoria Banatului. Studii privind particularitățile unei regiuni transfrontaliere*”, coord. Victor Neumann, autor al articolului Habitatul rural din perspectiva administrației habsburgice, pag. 221-234 (13 pag.), Editura Academiei Române, București, 2015, ISBN 978-973-27-2515-3, total 620 pag.
35. Gheorghiu T.O., “Curs postuniversitar de specializare în reabilitarea patrimoniului construit- program de formare și dezvoltare continuă în domeniul reabilitării monumentelor istorice”- “Manual de specialitate II”, autor al articolului Reabilitare urbană- turism cultural, o relație contradictorie, pag. 129-204, (75 pag.), Fundația Transylvania Trust, Cluj-Napoca, 2016, ISBN 978-973-0-22793-2, total 216 pag.
36. Gheorghiu T.O., Bica S.M., Schwalie A., Roșiu L., Blidariu C., *Meșteșugul tradițional rural*.

- Revitalizarea satului românesc prin meșteșugul tradițional*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2010.
37. Giovannoni G., *Orașele vechi și noul urbanism.*, Artix Plus, 2016, ISBN 978-973-880664-1.
38. Godet M., *From anticipation to action. A handbook of strategic prospective*, UNESCO Publishing, Dunod, Paris, 1991.
39. Guiollard P. C., *Les chevalements des houillères françaises de 1830 à 1989*, Imprimé en Belgique, 1989.
40. Guillemard D., *Le patrimoine modeste. Expériences de mise en valeur d'un écosystème patrimonial dans le Finistère sud.*, article apparu dans le livre *Patrimoine et développement. Études pluridisciplinaires.*, sous la direction de Vernières M., Éditions Karthala, 2011, p.35-51.
41. Greffe X., *L'économie politique du patrimoine culturel. De la médaille au rhizome.*, ICOMOS XVIII: Le patrimoine, moteur de développement. Enjeux et projets., Paris, 2011, p.928 - 937.
42. Hațegan I., *Habitat și populație în Banat (secolele XI-XX)*, Edit. Mirton, Timișoara, 2003.
43. Huber A., *Études des friches économiques du département du Bas - Rhin*, Rapport de stage, Université Nancy 2, 2008.
44. Hitchcock H. R., Johnson P., *Le style international*, Éditions Parenthèses, 2001.
45. Kirkwood N., *Manufactures Sites. Rethinking the Post-Industrial Landscape*, Digital Printing, 2006.
46. Lazăr A., *Religie și dezvoltare în Munții Banatului. Studiu de geografia religiilor*, Edit. Risoprint, Cluj-Napoca, 2011.
47. Iancoulesco A.P., *Les richesses minières de la nouvelle Roumanie.*, Librairie Universitaire J. Gamber, Paris, 1928.
48. ICOMOS Bulletin - Tchécoslovaquie, No. 4, Chapitre 4 - "*Restauration des secteurs urbaines sauvegardés de Bohême et Moravie*" 1976.
49. Ilieș Bogdan, Belci Diana, Tămaș Vlad, *Memoriu – lucrări de intervenție în regim de urgență la biserica Nașterea Domnului din Dragomirești, jud. Timiș*, 25.03.2019.
50. Lacaze J.-P., *Les methodes de l'urbanisme, Que sais-je ?*, Presses Universitaires de France, 1990, ISBN 978-2-12-060782-3.
51. Lazu C., *Les mines de métaux et les usines métallurgiques, propriétés de l'État roumain exploitées en régie.*, Royaume de Roumanie: Ministère de L'Industrie et du Commerce, 1928.
52. L'Archéologie Industrielle en France. No. 45, dec. 2004. CILAC, *Les Actes*.
53. L'Archéologie Industrielle en France. No. 49, juin 2006. CILAC, *Patrimoine mondial ?*
54. L'Archéologie Industrielle en France. No. 57, dec. 2010. CILAC, *Reconversions*.
55. L'Archéologie Industrielle en France. No. 57, dec. 2010. CILAC.
56. L'Archéologie Industrielle en France. No. 60, dec. 2011. CILAC.
57. (coord de. Aurelie Franchi - Dgaln) *Les Atlas de paysages. Methode pour l'identification, la caractérisation et la qualification des paysages*, ISBN 978-2-11-139325-7.
58. *Landscape Atlas. Landscapes identification and character assessment in the Romania* -

- Bulgaria cross border area, 2014. Project title 'Common Strategy for Sustainable Territorial Development of the cross-border area Romania - Bulgaria'.
59. Les sources du patrimoine industriel, 1999, CILAC.
60. Lepesant G., *Géographie économique de l'Europe centrale*, Presses de la fondation nationale des sciences politiques, 2011.
61. Le patrimoine, moteur de développement. Actes du Symposium de la XVIIème Assemblée Générale de l'ICOMOS, Paris, 2011.
62. Maghiar N., Olteanu Ș., *Din istoria mineritului în România (L'histoire de l'exploitation minière en Roumanie)*, Editura Științifică, București, 1970.
63. Masbouni A., Gravelaine F., *Construire un projet de ville. Saint - Étienne "in progress"*, Editions Le Moniteur, 2007.
64. Merlin P., Choay F., *Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement*, Presses Universitaires de France, 3e édition mise à jour, 2010.
65. Motcanu - Dumitrescu M., *Modalități de aplicare a regenerării urbane în zonele industriale destructurate. Intervenții în municipiul București*, Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu", 2014.
66. (editat de) Neumann V., *The Banat of Timișoara. A European melting pot*, 2018, ISBN 978-1-78551-124-0.
67. Oglethorpe M.K., *Scottish Collieries. An Inventory of the Scottish Coal Industry in the Nationalised Era*, Publié par The Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland en partenariat avec The Scottish Mining Museum Trust, 2006.
68. Onica D., Peisajul: simbol și symbolism. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/59896 (Instrumentul bibliometric național)
69. Paulet J. P., *Géographie Urbaine*, Armand Colin, 2009.
70. Popescu T., Wollmann V., *Localități miniere din Transilvania, Banat și Maramureș, într-un atlas din secolul al XVIII - lea*, Ed. Honterus, 2013.
71. Popa N.(coord.), *Banatul: Identitate, Dezvoltare, Colaborare regională*, Edit. Mirton, Timișoara, 2007.
72. Pescaru Adriana, Studiu istoric comuna Orăștioara de Sus.
73. Roux J., Magnin T., *La condition de fragilité. Entre science des matériaux et sociologie*, Publications de Saint - Étienne, 2004.
74. *Saint - Étienne Mutations, lieux - enjeux - acteurs*. Ouvrage collectif sous la direction de Marc Bonneville. Publications de l'Université de Saint - Etienne, 2008.
75. Sitte C., *L'art de bâtir les villes. L'urbanisme selon ses fondements artistiques*, Editions du Seuil, 1996.
76. Rusu R., *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Edit. Mirton, Timișoara, 2007.
77. Sauer C. O., *The morphology of landscape*, University of California Press, 1925.
78. Săcară N., *Studii de etnografie bănățeană*, Edit. Excelsior Art, Timișoara, 2005.

79. Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii, Seasoned Modernism. Prudent perspectives on an Unwary Past., volumul 7, 2019, 2344-6544.
80. Teboul R., Champarnaud L., *Le public des musées*, L'Harmattan, Paris, 1999.
81. The international magazine for landscape, architecture and urbanism 2010/2.
82. The international magazine for landscape, architecture and urbanism 2008/1.
83. The international magazine for landscape, architecture and urbanism 2008/2.
84. Varoquaux J. A., *Histoire d'une profession: Les Mines de Fer de France.*, Chambre syndicale des Mines de Fer de France 1995.
85. Vernières M., *Patrimoine et développement*, Éditions Karthala, 2011.
86. Vert C., *Tipuri de peisaje rurale în Banat*, Edit. Mirton, Timișoara, 2001.
87. Wieser - Benedetti H., *Paysage avec ruines*, articlă paru în cartea *Le paysage de l'industrie*, Editions des Archives d'Architecture Moderne, Belgique, 1975.
88. Zahariade A. M., *Arhitectura în proiectul comunist. România 1944 - 1989. / L'architecture du projet communiste. Roumanie 1944 - 1989.*, Editions Simetria, 2011.
89. Zeitoun M., *Sur l'architecture des espaces industriels*, Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme (D.A.F.U), 1979.

Carte internațională:

- Recomandarea UNESCO privind salvarea frumuseții și caracterul peisajelor și siturilor (11 dec 1962)
- Carta de la Veneția – 1964
- https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf
- Convenția UNESCO pentru protecția patrimoniului cultural și natural, Paris, 1972
- Carta pentru protejarea și managementul patrimoniului arheologic – 1990
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/arch_e.pdf
- Legea 157/1997 privind notificarea Convenției pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei adoptată la GRANADA în 1985 și semnată de România în 1996
- Carta internațională a turismului cultural – Managementul turismului în locuri cu valoare patrimonială 1999
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/INTERNATIONAL_CULTURAL_TOURISM_CHARTER.pdf
- Carta ICOMOS pentru trasee culturale – 2008
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf
- Carta patrimoniului vernacular
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/vernacular_e.pdf
- Carta ICOMOS pentru interpretarea și prezervarea siturilor culturale – patrimoniale 2008 https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/interpretation_e.pdf
- ICOMOS – IFLA principii pentru peisajul patrimonial rural – 2017

https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/GA2017_6-3

[1_RuralLandscapesPrinciples_EN_adopted-15122017.pdf](#)

- Salalah ghid pentru managementul siturilor arheologice – 2017
https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/GA2017_6-3-3_SalalahGuidelines_EN_adopted-15122017.pdf
- Convenția Europeană a Peisajului – 2000
- Managementul Patrimoniului Cultural UNESCO

Legislație:

- Reglementări specifice peisajului cultural și ariilor protejate, Hotărâre 905/2016
- Legea 451/2002 pentru ratificarea Convenției Europene a Peisajului. Anexa nr.2.a). Metodologia de identificare și evaluare a peisajelor
- Legea nr. 462 din 18 iulie 2001 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 236/2000 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice

Studii de peisaj:

- Cultural Heritage, Landscape and Rural Development. HISTCAPE: Historic Assets and Related landscapes 2014.
- Landscape Atlas. Landscape identification and character assessment in the Romania - Bulgaria Cross Border Area 2014, Les Atlas de paysages. Méthode pour l'identification, la caractérisation et la qualification des paysages.
- Studiu de peisaj cultural, context arhitectural și urban. Autori: arh. Maja Bâldea, arh. T.O. Gheorghiu și arh. Gabriela Domokos – Pașcu.
- Irina Popescu – Criveanu, Quattro Design, Muzeul Național de Istorie a României, Point Zero, *Metodologia de identificare și de evaluare a peisajului. Studiu-pilot: zona naturală și construită de interes național Bordușani.*

ANEXA 1

FIȘĂ DE CARTARE A PEISAJULUI (Proiect cultural - *Peisaje Culturale (în Banat): IDENTIFICARE*) (UNITATEA x/subunitatea x.y (continuare subunitatea z.t))

(elaborată de către echipa de proiect 2020 - 2021)

(elaborată pe baza *Metodologiei cadru de inventariere și identificare la scară a teritoriului peisajelor culturale în Banat și Metodologiei studiilor de caz*)

(Propunem aplicarea unui set de indicatori pe fiecare subunitate, notând de la 0-4 gradul de participare a indicatorului. Prin bifarea (notarea de la 0-4) indicatorilor, obținem un grafic de participare care indică specificul peisajului fiecărei subunități.

Alături de notare, Fișa va fi însoțită de foto, schițe, observații narative care sintetizează și descriu subunitatea peisageră în funcție de criteriile cele mai pregnante.)

IDENTIFICARE

1. Unitatea studiată (extras după harta unităților de peisaj elaborate în E1- ex. 5. *Zona Câmpia înaltă a Banatului*):

2. Localizarea arealului studiat (descriere raportată la regiunea Banat):

3. Data: 22.06.2021

4. Autorul fișei:

5. Dimensiunea arealului studiat:

6. UAT-uri integrate în arealul studiat :

7. Subunități identificate (se va relaționa cu harta unităților de peisaj, din etapa I) :

8. Imagini și schițe ale arealului studiat: de la foto. 1 - xxx

CARACTERISTICI ȘI INDICATORI :

9. Descrierea generală a arealului studiat:

10. Indicatori :

10.1. CADRUL NATURAL

10.1.1. Zone protejate

0 - Fără arii protejate

1 - Prezența unei Arie Natura 2000

2 - Prezența mai multor Arie Natura 2000

3 - Prezența Ariilor Natura 2000 și a parcurilor naționale și naturale

10.1.2. Biodiversitate (complexitatea florei și faunei)

0 – un singur ecosistem cu valoare mică, monocultură

4- mai multe ecosisteme

10.1.3. Infrastructură ecologică (trama verde, trama albastră, trama galbenă, trama maro, trama neagră etc.)

0- fără elemente de infrastructură ecologică

1 - cu elemente de natură izolate sau degradate

2 - cu elemente de natură bine conservate

3 - cu elemente de natură bine conservate și degradate/ izolate cu potențial de regenerare (exploatare de piatră/marmură - Voislova, situri industriale de exploatare și de prelucrare - Oțelu Roșu)

4 - elemente de natură foarte bine conservate

10.1.4. Vulnerabilitatea peisajului geografic (deșertificare, eroziune, inundații, alunecări de teren etc)

0- Vulnerabilitate la aceste amenințări

1 - Vulnerabilitate la trei dintre aceste amenințări

2- Vulnerabilitate la două dintre aceste amenințări: inundații și eroziune

3- Vulnerabilitate la una dintre aceste amenințări

4 - Fără vulnerabilitate la aceste amenințări

10.2. CARACTERE HIDROGEOMORFOLOGICE

10.2.1. Prezența apei

0- fără prezența apei

1 - iazuri, bălți

2 - pârauri, râuri cu debit redus (posibil curs meandrat), izvoare (râul Bistra cu afluenții: Bistra Mărului, Marga, Bucovița, Pârâul Lupului, Rusca, Ohaba)

3- lacuri (naturale, antropice), râuri cu debit ridicat

4- peisaj marin, zone mlăștinoase

10.2.2. Peisaje minerale

0- fără elemente minerale 1- prezența unor elemente minerale (pietre, stânci, bolovani)

2- elemente minerale pregnante 3- caracter dominat mineral al peisajului 4 - puternic peisaj mineral

10.2.3. Caracteristici ale reliefului

0 - plat, monoton, cu lunci largi ale văilor și foarte puține terase (1-2 terase)

1 - cu văi închise care restricționează vizibilitatea și au foarte puține terase (1-2 terase)

- 2 - cu văi largi, deschise, a căror terase sunt vizibile și valorificate (agroterase, pentru așezări, infrastructură de transport etc.)
- 3 - culoar de vale (în zone de deal sau podiș)
- 4 - văi înguste, abrupturi stâncoase (în zonele montane)

10.2.4. Procese geomorfologice actuale - care au afectat deja peisajul (eroziune în suprafață, eroziune în adâncime - ravenare, alunecări de teren etc.)

- 0 - prezență foarte mare - mai mult de 3 și suprafața afectată este extinsă (se notează care sunt)
- 1 - prezență mare - 2 - 3 dar suprafața afectată este extinsă (se notează care sunt)
- 2 - Prezență medie - 2 - suprafața afectată este restrânsă (eroziune de suprafață și de adâncime)
- 3 - prezență redusă - unul singur (se notează care sunt)
- 4 - absente

10.3. POTENȚIALUL AGRICOL

10.3.1. Percepția tipologiilor agricole

- 0- fără activitate agricolă
- 1. peisaje tradiționale cu ferme de subzistență
- 2. peisaje tradiționale cu ferme mici
- 3. peisaje agricole cu cu ferme mijlocii
- 4. agricultură industrială

10.3.2. Existența unor produse locale (ex. Pepenele de Gotlob, vinul de Recas etc.)

- 0- fără produse locale
- 1. produse locale menționate istoric, care nu mai există în prezent
- 2. produse locale în zone izolate cu desfacere în piețe locale
- 3. produse locale foarte vizibile fără desfacere în piețe externe
- 4. produse locale foarte vizibile cu desfacere în piețe locale și externe

10.3.3. Zootehnie și creșterea animalelor

- 0- nu este vizibilă prezența animalelor
- 1. prezența redusă a animalelor și în efective mici, legat de agricultura de subzistență
- 2. prezența redusă a animalelor, turme/cirezi cu dimensiuni reduse
- 3. prezență moderată a animalelor în turme și cirezi medii
- 4. prezență mare a animalelor domestice

10.3.4. Grad de participare a pădurilor în peisaj

- 0- fără pădure
- 1. participare foarte redusă a pădurii în peisaj (<20%)

2. participare moderată a pădurii în peisaj (20- 60%)
3. participare crescută a pădurii în peisaj (60-90%)
4. integral pădure în peisaj (>90%)

10.3.5. Importanța terenurilor cultivate (pajiști, terenuri arabile etc)

0- fără terenuri cultivate

1. terenuri cultivate reduse (<20%)
2. terenuri cultivate mediu (20- 60%)
3. terenuri cultivate predominant (60-90%)
4. terenuri cultivate integral (>90%)

10.4. URBANISM ȘI DEZVOLTARE TERITORIALĂ

10.4.1. Accesibilitate

0 - Fără accesibilitate

1 - Acces dificil în zonă, infrastructură proastă sau puține alternative, strangulări de trafic sau fundături, topografie sinuoasă sau dificilă.

2 - Accesibilitate bună – una sau mai multe drumuri naționale sau transport feroviar de calitate medie – bună, eventual cu mai multe alternative.

3 - Accesibilitate foarte bună cu mai multe alternative de transport (cale ferată, rutier, port sau aeroport), precum și o foarte bună conectare între ele.

10.4.2. Relația cadru natural - cadrul construit:

1 - Mediu natural cu prezență discretă a mediului construit sau construcții punctuale.

2 - Mediu construit cu tipologie foarte difuză, parte integrate în peisaj.

3 - Mediu construit dominant, formând fâșii sau coridoare urbanizate care fragmentează mediul natural (Voislova și Oțelu).

4 - Subunitățile de peisaj sunt formate din zone urbane dense în care spațiul neconstruit rezultă din modul de ocupare a terenului, parcuri urbane, spații publice.

Obsv:

10.4.3. Prezența zonelor valoroase (sau construite) (prezența zonelor valoroase se poate referi și la caracteristici unice prezente în unele localități, fără statut de zone protejate).

0 - Fără prezență a zonelor valoroase.

1 - Mici ansambluri rurale sau urbane considerate a fi de valoare locală.

2 - Una sau mai multe zone sau ansambluri cu statut de protecție sau valoare recunoscută la nivel național.

3 - Una sau mai multe zone sau ansambluri cu statut de protecție sau valoare recunoscută la nivel internațional

10.4.4. Dinamica urbană/rurală: declin, stabilitate sau creștere.

0 - Declin, prezența vizibilă a clădirilor în stare de degradare, părăsite sau construcții industriale dezafectate.

- 1 - Semne ușoare de declin, cu clădiri părăsite și locuințe în stare proastă.
- 2 - Relativ stabil, cu foarte puține schimbări în ultimii ani.
- 3 - Expansiune și creștere a densității urbane scăzute.
- 4 - Expansiune agresivă recentă însoțită de creșterea densității urbane.

Obs:

10.4.5. Tipologii: zone locuire permanentă, locuințe împrăștiate, sate grupate, orașe mici și mijlocii, orașe mari și metropole.

0 - Localități structurate pe modele ineficiente de ocupare a terenului.

- 1 - Localități cu modele non-coezive amestecate, dar cu o structură recunoscutibilă.
- 2 - Localități cu plan prestabilit sau dezvoltate organic, cu structură clară.
- 3 - Localități cu plan prestabilit sau dezvoltate organic, cu structură distinctivă.
- 4 - Localități cu grad înalt de dezvoltare, trăsături distinctivă, extrem de individualizate.

10.5. PATRIMONIUL ȘI ARHITECTURA

10.5.1. Calitatea arhitecturii locului:

0 - arhitectură lipsită de calitate și care nu respectă specificul locului

1 - zone izolate de arhitectură de calitate, ce respectă specificul locului; dar preponderent este arhitectură slabă calitativ.

2 - arhitectură de calitate, ce respectă specificul locului; cu implanturi izolate de arhitectură parazitară - fără calitate.

3 - arhitectură de calitate ce respectă specificul locului.

Obsv: se observă în teritoriu prezența masivă a materialelor noi, ce nu mai corespund specificului local, ceea ce va duce în timp la afectarea fondului construit existent calitativ.

10.5.2. Prezența arhitecturii tradiționale (în special locuire):

0 - locuire vernaculară tradițională puțin alterată

1 - locuire sec XX valoroasă (expl. anii 50)

2 - locuire contemporană care modifică caracterul (nu respectă parcelar, scara, materiale etc.)

3. loc. sec. XX cu arh. tradiționale conservată izolat în țesut

10.5.3. Elemente izolate arhitecturale care dau caracter zonei

1 - arhitectură și elemente de infrastructură preindustrială, industrială vernaculară sau proiectată (mori, cazane, poduri, arh. industrială planificată, instalații etc.)

2 - arhitectură singulară valoroasă, cu funcțiuni specifice (biserică, școală, primărie, casă cultură, gară, conac etc.)

Obsv: caz izolat cu arhitectură industrială valoroasă Oțelu Roșu (clădiri administrative și instalații conservate izolat)

10.5.4. Patrimoniu arhitectural clasat

0 - nu există

1 - elemente de patrimoniu clasat izolate și singulare (cu importanță locală și națională*)

1.1. utilizate

1.2. neutilizate

1.3. mixt (utilizat și neutilizat)

2 - elemente de patrimoniu clasat în context urban/rural (cu importanță locală și națională*)

2.1. utilizate

2.2. neutilizate

2.3. mixt (utilizat și neutilizat)

* se încercuiește locală sau națională în funcție de importanță sau se lasă neîncercuit dacă sunt prezente ambele tipuri

Obsv:

10.5.5. Fond construit existent:

0 - sec XVIII - XIX cu elemente singulare din perioade anterioare

1 - sex XIX - sec. XX cu elemente singulare din perioade anterioare

2 - XX - XXI cu elemente singulare din perioada anterioare

3 - mixtură între aceste categorii

10.6. PATRIMONIUL IMATERIAL

10.6.1. Evenimente festive legate de tradiție, folclor sau alte aspecte culturale

0- fără evenimente festive

1- evenimente festive cu importanță locală, fără notorietate națională

2- evenimente festive cu importanță locală, cunoscute în afara unității studiate

3- evenimente festive larg cunoscute la nivel național

4- festivități unice sau ancestrale cu valoare patrimonială națională și universală, înscrise sau cu potențial de înscriere în lista UNESCO

10.6.2. Prezența meșteșugurilor

0- fără meșteșuguri

1- meșteșug orientat spre nevoi imediate ale gospodăriei fără prezența pe o piață de meșteșug

2- meșteșug manifestat la nivelul comunității locale

3- meșteșug recunoscut la nivel național

4- meșteșug recunoscut la nivel internațional înscris sau cu potențial pentru înscriere în lista UNESCO-
patrimoniu cultural intangibil

10.6.3. Diversitate etnică, distribuție grupuri etnice

0- întreaga populație aparține unui singur grup etnic

1. < 5% din populație aparține unui grup etnic minoritar (maghiari, germani și romi)
2. < 10% din populație aparține unui grup etnic minoritar
3. < 20% din populație aparține unui grup etnic minoritar
4. >25% din populație aparține unui grup etnic minoritar

Obsv. Se verifică pe site <http://www.edrc.ro/index.jsp>

11. Evoluția peisajului:

- a. Elemente relict (sunt păstrate de la alte stări geografice, geologice, utilizări ale teritoriului, evenimente etc.)
- b. Elemente actuale (rezultate din condițiile prezente ale componentelor peisajului; sunt bine exprimate în fizionomia actuală a peisajului; pot fi negative sau pozitive (ex: autostradă, culturi agricole, zone rezidențiale noi etc.))
- c. Elemente progresive (sunt generate în peisajul cultural actual și se intensifică în mod continuu (ex: depopulare, împădurire, tăieri de păduri, extindere comunități etc.))

12. Vulnerabilități:

- a. datorate naturii
- b. datorate omului
- c. datorate combinației între cei doi factori

13. Sisteme de protecție propuse (eventual):

Persoane intervievate (dacă va fi cazul):

Nume prenume, dată și localitate: